

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет – економіки, бізнесу і контролю
Кафедра – економіки промисловості
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність – 051 «Економіка»
Освітня програма – «Економіка підприємства»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: «Економічне обґрунтування комплексу заходів з
підвищення конкурентоспроможності підприємств
плодоовочеконсервної галузі»**

ШИФР КРМ. КЕП.1.510-03-2.6

Здобувач (ка) Косолап П.М.
(ПБ)

Керівник: д.е.н., проф. Самофатова В.А.
(науковий ступень, вчене звання, ПБ)

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від «12» грудня 2023 р., протокол № 7

Завідувач кафедри

_____ Олександр ПАВЛОВ

Назва кафедри

(підпис)

Одеса – 2023 р.

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ І
МЕНЕДЖМЕНТУ ім.Г.Е.Вейнштейна

Факультет – економіки, бізнесу і контролю
Кафедра – економіки промисловості
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність – 051 «Економіка»
Освітня програма – «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

«___» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

здобувача (ки)

Поліни КОСОЛАП

(ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

1. Тема роботи: «Економічне обґрунтування комплексу заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємств плодоовочеконсервної галузі» затвердженою наказом ОНТУ від 12.09.2023 р. № 510-03.
2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 05 грудня 2023 р.
3. Вихідні дані роботи: статистична звітність роботи підприємств; історія підприємств, статистичні збірники, періодичні видання, підручники, монографії, інформація мережі Інтернет, аналітичні данні плодоовочеконсервної галузі України
4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра. 1. Теоретичні засади підвищення конкурентоспроможності підприємств. 2. Аналіз стану плодоовочеконсервної галузі та підприємств України. 3. Розробка рекомендацій з підвищення конкурентоспроможності підприємств.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) таблиць 9, рисунків 4. Таблиця 1. Визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства». Рис. 1. Основні фактори конкурентоспроможності підприємства. Рис. 2. Методичні підходи оцінювання конкурентоспроможності підприємств. Рис. 3. Основні шляхи, що спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємства. Таблиця 2
6. Кількість виробленої промислової продукції в Україні за 2011 – 2021 роки. Рис. 4. Індеси перероблення та консервування фруктів і овочів за 2013-2022. Таблиця 3. Валовий збір, посівна площа та урожайність овочів за 2010 – 2022 роки. Таблиця 4. Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності Агрофірма «Евріка» ТОВ. Таблиця 5. Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод». Таблиця. 6. Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники діяльності Агрофірма «Евріка» ТОВ. Таблиця 7.

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності Агрофірма «Евріка» ТОВ до та після впровадження заходу. Таблиця 8. Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод». Таблиця 9. Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» до та після впровадження заходу

7. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів проекту, що стосуються їх:

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

8. Дата видачі завдання 12.09.2023 р.

Керівник _____ Самофатова В.А.
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____ Косолап П.М.
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обробка даних практики	12.09-18.09.2023	
2.	Теоретичні засади підвищення конкурентоспроможності підприємств.	19.09-30.09.2023	
3.	Аналіз стану плодоовочеконсервної галузі та підприємств України	01.10-31.10.2023	
4.	Розробка рекомендацій з підвищення конкурентоспроможності підприємств	01.11-21.11.2023	
5.	Вступ, анотація, висновки, список використаних джерел, додатки	22.11-30.11.2023	
6.	Оформлення пояснювальної записки відповідно до вимог, передбачених методичними вказівками	01.12-04.12.2023	

Керівник _____ Самофатова В.А.
(підпис)

Здобувач-дипломник _____ Косолап П.М.
(підпис)

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ. Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-дипломник _____ Поліна КОСОЛАП
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота магістра містить 117 сторінок, 60 таблиць, 7 рисунків, список джерел з 32 найменувань, 2 додатки.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є визначення поняття конкурентоспроможність, економічне обґрунтування та розробка рекомендацій з підвищення конкурентоспроможності підприємств плодоовочеконсервної галузі.

Для досягнення мети визначенні наступні завдання: розкрити теоретичні основи поняття «конкурентоспроможність», розглянути його фактори, умови та функції; розглянути методичні підходи оцінювання конкурентоспроможності підприємств; проаналізувати існуючі шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств; провести аналіз стану плодоовочеконсервної галузі України; проаналізувати стан внутрішнього середовища двох підприємств ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» і Агрофірма «Еврика» ТОВ; розробити заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємств та розрахувати їх економічну ефективність.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи магістра є процеси формування і розвитку відносин з підвищення конкурентоспроможності підприємств плодоовочеконсервної галузі України.

Предметом магістерської роботи є теоретичні та методичні основи підвищення конкурентоспроможності підприємств плодоовочеконсервної галузі.

За результатами роботи сформульовано висновки і пропозиції, що мають прикладний характер, можуть бути використані на підприємствах плодоовочеконсервної галузі.

Рік виконання роботи – 2023.

Рік захисту роботи – 2023.

THE SUMMARY

Thesis contains 117 pages, 60 tables, 7 illustration, the list of references of 32 titles, 2 applications.

The purpose of the master's thesis is to define the concept of competitiveness, economic justification and development of recommendations for increasing the competitiveness of enterprises in the fruit and vegetable canning industry.

To achieve the goal, the following tasks are defined: to reveal the theoretical foundations of the concept of "competitiveness", to consider its factors, conditions and functions; consider methodical approaches to assessing the competitiveness of enterprises; to analyze the existing ways of increasing the competitiveness of enterprises; conduct an analysis of the state of the canned fruit and vegetable industry of Ukraine; to analyze the state of the internal environment of two enterprises PJSC VO "Odesa Cannery Zavod" and Agrofirma "Eureka" LLC; develop measures to increase the competitiveness of enterprises and calculate their economic efficiency.

The object of research of the master's thesis is the processes of formation and development of relations to increase the competitiveness of enterprises in the fruit and vegetable canning industry of Ukraine.

The subject of the master's thesis is the theoretical and methodical basis of increasing the competitiveness of enterprises in the canned fruit and vegetable industry.

Based on the results of the work, conclusions and proposals of an applied nature were formulated, which can be used at the enterprises of the fruit and vegetable canning industry.

Year of performance 2023.

Year of defense 2023.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	11
1.1. Сутність поняття «конкурентоспроможність підприємства», фактори, умови та функції	11
1.2. Методичні підходи оцінювання конкурентоспроможності підприємств	20
1.3. Основні шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств	26
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ПЛОДООВОЧЕКОНСЕРВНОЇ ГАЛУЗІ ТА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	31
2.1. Характеристика та аналіз стану зовнішнього середовища	31
2.2. Характеристика та аналіз стану внутрішнього середовища Агрофірма «Евріка» ТОВ	49
2.3. Характеристика та аналіз стану внутрішнього середовища ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»	68
Висновки до розділу 2	80
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ З ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	83
3.1. Розрахунок економічної ефективності заміни обладнання на Агрофірма «Евріка» ТОВ	83
3.2. Розрахунок економічної ефективності проекту розширення асортименту овочезакусочних консервів ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»	89

3.3. Аналіз впливу комплексу заходів на показники діяльності досліджуваних підприємств Агрофірма «Евріка» ТОВ та ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»	101
Висновки до розділу 3	107
ВИСНОВКИ	110
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	115
ДОДАТОК 1	
ДОДАТОК 2	

ВСТУП

Сучасна ринкова економіка України функціонує в умовах жорсткої конкурентної світової боротьби, що з кожним роком набуває більш глобальних масштабів, тому можливості стабільного економічного зростання економіки України та її окремого підприємства багато в чому залежать від ефективного вирішення питання щодо підвищення рівня конкурентоспроможності кожного із суб'єктів господарювання.

В останні роки все більше значення має проблема вибору напрямів управління та оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства.

Проблема управління конкурентоспроможністю, як основа формування і забезпечення економічного зростання, займає важливе місце у стратегії розвитку економіки країни. Сфера конкурентних відношень в Україні повинна працювати на споживача та бути позитивною.

Питання оцінки та забезпечення конкурентоспроможності є надзвичайно важливим для підтримання ефективної діяльності підприємств. Конкуренція дає змогу досягнення балансу між потребами споживача та бажанням виробників отримувати максимальний прибуток при якому свобода та поведінка одного підприємця на ринку обмежується свободою іншого. Для підвищення рівня конкурентоспроможності та утримання конкурентних переваг, підприємства повинні розробляти заходи з розробки стратегічних напрямів підвищення рівня конкурентоспроможності шляхом ефективного управління.

Студент	Косолап П.М.			КРМ.ЕП.1.510-03.2.6.			
				Текстова частина	Стад		Стор.
						8	117
					ОНТУ		
Керівник	Самофатова В.А.						
Зав.каф.	Павлов О.І.						

В залежності від того, який різновид конкуренції використовується, існують різні критерії, складові та методи оцінки конкурентоспроможності.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є визначення поняття конкурентоспроможність, економічне обґрунтування та розробка рекомендацій з підвищення конкурентоспроможності підприємств плодоовочеконсервної галузі.

Для досягнення мети визначенні наступні завдання:

- розкрити теоретичні основи поняття «конкурентоспроможність», розглянути його фактори, умови та функції;

- розглянути методичні підходи оцінювання конкурентоспроможності підприємств; проаналізувати існуючі шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств;

- провести аналіз стану плодоовочеконсервної галузі України; проаналізувати стан внутрішнього середовища двох підприємств ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» і Агрофірма «Евріка» ТОВ;

- розробити заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємств та розрахувати їх економічну ефективність.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи магістра є процеси формування і розвитку відносин з підвищення конкурентоспроможності підприємств плодоовочеконсервної галузі України.

Предметом магістерської роботи є теоретичні та методичні основи підвищення конкурентоспроможності підприємств плодоовочеконсервної галузі.

Інформаційною базою дослідження є законодавча база України, навчальні, методичні та наукові джерела, статистична інформація у галузі, бухгалтерська, фінансова та інша звітність, що відображає господарську діяльність підприємств.

Запропоновані в роботі висновки і пропозиції, що мають прикладний характер, можуть бути використані на підприємствах плодоовочеконсервної галузі.

Кваліфікаційна робота магістра містить 117 сторінок, складається з трьох розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та має два додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність поняття «конкурентоспроможність підприємства», фактори, умови та функції

Конкурентоспроможність є складною економічною категорією у основі якої лежить поняття конкуренції.

На сьогодні, в умовах конкуренції та ринку, діяльність будь-якого підприємства має діяти в умовах контролю, як внутрішнього в межах підприємства, так і зовнішнього на ринку зі сторони підприємств конкурентів та споживачів.

Важливим елементом ринкової економіки є конкуренція, так як ринок та його механізми повинні існувати в умовах розвинутих форм конкуренції.

Конкуренція – це суперництво між учасниками ринку за більш вигідні умови виробництва, продажу і купівлі продукції і послуг та отримання найбільших прибутків. Такий вид економічних відносин існує тоді, коли виробники товарів виступають як самостійні, ні від кого незалежні суб'єкти, їхня залежність пов'язана тільки з кон'юнктурою ринку, бажанням зайняти позиції у виробництві конкурентів та реалізації своєї продукції.

Аналіз теоретичних джерел з поняття «конкурентоспроможність» показав, що на сьогодні немає єдиного його визначення, вчені-економісти по-різному трактують це поняття, так як воно має складність і багатоаспектну сутність.

Різні точки зору стосовно цього поняття є тому, що визначення сутності пов'язано:

1. з ототожненням конкурентоспроможності підприємств і продукції;
2. з масштабами розглянутої конкурентоспроможності: на регіональному, національному або світовому ринках (підприємство, галузь, країна);

3. з підміною одного поняття іншим (конкурентний статус, конкурентний рівень);

4. з характеристикою будь-якої складової конкурентоспроможності підприємства: виробничого, трудового потенціалу та ін.

У таблиці 1.1. запропонуємо погляди різних авторів стосовно поняття «конкурентоспроможність».

Таблиця 1.1

Визначення поняття «конкурентоспроможність»

Автор	Визначення
І. Вінченко [2]	Конкурентоспроможність – багатогранне поняття, яке включає в себе не тільки якісні та цінові параметри промислової продукції, але й залежать від рівня менеджменту, управління фінансовими потоками, інвестиційної та інноваційної складової в діяльності підприємства.
А. Дементьєва [5]	Конкурентоспроможність – це сукупність переваг та здатності суб'єкта в порівнянні з йому подібними в боротьбі за досягнення мети, характерної для них, в умовах дії законів певного навколишнього середовища (системи).
М. Портер [28]	Конкурентоспроможність – це обумовлений економічними, соціальними та політичними факторами стан країни або окремого товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках.
О. Савінова [30]	Конкурентоспроможність – здатність у процесі суперництва досягати кращих результатів в деякій діяльності, сфері функціонування.

Джерело: розроблено автором.

Сьогодні у світі існує також багато визначень понять «конкурентоспроможність підприємства».

У таблиці 1.2. запропонуємо погляди різних авторів стосовно поняття «конкурентоспроможність підприємства».

Можна казати, що конкурентоспроможність – це сукупність факторів (якісні та цінові параметри продукції, менеджмент, управління фінансовими потоками, інвестиційна та інноваційна складові та інші) завдяки яким забезпечується провідне місце деякого класу об'єктів (товару, підприємства) серед інших подібних йому.

Таблиця 1.2

Визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства»

Автор	Визначення
1	2
С. Покропівний [27]	Конкурентоспроможність підприємства – це його здатність до ефективної господарської діяльності і забезпечення прибутковості в умовах конкурентного ринку, тобто, це здатність забезпечити випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції яка має будь-які переваги в порівнянні з продукцією інших товаровиробників.
М. Портер [28]	Конкурентоспроможність підприємства є проявом системи конкурентних переваг залежно від зміни конкурентного середовища та від їх ефективного використання
Н. Грицишин [3]	Конкурентоспроможність підприємства – це рівень компетентності підприємства у певній галузі, порівняльна перевага підприємства стосовно інших конкурентів, які діють у регіоні, країні та за її межами.
М. Денисенко, А. Гречан, К. Шилова [6]	Конкурентоспроможність підприємства – це комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оцінюваних показників діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, по відношенню до сукупності показників конкурентів.
А. Єрмак [7]	Конкурентоспроможність підприємства – це синтетична категорія, що характеризує здатність підприємства функціонувати та розвиватись відповідно до намічених стратегічних цілей, конкуруючи своїми товарами з іншими учасниками відповідного ринку обігу подібних за основним призначенням товарів у певному інтервалі часу, за існуючого рівня та характеру впливу факторів зовнішнього середовища, задовольняючи запити конкретної групи споживачів.
І. Злидень [8]	Конкурентоспроможність підприємства – це спроможність підприємства до отримання синергетичного ефекту від раціонального використання конкурентних переваг.
С. Клименко, О. Дуброва [29]	Конкурентоспроможним – є те підприємство, яке тривалий час може залишатися прибутковим в умовах ринкової економіки.
О. Кузьмін, Н. Горбаль [11]	Конкурентоспроможність підприємства – це здатність досягати конкурентних переваг над іншими підприємствами на конкурентному ринку.
А. Яновський [32]	Конкурентоспроможність підприємства – це конкурентостійкість і можливість адаптації до умов конкуренції, що змінюються.
Інститут менеджменту і розвитку [20]	Реальна і потенційна можливості підприємств за існуючих умов проєктувати, виготовляти, збувати товари, які за ціновими й неціновими характеристиками привабливіші для споживачів, ніж товари їх конкурентів

Джерело: розроблено автором.

Основним у теорії дослідження конкурентоспроможності є конкурентоспроможність підприємства як головного суб'єкта виробничо-господарської діяльності, що створює об'єкт споживання (продукція, послуги) та може бути успішно реалізований завдяки успішному управлінню та маркетингу підприємства.

Конкурентоспроможність підприємства залежить від впливу багатьох факторів: стану підприємства, інших підприємств-конкурентів, змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищі діяльності підприємства, в залежності від стану ринку, змін в результаті появи нового підприємства на ринку та ін. жодне підприємство не може мати абсолютну конкурентоспроможність, так як воно може бути конкурентоспроможним в своїй галузі на внутрішньому ринку й бути неконкурентоспроможним на міжнародних ринках.

Сьогодні багато вчених визначають конкурентоспроможність підприємства як загальну оцінку його конкурентних переваг у питаннях формування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого попиту та досягнутої, за рахунок цього, ефективності функціонування господарчої системи на момент чи протягом періоду оцінювання.

Підприємство повинно розглядатися як система, конкурентоспроможність якого залежить: від конкурентоспроможності його наявного потенціалу; від конкурентоспроможності кожної структурної складової підприємства та їх взаємодії; від конкурентоспроможності продукції та ін. Для того, щоб підприємство мало сенс входження на новий ринок, прийняття рішень щодо подальшої діяльності підприємства необхідно його оцінювати в цілому.

На нашу думку, конкурентоспроможність підприємства – це комплекс економічних характеристик, що мають бути орієнтовані на потреби споживачів і здібності конкурентів, знання стану і тенденції розвитку ринку, уміння створювати продукцію і доводити її до споживачів, що віддадуть перевагу саме цій продукції цього підприємства, а не іншим на ринку.

Як свідчить досвід вітчизняних і зарубіжних підприємств, досягнення конкурентоспроможності підприємства забезпечується, перш за все розробкою і реалізацією стратегічних рішень по реконструкції, впровадженню нововведень, зміні структури виробництва і управління, форм організації процесів виробництва, взаємодії з постачальниками і споживачами, виходу на нові ринки.

Тобто, конкурентоспроможність підприємства – це його здібність до розвитку і можливості виробляти продукцію, що відповідає вимогам галузевого ринку за умови якнайкращого використання всіх наявних ресурсів.

Конкурентоспроможність має порівняльний та часовий характер.

Порівняльний характер – конкурентоспроможність не є явищем, притаманним конкретному об'єкту, вона не виникає з його внутрішньої природи, а виявляється тільки за умов порівняння цього об'єкта з іншими. Тому, можна стверджувати, що конкурентоспроможність підприємства можливо оцінити шляхом порівняння найбільш суттєвих показників його діяльності, результатом якого є визначення рівня конкурентоспроможності.

Часовий характер (динамічність) – досягнутий в окремий проміжок часу рівень конкурентоспроможності підприємства не може розглядатися як довгострокова характеристика його ринкової позиції незалежно від ефективності його діяльності. Протидія інших суб'єктів господарювання, рішучість та активність їх конкурентних стратегій можуть призвести до втрати досягнутої позиції та зниження рівня конкурентоспроможності.

Аналіз конкурентоспроможності підприємства на ринку допускає з'ясування факторів, що впливають на відношення покупців до підприємства та його продукції, і як результат – зміна частки ринку, яку займає підприємство.

Усі фактори конкурентоспроможності можна умовно розділити на внутрішні і зовнішні (рисунок 1.1).

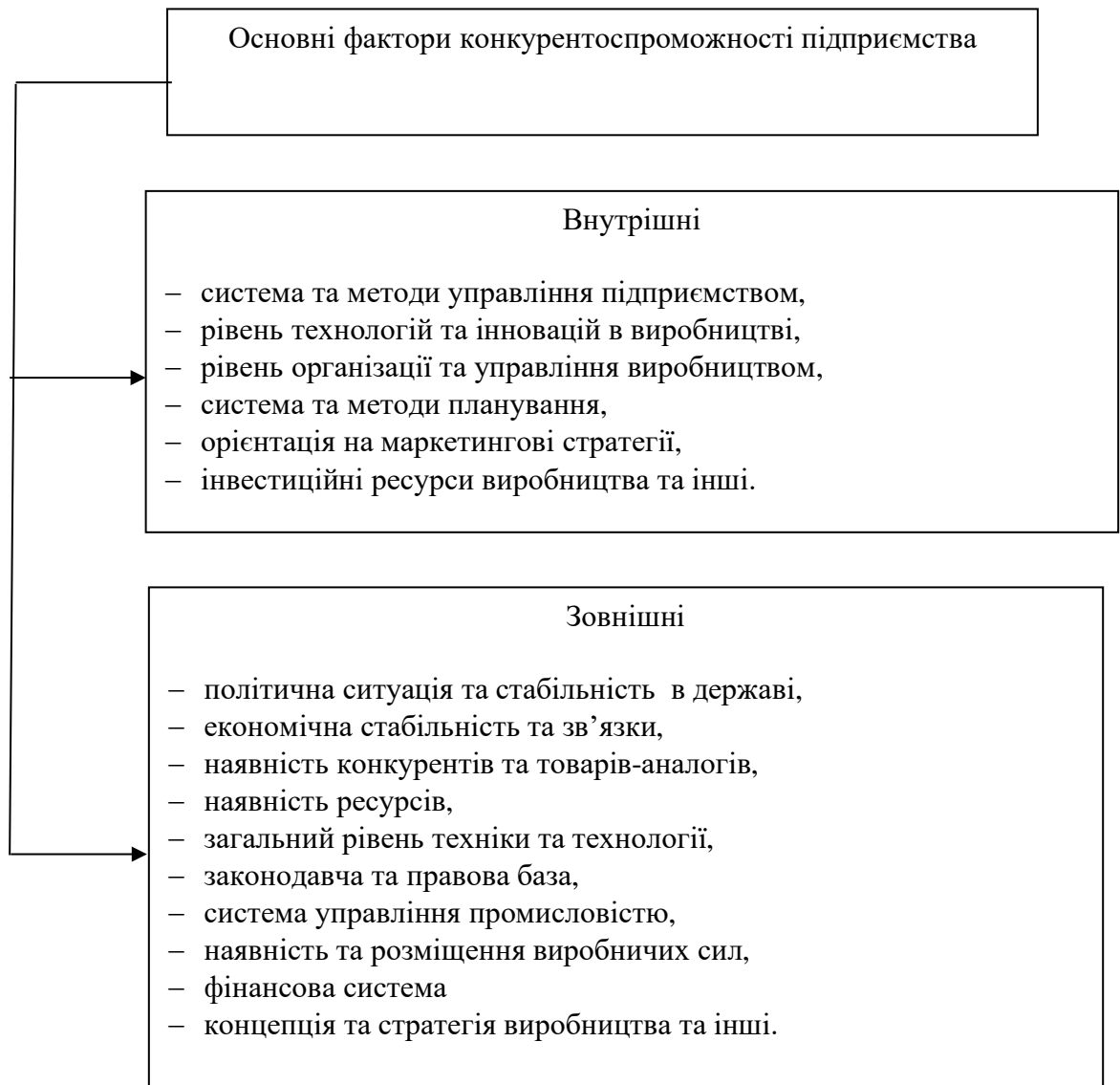

Рис. 1.1. Основні фактори конкурентоспроможності підприємства
 Джерело: розроблено автором.

Підприємства приділяють багато часу аналізу та оцінці своїх сильних і слабких сторін для виявлення реальних можливостей у конкурентній боротьбі й розробки заходів і коштів, за рахунок яких підприємство могло б підвищити конкурентоспроможність і забезпечити їх успіх.

У процесі маркетингового дослідження для оцінювання конкурентоспроможності використовують кількісні показники, які свідчать про ступінь стабільності підприємства, здатність виробляти продукцію в оптимальному обсязі і ту, що користується попитом, та забезпечує підприємству одержання бажаних і стабільних результатів.

Розрахунок цих показників повинен охоплювати наступні структурні елементи: ефективність виробничої та збутової діяльності, ефективність капітальних вкладень, резерви зниження витрат виробництва, вдосконалення технологічного та технічного рівня виробництва, ефективність фінансової діяльності та стану та ін.

Важливе значення має аналіз витрат обігу (величини збутових витрат до прибутку) з метою виявлення непродуктивних витрат у всій системі руху продукції та послуг від продавця до покупця.

Якісна оцінка повинна використати наступні параметри:

- потреба в інвестиціях сьогодні і на перспективу, як у цілому, так і для окремих видів продукції та послуг;
- номенклатура та асортимент продукції, його обсяги й вартість;
- набір ринків та їх сегментів для кожного виду продукції;
- потреба в коштах на формування попиту й стимулювання збуту продукції;
- перелік заходів і прийомів, якими підприємство може забезпечити перевагу на ринку;
- інноваційна політика (відновлення продукції на основі власних розробок та впровадження зовнішніх);
- виконання зобов'язань відносно строків реалізації продукції.

Результати дослідження з наведених показників можна використовувати при розробки економічної стратегії підприємства, його технічної та асортиментної політики, але для цього повинно дотримуватися основних умов забезпечення конкурентоспроможності підприємства, що пропонуємо на рисунку 1.2.

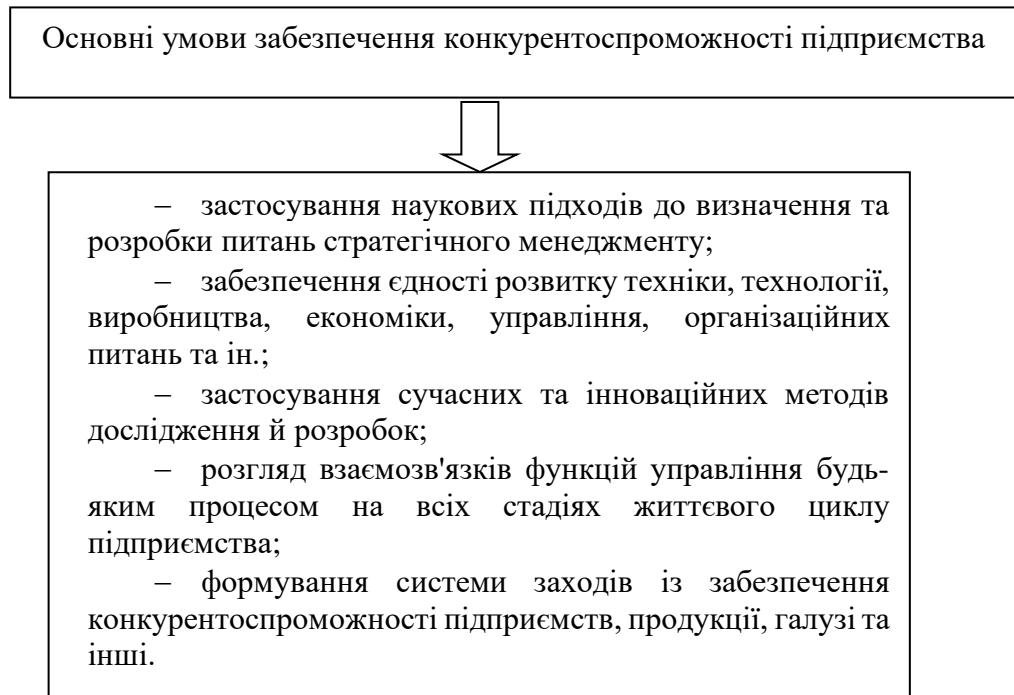

Рис. 1.2. Основні умови забезпечення конкурентоспроможності підприємства

Джерело: розроблено автором.

Для досягнення та підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно формувати та реалізовувати наступну систему взаємопов'язаних функцій: цілевстановлення, планування, організація, мотивація і контроль діяльності щодо формування конкурентних переваг та забезпечення життєдіяльності та конкурентоспроможності підприємства як суб'єкта економічної діяльності. Основні функції системи конкурентоспроможності підприємства та їх характеристики запропонуємо у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Функції системи конкурентоспроможності підприємства

Функції	Характеристики
1	2
Цілевстановлення	уявляє собою орієнтацію управління конкурентоспроможністю підприємства на досягнення певної мети, під якою може бути майбутній рівень конкурентоспроможності підприємства, що вона прагне досягти
Планування	передбачає формування стратегії і тактики реалізації мети та завдань, розробку програм, складання планів і графіків реалізації окремих заходів підвищення конкурентоспроможності як самого підприємства, так і його окремих структурних елементів
Організація	забезпечує реалізацію розроблених планів і програм на практиці, це можуть бути питання, що пов'язані: з розподілом матеріальних, фінансових і трудових ресурсів між окремими напрямками операційної діяльності; також у процесі організаційної діяльності забезпечується необхідна узгодженість дій операційних підрозділів та окремих фахівців для реалізації прийнятих планів
Мотивація	забезпечує використання мотиваційних (матеріальних та моральних) механізмів активності суб'єктів управління конкурентоспроможністю підприємства
Контроль	забезпечує нагляд і перевірку відповідності досягнутого рівня конкурентоспроможності підприємства встановленим вимогам; передбачає розробку стандартів для контролю у вигляді системи кількісних показників, що дають змогу перевірити результативність процесу реалізації вироблених планів та програм, або їх окремих заходів, своєчасно вносити зміни, які сприяють досягненню поставленої мети
Регулювання	систематизовані корегувальні дії різних підрозділів підприємства на протязі всього процесу управління конкурентоспроможністю та їх координація за різними напрямками діяльності. Інтерпретація причин відхилень плану від факту і розробка пропозицій щодо зменшення відхилень. Розробка заходів впливу за основними напрямками господарської діяльності підприємства, спрямованих на підтримання належного рівня конкурентоспроможності підприємства та можливості його збільшення

Джерело: розроблено автором.

1.2. Методичні підходи оцінювання конкурентоспроможності підприємств

Сьогодні, в умовах ринкових відносин, управління конкурентоспроможністю підприємства є важливим для успішної підприємницької діяльності та отримання прибутку. Головним при цьому є оцінка рівня конкурентоспроможності окремого підприємства.

Для повного та ефективного удосконалення процесу конкурентоспроможності підприємства потрібно вірно обрати алгоритм його оцінювання, послідовність основних етапів представлено на рисунку 1.3.

Рис. 1.3. Етапи оцінювання конкурентоспроможності підприємства
Джерело: розроблено автором.

В теорії та практиці ведення підприємницької діяльності відсутня загальна методика визначення та оцінки конкурентоспроможності підприємства, тому кожне підприємство оцінює конкурентоспроможність за методичними підходами, які найбільше йому підходять. У світі існує багато методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємства, основні з яких представлено на рисунку 1.4. Можна казати, що ці методичні підходи, що представлено, є основними, але це не повний їх список.

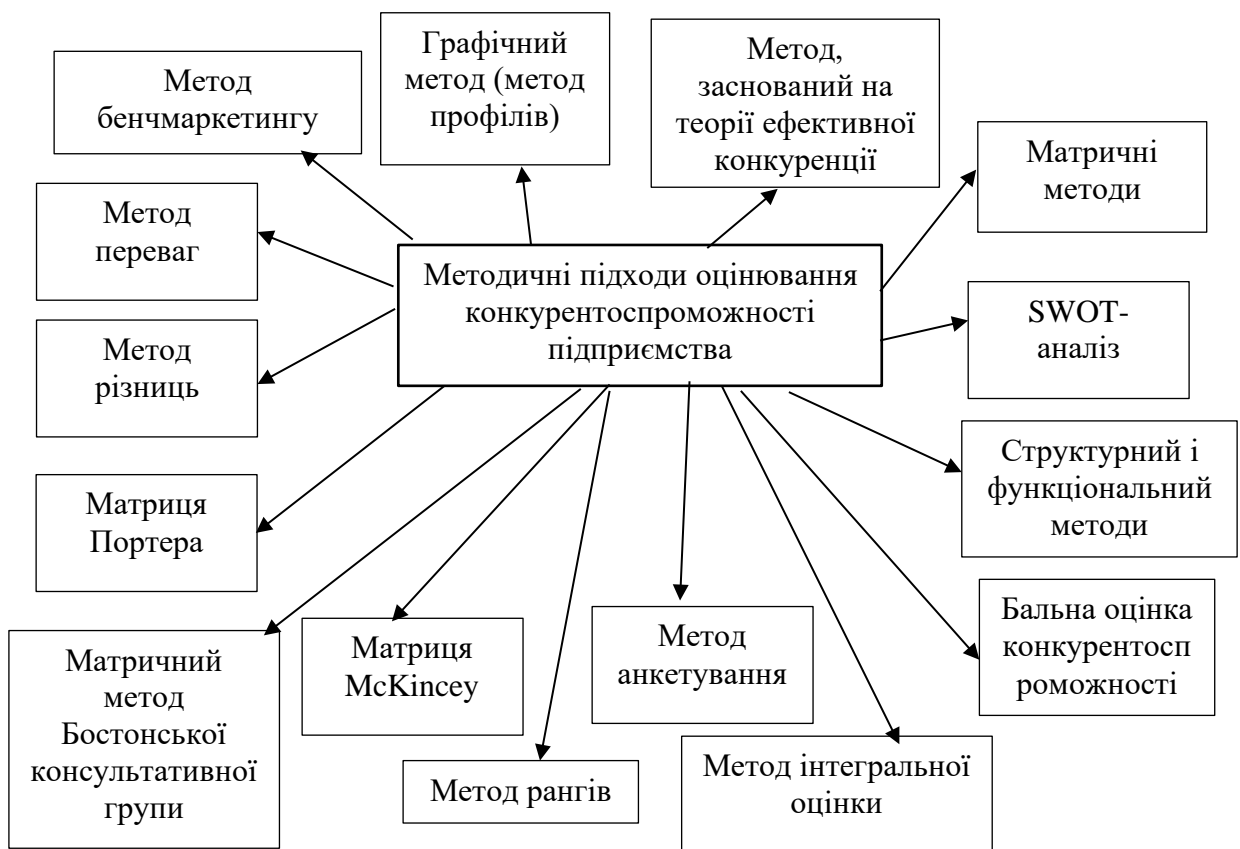

Рис. 1.4. Методичні підходи оцінювання конкурентоспроможності підприємств

Джерело: розроблено автором.

Метод переваг – оцінка конкурентоспроможності підприємства за рахунок порівняння його основних характеристик з аналогічними показниками пріоритетних конкурентів з метою визначення тих, що

створюють переваги підприємства над конкурентами. Переваги можуть бути зовнішні і внутрішні.

Метод, заснований на теорії ефективної конкуренції дозволяє оцінити наскільки конкурентоспроможними є підприємства протягом декількох років. В основі методу лежить оцінка чотирьох критеріїв конкурентоспроможності: ефективності виробничої діяльності підприємства, фінансового положення підприємства, ефективності організації збуту та просування товару та конкурентоспроможності товару. Конкурентоспроможність підприємства може бути визначена методом середньозваженої арифметичної, де експертним шляхом розраховані коефіцієнти вагомості кожної групи критеріїв:

Структурний та функціональний методи. Структурний підхід дозволяє оцінити становище за рівнем монополізації галузі, тобто за концентрацією виробництва і капіталу, і бар'єрів для підприємств при вході на галузевий ринок. Функціональний метод виділяє найбільш конкурентоспроможними підприємствами ті, де найкраще організовані виробництво та збут продукції, ефективно управління фінансами.

За допомогою графічного методу, або «методу профілів» аналізують різні критерії задоволення потреб споживачів щодо будь-якої продукції, розраховують порівняльну важливість характеристик важливих для споживачів, вимірюють техніко-економічні характеристики продукції і порівнюють їх з характеристиками продукції конкурентів. Основний недолік цього методу в тому, що він не враховує ефективність виробничої діяльності підприємства та підходить лише підприємствам, що виробляють оду ж саму продукцію.

Інколи використовують багатокутники конкурентоспроможності як окремих товарів так і підприємств, галузей. Перелік оцінки показників відбирається експертами чи підприємством, яке оцінює конкурентоспроможність. Чим більша площа багатокутника, тим вище показники конкурентоспроможності окремих товарів, підприємств, галузей.

Матричні методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств ґрунтуються на розгляді процесів конкуренції в динаміці. Теоретичною базою цих методів є концепція життєвого циклу товару і технології, тобто товар чи технологія з моменту появи на ринку і до зникнення проходить певні стадії життєвого циклу, який охоплює етапи впровадження, зростання, насичення і спаду. На кожному етапі виробник може реалізувати товар чи продукт цієї технології в тих чи інших масштабах, що об'єктивно позначається на частці ринку та динаміці продажу.

До матричних методів належить і SWOT-аналіз, що допомагає виявити приваблюючі напрямки маркетингових зусиль, на яких можливо досягти конкурентних переваг та загроз, які загрожують підприємству.

Метод SWOT-аналізу в основі, якого лежить матриця, яка описує зв'язки між слабкими і сильними сторонами підприємства та загрозами і можливостями у зовнішньому оточенні, а також встановлює їх парні комбінації. Метод дозволяє ідентифікувати і оцінити міру впливу, а також визначити силу взаємодії різноманітних факторів зовнішнього оточення і внутрішнього середовища підприємства з метою встановлення його стратегічної позиції. Аналіз матриці SWOT дозволяє сформулювати чотири загальні стратегії поведінки, а саме: стратегію, спрямовану на зміцнення своєї позиції на ринку; стратегію, спрямовану на вибіркоче покращення своєї конкурентної позиції; стратегію, спрямовану на вибіркоче завоювання більшої частки ринку і пошуку нових сприятливих секторів ринку; стратегію поступового зменшення активності і планового виходу із даної сфери діяльності, або стратегію виживання.

В основу матриці Портера покладена матриця конкурентної переваги, де вибір стратегії обумовлюється характером конкурентної переваги підприємства: за витратами чи через диференціацію продукту, які можна застосовувати як для усього ринку, так і для окремого сегменту. Згідно матриці існують три базові конкурентні стратегії: лідерства у витратах, диференціації та спеціалізації.

Матриця Бостонської консалтингової групи (БКГ) – інструмент для стратегічного аналізу і планування в маркетингу, один з найбільш відомих методів класифікації напрямків діяльності підприємства за критерієм конкурентоспроможності та потенційна прибутковість. Матриця дозволяє зробити рейтинг продуктів підприємства за критерієм прибутковості, що дозволяє визначити необхідну стратегію та фінансування заради досягнення лідерських позицій або прибутковості.

Матриця McKinsey включає в оцінку конкурентоспроможності підприємства більше даних та показників, ніж матриця БКГ. Чинник зростання ринку в цієї моделі відображається в понятті багаточинника «привабливість ринку (галузі)», а чинник частка ринку – в стратегічному положенні (конкурентні позиції) товарів. При аналізі кожного ринку слід виділити чинники, що найбільшою мірою відповідають специфіці даного ринку, а потім необхідно об'єктивно та повно оцінити їх, використовуючи три рівні: низький, середній, високий [6].

Метод інтегральної оцінки містить два елементи: критерій, що показує ступінь задоволення потреб споживача, і критерій ефективності виробництва.

Бальна оцінка конкурентоспроможності полягає у складанні відповідних таблиць, оцінці показників та їх порівняння із підприємствами-конкурентами.

Метод рангів використовує визначення сильних та слабких сторін діяльності підприємства, що оцінюється, в порівнянні з конкурентами і на засаді цього виявляється найбільш конкурентоспроможне підприємство за критерієм мінімуму чи максимуму набраних рангів. В цьому випадку найчастіше використовується метод балів, а найрідше – метод еталону.

Сутність методу різниць полягає у визначенні переваг та недоліків підприємства за окремими показниками, об'єктами оцінки, що порівнюються, але тільки з одним підприємством-конкурентом.

Метод анкетування – один з найбільш поширених методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. Анкета – це сукупність питань, відповіді на які дозволяють отримати інформацію про дослідження об'єктів.

Для цього складають анкети за всіма сферами діяльності підприємства у вигляді таблиць, оцінку можна обрати за бальною шкалою. Після проведення опитування підраховується сумарний показник, який і буде свідчити про ступінь конкурентоспроможності підприємства.

Рейтингова оцінка використовується при цільовому порівнянні між собою підприємств-конкурентів. Для цього можуть застосовуватись такі основні шляхи: проведення інтерв'ю підприємств-об'єктів дослідження; наявності фінансової звітності об'єктів порівняння; фрагментарна управлінська інформація у вигляді формалізованих облікових таблиць у формі запиту, які розсилаються на підприємства-об'єкти дослідження. Складається десятифакторна модель, яка включає дві складові: ефективність господарської діяльності (5 факторів) та фінансової стійкості (5 факторів). На основі найбільш вагомих вибраних коефіцієнтів розраховується сукупна бальна оцінка підприємства, яка являється базою для визначення кінцевого місця підприємства в рейтингу. Метод неточний через експертну вагу, але ефективний.

Одним з найсучасніших підходів до визначення конкурентоспроможності підприємства сьогодні є метод бенчмаркінгу – мета якого – на основі дослідження встановити ймовірність успіху підприємства. Метод бенчмаркінгу дозволяє виявити те, що інші підприємства роблять краще, на засаді чого вивчити, удосконалити і застосувати методи роботи інших підприємств у діяльності підприємства, що аналізується. Основні параметри аналізу: частка на ринку, якість продукції, технологія виробництва, рівень продуктивності праці, собівартість та ціна продукції, співвідношення світових та внутрішніх цін, рентабельність продукції, обсяг продажу, канали збуту продукції, джерела та вартість сировини, управлінський персонал, нові та інноваційні продукти, репутація підприємства та ін.

Бенчмаркінг є надзвичайно корисним інструментом, особливо тоді, коли необхідно переглянути внутрішню ефективність діяльності підприємства та визначити нові пріоритети діяльності. Зіставлення показників ефективності

дає можливість зрозуміти уразливі та раціональні сторони діяльності підприємства в порівнянні з конкурентами і світовими лідерами в аналогічній галузі. Це дозволяє знайти незаповнені ринкові ніші, вийти на ймовірних партнерів з виробничо-технічної кооперації і з'ясувати переваги злиття підприємств.

Таким чином, користь бенчмаркінгу в тому, що виробничі та маркетингові функції стають максимально керованими, коли досліджуються і впроваджуються на своєму підприємстві кращі методи та технології інших, провідних підприємств цієї галузі. Такий аналіз може призвести до зростання прибутковості підприємництва з високою економічністю, створення корисної конкуренції та задоволення потреб покупців.

1.3. Основні шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств

Сьогодні дуже актуальним у світі є пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств, що вимагає розробку і реалізацію конкурентних стратегій.

Конкурентна стратегія – це комплекс розроблених заходів, що можуть дати можливість утримувати і покращувати існуюче положення підприємства на ринку, розвиваючи та покращуючи визначені перспективні види продукції з метою розширення пропозиції, задоволення потреб споживачів, збільшення ринкової частки в певних сегментах та досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємства шляхом підвищення його положення на ринку та іміджу.

Будь-яке підприємство повинно мати стратегію свого розвитку та заходи з підвищення його конкурентоспроможності. Стратегії можуть відрізнятися метою, часом реалізації та іншими характеристиками залежно від завдань, але в кожному випадку їх головна мета – забезпечення конкурентоспроможності підприємства та переваг над конкурентами.

Конкурентна стратегія повинна ґрунтуватися на всебічному розумінні структури галузі й процесу її зміни. У будь-якій галузі економіки – суть конкуренції виражається п'ятьма силами: загрозою появи нових конкурентів, загрозою появи товарів або послуг-замінників, здатністю постачальників ресурсів торгуватися, здатністю покупців торгуватися та суперництвом уже наявних конкурентів між собою.

Розробляючи конкурентну стратегію, підприємства прагнуть знайти й втілити засіб вигідно й довгочасно конкурувати у своїй галузі. Універсальної конкурентної стратегії не існує; тільки стратегія, погоджена з умовами конкретної галузі промисловості, навичками й капіталом, якими володіє конкретне підприємство, може принести успіх.

Вибір конкурентної стратегії визначають два головних моменти:

1. структура галузі, у якій діє підприємство.
2. позиція, яку підприємство займає в межах галузі.

Можна виділити такі основні шляхи, що спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємства (рисунок 1.5).

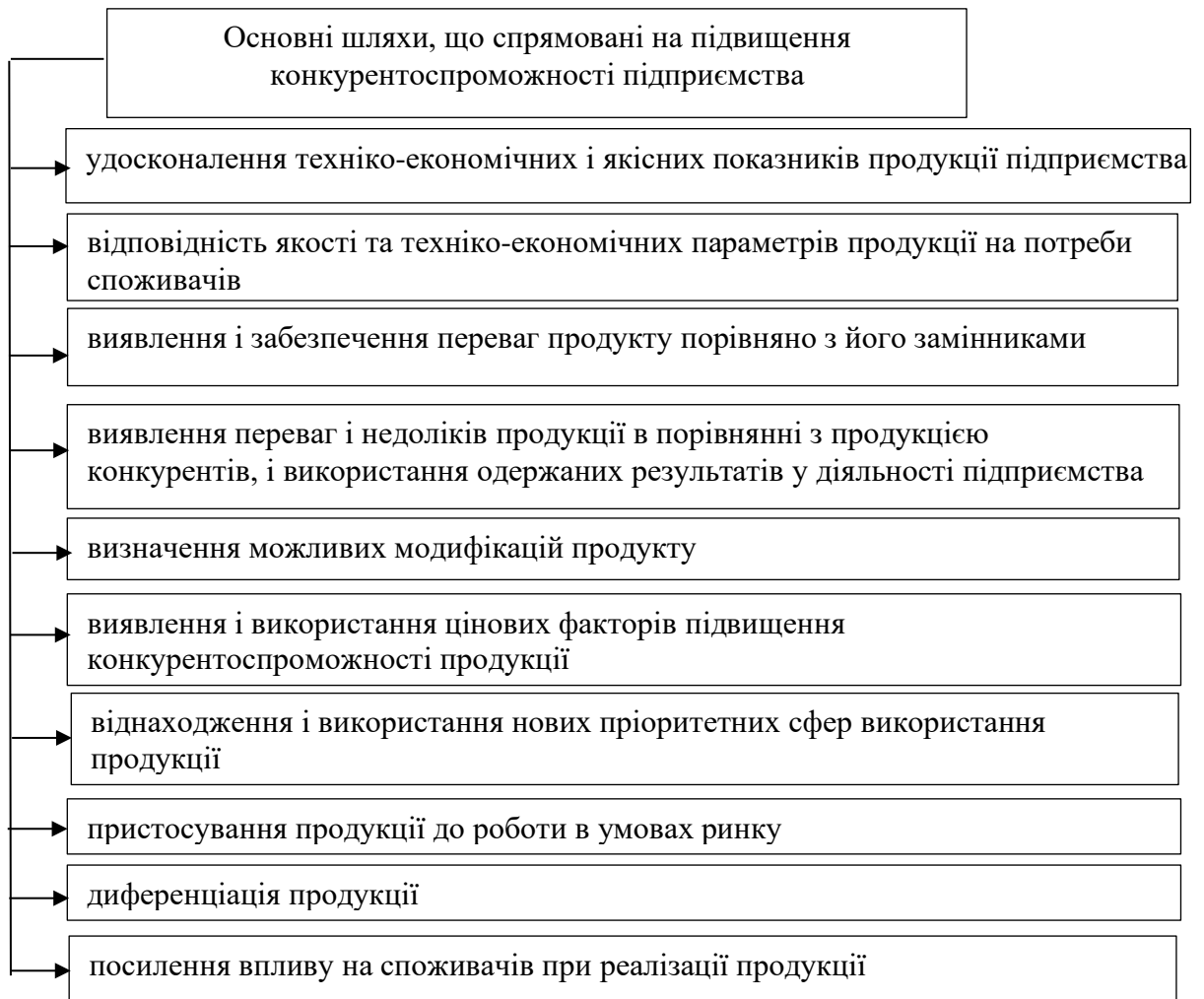

Рис. 1.5. Основні шляхи, що спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємства

Джерело: розроблено автором.

Висновки до розділу 1

Конкурентоспроможність – це складна економічна категорія, в основу якої покладено поняття конкуренції.

Під конкурентоспроможністю слід розуміти володіння ознаками, властивостями чи певними особливостями, наявність яких сприяє створенню конкурентних переваг для суб'єкта економічного змагання.

Конкурентоспроможність не тільки відображає вимоги ринку, але і орієнтує суб'єкти конкуренції на активні дії щодо завоювання ринкових позицій, їх утримання, зміцнення та розширення.

Сьогодні, в умовах ринку, кожне підприємство повинно бути конкурентоспроможним, щоб гідно існувати і займати більшу частку в галузі.

Для чого необхідно досліджувати внутрішні та зовнішні фактори та постійно шукати шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства, які його розвинуть, підвищать якість продукції, закріплять бренд на ринку та ін.

Висока конкурентоспроможності підприємства каже про те, що всі його ресурси використовуються продуктивно, воно стає більш прибутковим в порівнянні з конкурентами, та займає стабільне місце на ринку товарів і послуг, а його продукція користується постійним попитом.

Конкурентоспроможність підприємства в сучасних умовах господарювання визначається, перш за все, умінням максимально використовувати в своїх інтересах ринкову ситуацію для збільшення обсягу виробництва, надання послуг, товарообігу та одержання максимального прибутку. Одне з важливих завдань є оцінка можливості підприємства щодо поліпшення або утримання своїх позицій. Саме потенційні можливості підприємства є головними у конкурентній боротьбі, в якій перемагає той, хто має більший потенціал до зростання, до завоювання ринку, до агресивного наступу, до маневрування на ринку.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства необхідна для: розроблення заходів, спрямованих на її підвищення; визначення контрагентів для здійснення спільної діяльності; розроблення програм виходу підприємства на нові ринки збуту та ін.

Аналіз особливостей конкурентоспроможності підприємства показав, що сучасне підприємство, яке функціонує в умовах ринкових відносин, як один із головних механізмів забезпечення своєї життєдіяльності, повинне використовувати системне стратегічне управління конкурентоспроможністю, сутність якого полягає в розробленні стратегії та програми дій для досягнення мети і вирішення завдань щодо підвищення конкурентоспроможності з використанням обмеженого розміру ресурсів у певній ринковій ситуації. Тобто охоплювати, з одного боку, проблеми якості, ресурсозбереження, вивчення інфраструктури внутрішніх і зовнішніх ринків, з іншого боку – всі загальні функції управління: стратегічний маркетинг, планування, організацію

процесів, облік і контроль, мотивацію й регулювання, всі стадії життєвого циклу підприємств.

Можна зробити висновок, що для підвищення конкурентоспроможності підприємства, важливе значення мають процеси виявлення, обґрунтування і класифікація факторів і резервів, що обумовлюють її рівень. Підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно розглядати як довгостроковий послідовний процес пошуку й реалізації управлінських рішень у всіх сферах його діяльності, здійснюваний планомірно, відповідно до обраної стратегії довгострокового розвитку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ПЛОДООВОЧЕКОНСЕРВНОЇ ГАЛУЗІ ТА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

2.1. Характеристика та аналіз стану зовнішнього середовища

Консервування – це технологічний процес, який подовжує строк збереження продуктів у придатному для вживання в їжу вигляді з збереженням їх харчової цінності у вигляді виробництва консервів.

Метою консервування є виготовлення продукції тривалого зберігання, розширення асортименту, збереження харчової і смакової цінності, зменшення втрат сировини, яка погано зберігається, а також подовження терміну вживання цінної плодоовочевої продукції.

Сьогодні головним у економічному розвитку плодоовочевої галузі України на рівні держави є суспільні інтереси, а саме: національна продовольча безпека, що потребує наявності стабільності виробництва, наявності ресурсів і доступності ринку; наукової організації державного регулювання конкурентоспроможності плодоовочевого сектору України з використанням єдності політичних, економічних, юридичних, організаційних і технологічних заходів, що мають цілісну системну основу.

Плодоовочева продукція відноситься до основних стратегічних видів продовольства, що фактично формують продовольчу безпеку країни, тому недотримання фізіологічно необхідних норм споживання доводить ризик залишити населення країни на недостатньому рівні споживання стратегічних видів продовольства, а це, в свою чергу, зниження обсягів виробництва продукції та зниження доходу.

Сьогодні, за статистичними даними [19], немає дефіциту овочевих культур, але унаслідок часткової окупації низки областей втрачено понад 40 % комерційного виробництва ріпчастої цибулі та близько 30 % комерційного виробництва моркви. Зниження вирощування інших культур, таких як буряки, картопля, капуста, не сильно вплинуло, так як їх виробництво на тимчасово

окупованих територіях є менш вагомим. В останній рік, на заході та в центрі України збільшено площі посадки овочів «борщового набору», щоб перекрити їх нестачу через тимчасову окупацію південних територій та районів, де ще тривають бойові дії.

Попит населення на плодово-ягідні культури цілком забезпечено, хоча внаслідок війни втрачено 25 % площ ягідників, 20 % площ садів. Україна й надалі залишається нетто-імпортером плодів та ягід [20]. Вінницька, Чернівецька, Хмельницька, Дніпропетровська, Львівська та Полтавська області, які є найбільшими виробниками плодів та ягід, цілком спроможні задовольнити потреби населення України в цій продукції.

Фактором, що стримує попит на плодоовочевому ринку, є стан розвитку його інфраструктури. Попит на ринку плодоовочевої продукції формується домогосподарствами, харчовою промисловістю, в тому числі в основному плодоовочеконсервною та виноробною, фармацевтичною та парфумерною промисловістю тощо. На попит домогосподарств впливає сукупність політичних та соціально-економічних чинників, серед яких найбільш вагомими сьогодні є війна в країні, кількість населення, розмір доходу населення, рівень цін на продукцію, якісні переваги продукції та ін.

Сезонність виробництва є головною особливістю діяльності консервних підприємств, вона проявляється у нерівномірності виробництва консервної продукції протягом року. Сезонність переробки сировини не дозволяє підприємствам консервної промисловості суттєво збільшувати обсяги виробництва без залучення додаткових потужностей і є основною причиною низької оборотності обігових активів в плодоовочеконсервній галузі.

З усіх видів плодоовочевого консервування в Україні найбільш розповсюджено виробництво соків та консервованих овочів (огірки, томати, горошок, кукурудза, бобові та інші).

Сьогодні розвиток підприємств переробки даної галузі залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників: високої конкуренції, зниження

попиту, коливання цін на продукцію, кліматичних умов, характеристик продукції та потенціалу самого підприємства.

Населення країни почало відходити від консервування таких видів продукції як: горошок, кукурудза, бобові, гриби, овочева ікра та інші, завдяки цьому, збільшився попит і виробники почали розширювати свої сегменти ринку. Стабільний попит дозволив виробникам купувати нові виробничі потужності, з цього повстала головна проблема – сировина, виробники вирішують це завдяки зворотній інтеграції.

До кризи та війни плодоовочева галузь України мала динамічний розвиток, з одного боку було реальне зростання доходів населення, а з іншого – зменшення обсягів домашнього консервування.

Фруітоовочеконсервну галузь потрібно розглядати на державному рівні, тому що, якщо дорослі громадяни деколи можуть і обійтися без вітамінів, то дітям, хоч у такому вигляді, вітаміни потрібні завжди для їх подальшого розвитку.

Постійний попит на консервовані помідори, огірки, гриби, кукурудзу та зелений горошок зумовлює зростання обсягів їх виробництва. Але за умов нинішньої ринкової економіки України, торговельним посередникам вигідніше закупляти консервовані овочі за кордоном, ринок підприємств, які займаються консервуванням овочів в Україні розвинуте недостатньо.

Українська консервна промисловість має достатні виробничі потужності, але рівень їх використання складає не більше ніж 25 – 30 %, так як є проблема недостатнього забезпечення сировиною та слабка матеріально-технічна база, сьогодні і зменшення наявного населення країни через війну.

За даними Державної статистики України [19], середньомісячна потреба в овочах в Україні становить 6 кг картоплі на особу та 8,7 кг інших овочів, включаючи баштанні. При цьому в сільській місцевості овочів споживають більше, ніж в міській.

Фактичний рівень споживання консервної продукції складає 5,3 умовних банок при 48,8 необхідних (за розрахунками МОЗ України) [24], тобто виконання норми становить 10,9 %.

Раціональні норми харчування, визначені МОЗ України, населення країни має споживати на одну особу 161 кг овочів за один рік.

За даними Державної служби статистики України [19], у 2022 році зменшується споживання картоплі, плодів, ягід і винограду та овочів на одну особу (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Споживання продуктів харчування (на одну особу за рік, кг)

Рік	2000	2005	2010	2015	2016	2018	2019	2020	2021	2022
Картопля	135,4	135,6	129	138	144	139,4	135,7	134	132,4	131,3
Овочі та баштанні продовольчі культури	101,7	120,2	144	161	163	163,9	164,7	164	165,4	161,2
Плоди, ягоди та виноград	29,3	37,1	48	51	48	57,8	58,7	56,5	59	57,8

Джерело: розроблено автором.

Українець споживає 131,3 кг картоплі на рік та за цим показником посідає друге місце в світі.

Згідно з даними Державної служби статистики України [19] за 2010 – 2021 рр., на одну особу припадає в середньому всього лише близько 3 кг на рік консервованих овочів, у той час як у США – 53 кг.

В останні роки спостерігається зниження виробництва майже усіх видів консервованих продуктів (таблиця 2.2) [19].

Таблиця 2.2

Кількість виробленої промислової продукції в Україні за 2011 – 2021 роки

	2011	2013	2015	2017	2018	2019	2020	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сік томатний, млн л	72,4	66,5	44,1	44,2	47,3	45,4	41,8	37,3
Сік яблучний, млн л	108	175	86,1	74,0	106	101	53,6	97,6
Суміші соків фруктових та овочевих, млн л	315	272	189	187	184	189	170,8	198,4
Пюре та паста томатні концентровані, тис. тонн	74,3	56,1	94,2	113	112	108	128,2	129,5

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сік якогось одного фрукта або овочу, незброджений та без додавання спирту (крім апельсинового, грейпфрутового, ананасового, томатного, виноградного та яблучного соків) неконцентрований, млн л	102	156	67,2	69,9	75,8	70,8	66,1	76,3
Горох консервований без додавання оцту чи оцтової кислоти (крім страв готових овочевих), тис. тонн	16,9	16,1	15,9	11,8	11,9	12,5	13,2	14,8
Кукурудза цукрова консервована або оброблена (крім страв готових овочевих та цукрової кукурудзи сушеної, замороженої або консервованої з додаванням оцту чи оцтової кислоти), тис. тонн	13,8	11,6	14,0	14,2	16,6	14,6	11,8	16,8
Овочі (крім картоплі), фрукти, горіхи, гриби та частини рослин їстівні інші, приготовлені чи консервовані з додаванням оцту чи оцтової кислоти, тис. тонн	53,4	42,7	25,3	29,3	29,7	31,2	27,3	33,7
Джем, мармелад, пюре, желе, конфітюри, повидло, варення, з інших плодів і горіхів, піддані тепловому обробленню (крім продуктів гомогенізованих), тис. тонн	59,4	65,6	46,1	44,4	63,2	57,1	49,4	56,3

Джерело: розроблено автором.

Індекси перероблення та консервування фруктів і овочів за 2013-2022 роки представлено на рисунку 1.1.

На українському ринку присутня така консервована продукція, як: соки, нектари, морси, коктейлі та напої з додаванням соку, вони відрізняються один від одного відсотковим вмістом натурального соку. В Україні соки виробляють двома способами: відновленням з концентрату або прямим віджиманням. На сьогодні близько 80% соку, що реалізується в роздрібних мережах, розлите в упаковку Tetra-Pak.

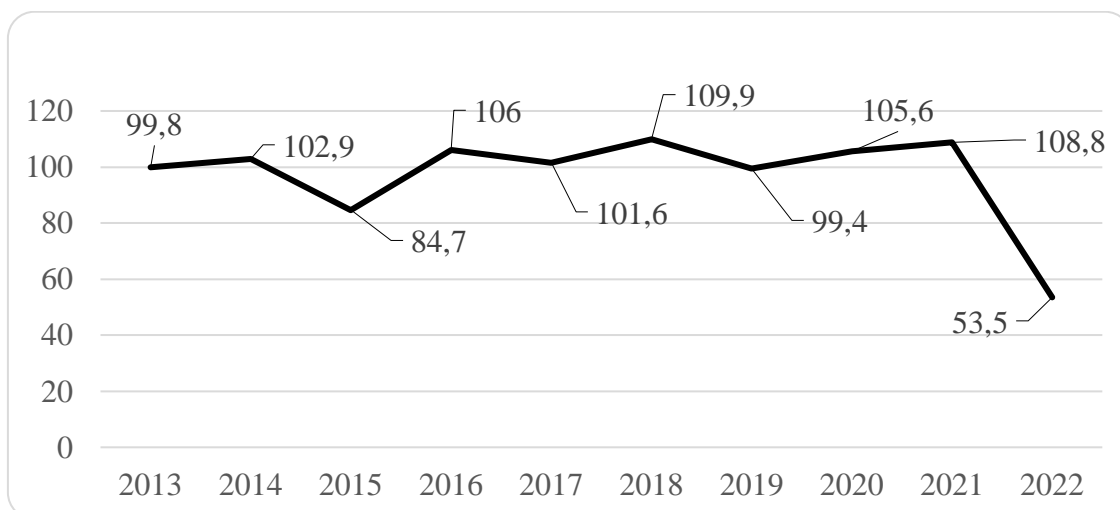

Рис. 1.1. Індекси перероблення та консервування фруктів і овочів за 2013-2022

Джерело: розроблено автором.

З рисунку 1.1 бачимо, що у 2022 року перероблення та консервування фруктів і овочів знизилося майже в два рази.

В останні роки підприємства підняли ціни на продукцію через війну, зростання виробничих витрат, девальвації гривні, зростання цін на імпортні концентрати, тому і виробництво соків демонструє негативну тенденцію, але в останні роки зростає експорт соків в нові країни та по раніше існуючим напрямкам.

За даними Української асоціації бізнесу й торгівлі (УВТА) [23], овочі займають всього 0,5 % в українському аграрному експорті. В останні роки Україна експортувала овочі до 96 країн, але після російського вторгнення в Україну ситуація змінилася. Задля забезпечення внутрішніх потреб населення держава призупинила експорт соціально важливих продуктів, в тому числі і овочів. На світовому ринку українськими овочі реалізують 400 експортерів. У 2011 році сума експорту овочів склала 175 млн дол, при імпорті 231 млн дол, потім вона зростала до найбільшого показника за останнє десятиліття у 2013 р. 189 млн дол, при імпорті 296 млн дол. Після чого сума експорту почала зменшуватись і у 2015 р. та була всього 83 млн дол, при імпорті 113 млн дол. За десятирічний період до 2020 р. в Україні експорт овочів у натуральному виразі збільшився до 528 тис. тонн, а в грошовому до 263 млн

дол, водночас зросла і частка імпорту овочів до 516 тис. т. і до 167 млн дол у грошовому вимірі.

У 2021 році доля експорту картоплі в Україні зросла до 4,01 млн дол, що більше, ніж в 4 рази порівняно до 2020 р. Найбільшу частку закупила Білорусь (3,2 млн дол), решту Азербайджан і Молдова. При цьому імпорт картоплі до України був втричі нижчому за показник 2020 р., 42,25 млн дол. Найбільшу частку імпорту склала продукція з Польщі (на 15,72 млн дол), Нідерландів (4,93 млн дол) та Німеччини (4,07 млн дол). Взагалі же за 2021 рік за експорт овочів Україна виручила близько 198 млн дол, імпортувала при цьому на понад 250 млн дол.

За даними Державної митної служби [18], сумарна частка експорту у грошовому вимірі за січень-лютий 2022 р. становить 29,5 млн дол, імпорту 55,2 млн дол. Частка експорту за видами продукції в грошовому вимірі склала: 2,09 млн дол (картопля), 0,44 млн дол (помідори), 0,07 млн дол (цибуля і цибулинні овочі), 0,67 млн дол (капуста), 0,05 млн дол (морква, буряк та інші коренеплідні овочі), 1,03 млн дол (огірки) тощо.

Значно перевищив частку експорту в грошовому вимірі імпорт. Так, зокрема, до України були поставлені помідори на суму \$12,5 млн, цибулинні овочі (3,2 млн дол), капустяні (4,7 млн дол), коренеплідні (1,9 млн дол) і огірки (9,7 млн дол).

В першому кварталі 2022 року імпорт в грошовому вимірі всіх позицій крім картоплі та сушених овочів суттєво перевищив експорт. Взагалі у 7,5 разів. Для порівняння, імпорт овочів за весь 2021 р. у грошовому вимірі перевищив експорт в 4,5 рази.

В натуральному вимірі імпорт овочів у січні та лютому перевищив експорт в 4 рази та склав 55,6 тис. т. Найбільше до України було імпортовано помідорів 14,3 тис. тонн. Крім того, 811,5 тонн картоплі, 5,03 тис. тонн цибулинних овочів, 6,6 тонн капусти, 9,8 тис. тонн огірків тощо.

Серед овочів, експорт яких перевищив імпорт картопля (в 15 разів або

10,1 тонн). Найменше з України в січні-лютому експортували салату-латуку, сушених овочів та коренеплідних. Загалом на експорт було відправлено 13,9 тис. тонн овочів.

Сума експорту у 2021 р. в натуральному вимірі становила 112,9 тис. тонн за рік, імпорту 415,9 тис. тонн, що в 3,7 разів більше. Традиційно найбільше експортували картоплю, цибулинні овочі, коренеплідні (морква, буряк тощо) і бобові, що становить 72,4% всіх експортованих овочів. Імпортували найбільше картоплю і помідори (67,3% всіх імпортованих овочів).

Овочівництво впродовж останніх років характеризується порівняно стійким рівнем посівних площ і обсягів виробництва продукції, так як ця галузь сільського господарства традиційно орієнтована на забезпечення внутрішнього продовольчого ринку та менш залежна від цінової політики та зовнішньої кон'юнктури.

Експорт української плодово-ягідної продукції 2022 року був орієнтовано на країнах Європейського Союзу, що склало майже 84 % доходів підприємств [18].

Найбільшими покупцями української продукції садівництва 2021 року стали Польща (\$108 млн), Німеччина (\$29 млн), Франція (\$20 млн), Італія (\$19 млн), Нідерланди (\$16 млн), Австрія (\$14 млн), Чехія (\$11 млн), Азербайджан (\$10 млн).

В експорті заморожених ягід та фруктів основними стали постачання до Польщі, Німеччини та Італії (71%).

В експорті яблук та груш у 2022 році визначальними були постачання до білорусі, ОАЕ та Саудівської Аравії, які зайняли 59% у його вартості.

Водночас доходи від експорту плодів, ягід і горіхів за підсумками 2022 року становили 313 млн дол., відставши від рекордного рівня 2021 року на 15%. Основну виручку галузеві підприємства отримали за рахунок заморожених ягід і фруктів – 192 млн дол. (–11%), яблук і груш – 19 млн дол. (+ 28 %), ягідних культур – близько 14 млн дол. (+ 12 %).

Також відбулось збільшення в сегменті заморожених плодів – 84 тис. тонн (+ 11 %), зерняткових – 46 тис. тонн (+ 56 %), не змінився експорт ягід – 4 тис. тонн.

Українськими підприємствами було імпортовано 182 тис. тонн цитрусових вартістю 129 млн дол та 174 тис. тонн бананів вартістю 96 млн дол. Найбільші частки у вітчизняному імпорті фруктів мають: Туреччина – 19,9%, Еквадор – 17,1%, Єгипет – 10%, Коста-Ріка – 6,9%, Іспанія – 5,3%, Греція – 4%, Колумбія – 3,3%.

Починаючи з 2020 року, найбільші доходи українським експортерам продукції садівництва приносили заморожені ягоди й інші плоди, випередивши лідируючі до цього волоські горіхи. У 2020 році експорт заморожених фруктів становив 111 мільйонів доларів, у 2021 році – 216 мільйонів доларів, а у 2022 році – 192 мільйонів доларів [18].

За вказаний період відбувалося також оновлення найбільших обсягів закордонних продажів замороженої плодово-ягідної продукції у кількісному виразі: 2020 рік – 55 тис. т, 2021 рік – 76 тис. т, 2022 рік – 84 тис. т. У 2021 році в товарній структурі експорту цієї підгрупи виділялись заморожена малина (33 тис. т), чорниця (27 тис. т), ожина і шовковиця (майже 5 тис. т), суниці та полуниці (близько 5 тис. т).

Для фруктів українського виробництва головним ринком збуту залишається Європейський Союз, куди 2022 року було їх продано на суму 188 млн дол. (98 %). Найбільшу виручку України принесло продаж у країни: Польща – 94 млн дол., Німеччина – 24 млн дол., Італія – 18 млн дол., Австрія – 10 млн дол., Нідерланди – 8 млн дол., Чехія – 8 млн дол., Литва – 7 млн дол., Франція – 7 млн дол. Заморожені ягоди для України стали одним з небагатьох продуктів, експорт яких демонструє позитивну динаміку незважаючи на вплив пандемії коронавірусу та російське військове вторгнення.

За інформацією аналітиків EastFruit [25], попри вторгнення російських окупаційних військ, пошкодження ними частини плантацій у центральних та

північних регіонах країни, і загалом неймовірно складні умови, українські садівники у 2022 році змогли збільшити обсяги експорту лохини, експорт якої з України у 2022 році перевищив 2,5 тис. тонн, збільшившись у півтора рази стосовно 2021 року. Попередній рекорд був у 2019 році.

Основним ринком збуту для лохини з України була Польща, у 2022 році ця країна імпортувала з України у 2,2 рази більше ягоди, ніж роком раніше, а обсяг постачання досяг 1,35 тис. тонн за сезон. Таким чином, понад 50% усієї української лохини було експортовано до Польщі, а з неї і до інших країн ЄС, тому що експорт свіжої лохини з Польщі в багато разів перевищує обсяги експорту цих ягід з України.

Інші великі імпортери лохини з України – Нідерланди, Великобританія та Молдова – теж різко збільшили обсяги імпорту: на 80%, 68% та у 2,4 рази відповідно. Вперше оптові партії лохини з України вирушили також до Іспанії, Німеччини, Грузії та Фінляндії. Постачання лохини до країн, куди її доставляли раніше літаками – ОАЕ, Малайзія та Сінгапур, не здійснювалися у зв'язку з військовою агресією Росії проти України.

Валовий збір, посівна площа та урожайність з 1 га культур плодкових та ягідних за 2010 – 2022 роки представлено у таблиці 2.3 [19].

Таблиця 2.3

Валовий збір, посівна площа та урожайність культур плодкових та ягідних за 2010 – 2022 роки

	Валовий збір, тис. тонн	Посівна площа, тис. га	Урожайність з 1 га, ц.
2010	1745,42	223,2	78,2
2012	1829,03	221,7	82,5
2013	2171,43	209,8	103,5
2014	1998,25	209,9	95,2
2015	2152,7	206	104,5
2016	2004,37	196,7	101,9
2017	2046,54	198,5	103,1
2018	2568	200	128,4
2019	2119	225	108,1
2020	2023,9	191	105,6
2021	2235,1	190,5	117,3
2022	1994,8	171,2	116,1

Джерело: розроблено автором.

2022 році вирощування фруктів теж вимушено мігрувало з традиційних регіонів, Черкащина та Кіровоградщина наростили врожаї на 30% та 26% відповідно. Також на 9% більше фруктів стали вирощувати на Львівщині.

Серед областей є нові лідери за окремою продукцією, на Миколаївщині зібрали у 2022 році майже вдвічі більше винограду, ніж у 2021, що зробило область другою найбільш виноградною в Україні, Черкаська область зайняла місце в десятці регіонів за вирощуванням вишні.

Хоча у 2022 році внутрішнє вирощування фруктів загалом скоротилося на 10,2%, деякі плоди постраждали більше, якщо винограду зібрали лише на 2% менше, то яблук – на 12%, а полуниці – на 13%.

Садівництво, як і овочівництво, залежить від постійного доступу до води, тож фермери перейшли в регіони, де є джерела для поливу та ринки збуту продукції.

Всього у 2022 році вирощування таких основних фруктів як: винограду зменшилося на 6 тис. тонн (2 %), яблук на 150 тис. тонн (12 %), сливи на 20 тис. тонн (10 %) вишні на 13 тис. тонн (7 %) та полуниці на 8 тис. тонн (13 %).

Через війну українські аграрії втратили не лише фізичні площі та врожаї, а й можливість безперешкодно експортувати продукцію та отримувати дохід, сукупність чого призвела до катастрофічних наслідків. У 2022 році збір зерна впав на майже 40%, овочів – на 25%, фруктів – на 10%.

Загальна посівна площа під овочами у 2021 р. була 3320,1 тис. га, з них: 1283,1 тис. га відведено під картоплю, 452,8 тис. га було зайнято під овочами відкритого ґрунту (помідори, капуста, огірки, цибуля та ін.), 46,2 тис. га під баштаними культурами та 1538 тис. га під кормовими овочами.

За регіонами у 2021 році найбільші посівні площі під овочами в сезоні були в областях поліської та лісостепової зон: Житомирській, Вінницькій, Львівській, Чернігівській, Київській, Полтавській, Рівненській, Хмельницькій, Харківській та Волинській областях, де площі сягнули за 150 тис. га. Зокрема

в Житомирській, Вінницькій та Львівській областях 286,3 тис. га, 240 тис. га та 204,9 тис. га відповідно.

Трійкою лідерів за обсягами посівних площ під картоплею були Вінницька, Житомирська та Львівська області (23% посівних площ). За обсягами посівних площ картоплі переважають західні області, що вказує на тенденцію територіального зміщення виробництва овочів в останні десятиліття.

За обсягами посівних площ під овочами відкритого ґрунту лідерські позиції займали Львівська, Херсонська, Дніпропетровська, Київська та Харківська області (40,6%). За виробництвом кавунів і динь традиційним лідером була і є Херсонська область (19,9 т або 43,1% від всього обсягу баштанних культур в Україні).

Посівні площі під картоплею у 2021 році збільшилися в 10 областях порівняно до 2020 р., але незначно, на рівні від 0,1 до 3%. Але значно скоротилися (від 2,9 до 9%) у Сумській, Вінницькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Луганській, Тернопільській, Харківській, Чернігівській та Хмельницькій областях.

Суттєве зростання посівних площ (від 7,2 до 15,6%) овочів відкритого ґрунту у 2021 р. відбулося в 4 областях (Вінницька, Донецька, Івано-Франківська, Київська), зменшення (від 5,2% до 18,3%) у 8 областях.

Значне збільшення посівних площ під баштанними культурами у 2021 р. відносно 2020-го відмічене у Вінницькій (на 10,7%) та Івано-Франківській (на 62,2%) областях. Значно знизилася площа під баштанними у Хмельницькій області на 36,9%.

У розрізі культур дещо збільшилися площі у 2021 р. під перцем стручковим гірким (на 0,4%), огірками (на 0,2%), гарбузами й кабачками столовими (на 7,8%) та цибулею (на 0,4%). На 14% скоротилася посівна площа під горохом.

У категоріях господарств, суттєве збільшення посівних площ під овочами у 2021 р. традиційно відбувалося на підприємствах. Так, зокрема, площі під картоплею на підприємствах зросли до 111% порівняно до 2021 р., під перцем стручковим солодким і гірким до 116,2% та 325,5% відповідно, під динями до 117,2%. Значно зросли площі під гарбузами столовими до 378,6%, що пояснюється зростанням зацікавленості до культури через стабільний попит на європейському ринку.

Протягом 2021 року українські виробники зібрали понад 30,7 млн т овочів з площі 3320,1 тис. га.

Левову долю картоплі – 68,7% у 2021 р. виробили 11 областей (Житомирська, Львівська, Вінницька, Київська, Рівненська, Волинська, Хмельницька, Чернігівська, Полтавська, Тернопільська та Івано-Франківська), валові збори в яких були на рівні від 1021 тис. т до 1878,2 тис. т. за урожайності від 14,9 до 19,9 т/га.

Найбільше овочів відкритого ґрунту в сезоні виробили 7 областей, серед яких Херсонська, Львівська, Дніпропетровська, Київська, Миколаївська, Полтавська і Харківська, де валові збори були на рівні від 501,5 тис. т. до 1116,6 тис. т за урожайності від 16 до 33,6 т/га. Частка валового збору з цих областей склала майже половину.

Загалом за сезон 2021 в Україні було вироблено понад 30,7 млн т овочів за середньої врожайності: картоплі 16,4 т/га, овочів відкритого ґрунту 20,6 т/га. Для порівняння, у 2020 р. було зібрано близько 30,4 млн т (20838 тис. т картоплі та 9653 тис. т овочів відкритого ґрунту).

Обсяг світового виробництва овочів і баштанних культур, за даними ФАО ООН [23], становить 1150 млн тонн, причому за останні 16 років площі посіву овочевих культур збільшилася з 34,2 до 58,2 млн гектарів, а підвищення врожайності – на 25%. Найбільшим виробником овочів є Китай, частка якого становить 50% у світовому виробництві.

На зменшення площ під вирощування овочів впливають також несприятливі погодні умови, хвороби і шкідники, зростання цін на агрохімікати та паливо для сільськогосподарської техніки, низькі закупівельні ціни переробних підприємств і інше.

Валовий збір, посівна площа та урожайність овочів за 2010 – 2022 роки зібрано у таблицю 2.4.

Таблиця 2.4

Валовий збір, посівна площа та урожайність овочів за 2010 – 2022 роки

	Валовий збір, тис. тонн	Посівна площа, тис. га	Урожайність з 1 га, ц
2010	8122	465	174
2012	10017	498	199
2013	9873	488	200
2014	9638	467	208
2015	9214	446	206
2016	9415	447	211
2017	9286	445	208
2018	9440	439	214
2019	9688	452	214
2020	9652,8	464,9	207,4
2021	9935,2	460,8	215,4
2022	7511,6	374,9	200,3

Джерело: розроблено автором.

У 2022 році валовий збір овочів впав майже на 24,4% в порівнянні з 2021 роком. В абсолютних цифрах це втрата 2,4 млн тонн продукції, половина з яких – томати. Урожай помідорів упав удвічі, тому що їх найбільше вирощували на Херсонщині, так як до війни звідти був кожен четвертий український томат.

Картоплярство, яке зосереджене в інших регіонах, майже не постраждало: зменшення становило лише 2% до показників 2021 року.

Компенсувати втрачені обсяги виробництва Херсонщини допомогли Черкаська (+5%) та Одеська (+15%) області. Причина полягає в потребі овочівництва до води, на Одещині є зрошувальні системи, завдяки яким можна поливати поля, а на Черкащині – вихід до Дніпра.

Сьогодні одним з факторів є переорієнтація аграріїв.

В умовах, коли на внутрішньому ринку утворився дефіцит овочів,

чимало виробників переорієнтували частину своїх сільгоспземель на овочівництво, адже це можливість заробити.

Також додалася пропозиція від перенесених підприємств з постраждалих регіонів, хоча такі підприємства часто не мають доступу до великих обсягів землі, тож вплив цих виробництв обмежений.

Неочікуваний приріст показала Сумська область, яка була частково окупованою навесні, межує з РФ і потерпає від ворожих обстрілів, але все ж регіон наростив виробництво капусти, картоплі та інших овочів.

На це є дві причини: перенесені з Харківщини підприємства та переорієнтація земель на культури, збут яких можливий на внутрішньому ринку через проблеми з експортною логістикою.

Загалом потенціал регіонів для овочівництва ще не вичерпаний, проте замінити обсяги з півдня країни за два-три роки буде неможливо, адже крім вирощування овочів необхідно побудувати інфраструктуру для зберігання та сортування.

Падіння вирощування основних видів овочів наступне: помідори на 1187 тис тонн (49 %), цибуля – 215 тис тонн (21%), капуста – 198 тис тонн (11 %), картопля – 460 тис тонн (2%), морква – 115 тис тонн (13%).

За результатами 2022 року Україна імпортувала овочів різного виду на 352,3 млн дол. США, що на 41% більше, ніж у 2021-му.

Водночас імпорт овочів у натуральному вимірі торік скоротився на 2% – до 415,4 тис. т. Таке значне зростання грошового виміру в порівнянні з натуральним зумовлене як зміною структури поставок, так і світовим зростанням цін на овочі.

За даними УКАБ [16], повномасштабна війна, яку розпочала Росія на території України, призвела до суттєвої зміни структури імпортованих поставок. Якщо в 2021 році основу імпорту склали картопля (42% загального обсягу імпорту), помідори (24%) та огірки (6%), то у 2022-му це цибуля (25%), помідори (24%) та морква (13%). Значно зросли імпортовані поставки моркви (у

10,7 разів до 53,9 тис. т), цибулі (у 4,6 разів до 105,5 тис. т), капусти (у 2,7 разів до 51,6 тис. т). Водночас імпорт картоплі скоротився на 92% до 13,9 тис. тонн.

Причиною зростання імпорту традиційних для України овочів є тимчасова окупація частини півдня України, а саме Херсонської та Запорізької областей, які спеціалізуються на вирощуванні овочів. Неможливість забезпечувати інші регіони України призвела до виникнення дефіциту, який не змогли перекрити фермери з решти областей України. Щоб забезпечити українських споживачів необхідними овочами, довелося збільшити саме імпортні поставки.

Як повідомляв Укрінформ, за даними Державної митної служби, у 2022 році Україна імпортувала агропродукції на 6,3 млрд дол. США, що на 23% менше, ніж у 2021-му, коли імпорт склав майже 8,2 млрд дол. США. В 2022 році імпорт овочів в грошовому вимірі виріс на 41%.

Україна майже ніколи не експортувала овочі, а в переважній більшості займалася їх імпортом. І 2022 рік не став виключенням, але зі своїми особливостями.

За результатами 2022 року було імпортовано 415,4 тис. т овочів різного виду, що на 2% менше аналогічного показника минулого року. При цьому, імпорт овочів в грошовому вимірі виріс на 41% і становив 352,3 млн USD. Таке значне зростання грошового виміру в порівнянні з натуральним зумовлено як зміною структури поставок, так і світовим зростанням цін на овочі.

За останній час капуста й картопля подорожчали в середньому по Україні на 20%, буряк та морква на 10%.

Але у 2023 році витримані площі посіву овочевих культур, зокрема, по моркві, цибулі та столовому буряку, ці площі збільшились, тому можна очікувати здешевлення капусти, моркви, картоплі, цукрового буряка та цибулі, пояснив він.

У 2022 році, якщо порівняти з 2021, Україна втратила 50% виробництва томатів та помідорів унаслідок окупації Херсонської області. По моркві та

столовому буряку від 15 до 20% і це тільки лише по Херсонщині, також втрати по Харківській області, яка також частково була окупована, по Миколаївській яка була під обстрілами. На сьогодні ситуація трішки змінюється, але не набагато, оскільки територія залишається забруднена від снарядів [16].

Через війну у 2022 році не було мелітопольської черешні, херсонської полуниці та кавунів, також виробники можуть зіткнутися з підвищенням виробничих витрат через несприятливу погоду.

Черешня у 2023 року на ринку була як імпортна, так і українська, тому, що до початку повномасштабної війни постачальником великої частки були Запорізька та Дніпропетровська області, але зараз галузь розвивається в Чернівецькій і в Одеській областях.

Можна казати, що характерною ознакою овочівництва в останні роки є зниження посівних площ та врожайності з 1 га.

Ціни на овочі та фрукти на українському ринку коливаються та змінюються в залежності від сезону, в останній період продовжують зростати.

Важливими точками просування овочів та фруктів є супермаркети та гіпермаркети. В українських супермаркетах категорія «овочі та фрукти» займає від 6 до 14 % продажів асортименту, у період зима-весна цей показник знижується до 6 %, а влітку-восени зростає до 14 %. Сезонність в овочах і фруктах виражена дуже яскраво, тому цей показник варіюється.

На частку категорії «овочі та фрукти» впливають продажі з присадибних господарств. Влітку і на початку осені конкуренцію створюють місцеві присадибні господарства, частка овочів і фруктів в обороті не піднімається вище 7%. Взимку вартість вітамінного асортименту зростає, відповідно, змінюється структура споживання і майже вдвічі збільшується частка в товарообороті. У мережі «Сільпо» імпортна продукція в категорії «овочі та фрукти» займає в грошовому вимірі до 60%, близько 40% – в натуральному обсязі. Частка української продукції залежить від сезонності, коли відбувається значне збільшення обсягів продажу локальних фруктів і овочів та

ритейлер намагається здійснювати повний перехід з імпортової на вітчизняну продукцію [16].

Основними проблемами, що стримують розвиток плодоовочеконсервної галузі в останні роки можна виділити наступні:

– низький технологічний рівень виробництва і високий ступінь зносу основних виробничих засобів. Сьогодні різко зріс попит на консервовану продукцію в яскравій сучасній упаковці невеликої ємності, високої якості, яку можна робити тільки на сучасному обладнанні, але існуючі в даний час технологічні процеси є, як правило, високоенерговитратними зі значною часткою ручної праці;

– гострий брак обігових активів і відсутність можливостей ефективного кредитування, що не дозволяє підприємству розширювати обсяги виробництва та робить проблемою збереження наявних обсягів переробки, оскільки період оборотності грошових активів в консервній промисловості досить високий і становить від 3 до 9 місяців;

– низьке завантаження виробничих потужностей (20-30%) і неритмічна поставка сировини на переробку. Несвоєчасна оплата за поставлення на переробку сировини – ще один з факторів, які негативно впливають на поставку товарів виробниками фруктів на переробні підприємства;

– наявність кадрового дефіциту. Щорічно потреба в залученні додаткової робочої сили в сезон масової переробки фруктів, овочів та плодів складає близько 400 осіб. Сезонність галузі накладає свій відбиток на взаємовідносини між роботодавцями та робітниками, багато підприємств галузі в міжсезоння простоюють, а тимчасовий характер роботи та низький рівень заробітної плати не влаштовує висококваліфіковані кадри, та є потреба у фахівцях вищого та середнього рівня.

Незважаючи на проблеми, плодоовочеконсервна галузь в Україні розвивається і розширюється асортимент овочевої продукції, яка успішно реалізується.

Незважаючи на те, що в Одеській області є багата сировинна база і область є найбільшою зоною товарного овочівництва, частка овочевопереробній галузі в загальному обсязі харчової промисловості з року в рік зменшується і складає всього 5,3 %, а в обсязі виробництва промислової продукції області – 0,5 %.

2.2. Характеристика та аналіз стану внутрішнього середовища Агрофірма «Евріка» ТОВ

Агрофірма «Евріка» ТОВ засновано в 1988 році на півдні України в Одеській області, основним напрямком діяльності є вирощування овочів. Виключно сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, вигідне географічне положення і професіоналізм команди дозволили поступово збільшити масштаби і освоїти нові напрямки діяльності. Підприємство розташоване в безпосередній близькості до портів і логістичних центрів, що дає можливість мінімізувати транспортні витрати [17].

Сьогодні Агрофірма «Евріка» ТОВ є вертикально інтегрованою агропромисловою компанією, яка на площі більше 3000 га зрошуваної землі вирощує овочі, зернові та технічні культури і здійснює переробку овочів і зернобобових культур.

Агрофірма «Евріка» ТОВ успішно працює з переробки овочевої продукції вже більш 30 років, має торгову марку – «З бабусиної грядки», керівник – Білий М. І. Адреса фірми: 67840, Одеська область, с. Молодіжне, вул. Заводська, 20, на підприємстві працює близько 100 осіб.

Завод має власну сировинну базу, все вирощується на полях 1,7 тис. га. трьох агрофірм: «Злагода», «Агросвіт» та «Евріка».

В Білгород-Дністровському в селі Молодіжне орендують 300 га для вирощування томатів, 300 га для зеленого горошку, 150 га для цибулі і 200 га для картоплі.

Агрофірма «Евріка» ТОВ – один з лідерів консервного виробництва в

Одеській області, її діяльність включає наступні два напрями: рослинництво і переробка овочів.

Агрофірма має два напрями діяльності: вирощування овочевої продукції (буряк, капуста, горошок, картопля, морква, огірки, томати, цибуля, кабачки і інше) та виробництво консервованої продукції і продуктів квашення (томати і томатна паста, зелений горошок і квасоля, аджика, ікра кабачкова, соки томатний, морквяний, гарбузовий і ін.).

На виробництві переробляються зелений горошок, томати, огірки, кабачки, перець, баклажани, в зимовий період – капуста, морква, квасоля і нут. Підприємство працює тільки з власною сировиною.

Підприємство використовує передові технології, але свій потенціал використовує лише наполовину, бо ще не може сповна забезпечити віддачу кожного гектара землі, кожного співробітника заводу, а також наявних в розпорядженні сучасних технологій.

Фінансово-економічна криза та війна на території країни змусила керівництво переглянути інвестиційні програми, та відмовитися від будівництва нових складів і сховищ, перенести на перспективу придбання нової техніки, оскільки при існуючих схемах кредитування вирішити це питання зараз неможливо.

Реалізацію продукції Агрофірма веде через мережу власних дистриб'юторів, які охоплюють схід, південь і центр України. На території заводу є магазин роздрібної торгівлі та планується відкрити додаткові торговельні точки як по Одеській області, так і по всій Україні.

Для кінцевих споживачів Агрофірма виробляє натуральні овочеві консерви, овочеві соки, соуси і томатну пасту під ТМ «З бабусиної грядки», яка широко представлена в Україні, і в обмежених кількостях представлена на ринках Європи, Північної Америки, і Середнього Сходу. Для ринку виробляють асептичну томатну пасту, асептичні пюре з моркви, гарбуза, кабачків.

На сьогодні завод пропонує Звітний асортимент консервів [17]:

- томатні продукти: аджика, томатна паста;
- консерви мариновані, натуральні: огірки, горошок зелений;
- соки: томатний сік, гарбузовий сік, морквяний сік;
- закусочні консерви: квасоля, гумус, нут консервований, ікра кабачкова.

Консервування торгової марки «З бабусиної грядки» проводиться за класичною технологією – без використання синтетичних консервантів, барвників, ароматизаторів, ГМО.

Крім того, вирощують зернові культури – пшеницю і ячмінь, технічні – соняшник і рапс, бобові – горох, сочевицю, нут.

На зовнішній ринок Агрофірма пропонує: консервовану продукцію; зернобобові культури: горохова крупа, нут, сочевиця; асептичні пасти і пюре.

Основними принципами роботи є прозорість ведення діяльності, суворе виконання взятих на себе зобов'язань, і прихильність довгостроковому сталому партнерству.

Аналіз обсягу виробництва продукції в натуральному та вартісному виразі представимо у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Виробництво продукції в натуральному і вартісному виразі

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1.Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку (АП)):				
- у діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	87421,67	113179,31	25757,64	29,46
у порівняних цінах, тис грн	87421,67	93282,53	5860,86	6,7
2. Фактично вироблено продукції, тонн	1913	2041,25	128,25	6,7

У звітному році обсяг виробленої продукції у діючих цінах зріс на 25757,64 тис. грн (29,46 %), фактичне вироблення продукції зросло на 128,25

тонн (6,7 %), відбулося підвищення попиту на продукцію підприємства.

Зростання виробництва продукції у діючих цінах відбулося за рахунок зростання виробленої продукції в натуральному виразі на 128,25 тонн та підвищення вартості одиниці продукції.

Аналіз використання виробничої потужності підприємства представимо у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Використання виробничої потужності підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	6500	6500	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	1913	2041,25	128,25
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,294	0,314	0,02

Підприємство має достатню виробничу потужність, але рівень її використання низький, приблизно на рівні 30 %, про що свідчать значення коефіцієнтів використання виробничої потужності.

Аналіз структури виробленої продукції представлено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Структура виробництва продукції

Найменування продукції	Фактично вироблено продукції, тонн		Структура, %		Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік	тонн	%
Горох консервованій без оцту	573,9	665,45	30	32,6	91,55	2,6
Капуста квашена консервована	38,26	40,83	2	2	2,57	0
Квасоля консервована без додавання оцту	439,99	265,36	23	13	-174,63	-10
Пюре та паста томатні концентровані	860,85	1069,62	45	52,4	208,77	7,4
Усього	1913	2041,25	100	100	128,25	-

З таблиці 2.7 можна зробити висновок, що у попередньому та звітному роках найбільшу питому вагу в структурі виробництва займають горох консервованій без оцту та пюре та паста томатні концентровані. У звітному

Структуру основних засобів підприємства за два роки складають основні засоби основного виду діяльності, у попередньому році вартість основних засобів на кінець року збільшилась на 8351 тис. грн, а у звітному році збільшення вартості основних засобів склало 12934 тис. грн.

Значення коефіцієнтів динаміки основних засобів розрахуємо у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Показники оновлення, введення і вибуття основних засобів

Коефіцієнт	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
Оновлення основних засобів	0,11	0,19	0,08
Оновлення ОЗ основного виду діяльності	0,11	0,19	0,08
Введення основних засобів	0,06	0,18	0,12
Введення ОЗ основного виду діяльності	0,06	0,18	0,12
Вибуття основних засобів	0,02	0,07	0,05
Вибуття ОЗ основного виду діяльності	0,02	0,07	0,05

У попередньому та звітному роках значення коефіцієнту оновлення основних засобів більше, ніж значення коефіцієнтів введення основних засобів.

На низькому рівні знаходиться коефіцієнт вибуття, тобто оновлення основних засобів на підприємстві здійснюється при неповній заміні старих та зношених засобів, що може призводити до накопичення застарілого обладнання, а це стримує зростання економічної ефективності використання основних засобів.

Під структурою основних засобів розуміють співвідношення окремих груп основних засобів, аналіз зміни якої за видами економічної діяльності представимо у таблиці 2.11.

У структурі основних засобів підприємства як у попередньому, так і звітному роках 100% це основні засоби основного виду діяльності.

Таблиця 2.11

Зміна структури основних засобів

Основні засоби	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	Сума, тис.грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Попередній рік						
Усього ОЗ у т.ч.	80620	100	88971	100	8351	-
ОЗ основного виду діяльності	80620	100	88971	100	8351	-
ОЗ інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-
Звітний рік						
Усього ОЗ у т.ч.	88971	100	101905	100	12934	-
ОЗ основного виду діяльності	88971	100	101905	100	12934	-
ОЗ інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-

Розрахунок показників технічного стану основних засобів запропонуємо у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Зміна технічного стану основних засобів

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення
1	2	3	4
Попередній рік			
1. Первісна вартість ОЗ, тис. грн	80620	88971	8351
2. Зношення, тис. грн	73910	78019	4109
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	42926	43277	351
4. Коефіцієнт придатності	0,532	0,486	-0,046
5. Коефіцієнт зношення	0,917	0,877	-0,04
Звітний рік			
1. Первісна вартість ОЗ, тис. грн	88971	101905	12934
2. Зношення, тис. грн	78019	81178	3159
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	43277	46576	3299
4. Коефіцієнт придатності	0,486	0,457	-0,029
5. Коефіцієнт зношення	0,877	0,797	-0,08

В звітному році в порівнянні з попереднім первісна вартість основних засобів збільшилася на 12934 тис. грн, коефіцієнт зношення у попередньому та звітному роках знаходиться на досить високому рівні 0,877 та 0,797 відповідно, можна казати, що відбувається старіння основних засобів, які підприємство майже не оновлює.

Ефективність використання основних засобів характеризується рівнем фондovіддачі та фондоємності, що представлено у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Показники ефективності використання основних засобів основного виду діяльності

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ АП), тис. грн	87421,67	93282,53	5860,86
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (ОЗ), тис. грн	84795,5	95438	10642,5
3. Фондовіддача (Фв), грн/грн	1,03	0,977	-0,053
4. Фондоємність (Фє), грн/грн	0,97	1,023	0,053

Ефективність використання основних засобів основного виду діяльності у звітному році знизилася на 0,053 грн, фондоємність основних засобів основного виду діяльності зросла на 0,053 грн у розрахунку на 1 гривню виробленої продукції, що також свідчить про зниження ефективності використання основних засобів.

Для аналізу впливу зміни фондovіддачі і вартості основних засобів основного виду діяльності на відхилення обсягу виробництва продукції складаємо таблицю 2.14.

Таблиця 2.14

Вплив зміни фондovіддачі і вартості основних засобів основного виду діяльності на відхилення обсягу виробництва продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			Усього	У т.ч. за рахунок	
				ОЗ	Фв
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ та АП), тис. грн	87421,67	93282,53	5860,86	10961,78	-5100,92
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	84795,5	95438	10642,5	10961,78	-
3. Фондовіддача, грн/грн	1,03	0,977	-0,053	-	-5100,92

У звітному році середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності збільшилась на 10961,78 тис. грн, фондovіддача зменшилась на 0,053 грн. Збільшення середньорічної вартості основних засобів основного виду діяльності призвело до зростання виробництва продукції у порівняних

цінах на 10961,78 тис. грн, а зменшення фондівіддачі призвело до зниження виробництва у порівняних цінах на 5100,92 тис. грн.

Аналіз складу, структури і динаміки обігових активів представимо у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Склад, структура і динаміка обігових активів

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	1	2	3	4	5	6
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Попередній рік						
Обігові активи, всього (1195)	130974	100	160932	100	29958	-
Запаси (1100)	120163	91,75	138360	85,97	18197	-5,77
Поточні біологічні активи (1110)	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (1125)	3717	2,84	5114	3,18	1397	0,34
Дебіторська заборгованість за розрахунками (1130+1135)	113	0,09	145	0,09	32	-
Інша поточна дебіторська заборгованість (1155)	5686	4,34	10909	6,78	5223	2,44
Поточні фінансові інвестиції (1160)	-	-	-	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти (1165)	1295	0,99	6404	3,98	5109	2,99
Витрати майбутніх періодів (1170)	-	-	-	-	-	-
Інші обігові активи (1190)	-	-	-	-	-	-
Звітний рік						
Обігові активи, всього (1195)	160932	100	153230	100	-7702	-
Запаси (1100)	138360	85,97	148117	96,66	9757	10,69
Поточні біологічні активи (1110)	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (1125)	5114	3,18	1992	1,30	-3122	-1,88
Дебіторська заборгованість за розрахунками (1130+1135)	145	0,09	135	0,09	-10	-
Інша поточна дебіторська заборгованість (1155)	10909	6,78	2250	1,47	-8659	-5,31
Поточні фінансові інвестиції (1160)	-	-	-	-	-	-
Гроші та їх еквіваленти (1165)	6404	3,98	736	0,48	-5668	-3,50
Витрати майбутніх періодів (1170)	-	-	-	-	-	-
Інші обігові активи (1190)	-	-	-	-	-	-

Найбільшу питому вагу в структурі складають запаси, які мають тенденцію до зростання.

Загальна сума обігових активів на кінець попереднього року збільшилась на 29958 грн, зростання спостерігається по запасам на 18197 тис. грн, найбільшу питому вагу в обігових активах в попередньому році становили запаси 91,75 % на початок, та 85,97 % на кінець року.

На кінець звітнього року порівняно за початком року обігові активи зменшились на 7702 тис. грн, найбільш питому вагу зіставили запаси у розмірі 9757 тис. грн, 85,97 % на початку та 96,66 % на кінець року. Дебіторська заборгованість за продукцію зменшилась на кінець року на 3122 тис. грн, а за рахунками на 10 тис. грн.

Ефективність використання обігових активів характеризується показниками оборотності обігових активів, аналіз зміни оборотності обігових активів представимо у таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Показники оборотності обігових активів

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення.
1. Обсяг реалізованої продукції (без ПДВ та АП), тис. грн	162957	138175	-24782
2. Середній залишок обігових активів, тис. грн	145953	157081	11128
3. Коефіцієнт оборотності обігових активів, обороти	1,12	0,88	-0,24
4. Тривалість одного обороту обігових активів, днів	322,44	409,26	86,82
5. Коефіцієнт закріплення обігових активів, грн/грн	0,90	1,14	0,24

З таблиці 2.16 видно, що у звітньому році оборотність обігових активів зменшилась на 0,24 оберти, а тривалість одного обороту збільшилась на 86,82 днів, що негативно характеризує діяльність підприємства.

Значення показників ефективності використання сировини і матеріалів наведемо у таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Показники ефективності використання сировини і матеріалів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у тому числі за рахунок	
				МВ	Мв
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ та АП), тис. грн	87421,67	113179,31	25757,64	27880,93	-2123,3
2. Матеріальні витрати (МВ), тис. грн	62371,86	82263,81	19891,95	27880,93	-
3. Матеріаловіддача (Мв), грн/грн	1,40	1,38	-0,02	-	-2123,3
4. Матеріалоємність, грн/грн	0,713	0,727	0,014	-	-

Матеріальні витрати у звітному році збільшились в порівнянні з попереднім роком на 27880,93 тис. грн, при цьому матеріаловіддача впала на 0,2, а матеріалоємність зросла на 0,014 грн/грн. Збільшення матеріальних витрат призвело до збільшення обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах на 27880,93 тис. грн, зменшення матеріаловіддачі призвело до зменшення обсягу виробленої продукції на 2123,3 тис. грн.

Обсяг виробництва продукції, перш за все, залежить від забезпеченості підприємства трудовими ресурсами і ефективності їх використання.

Аналіз впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції представимо у таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

Вплив трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у т.ч. за рахунок	
				чисельно сті	виробітку
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн	87421,67	93282,53	5860,86	-22908,69	28769,55
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	332	245	-87	-22908,69	-
3. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	263,32	380,75	117,43	-	28769,55

Збільшення продуктивності праці позитивно вплинуло на виробництво продукції, воно зросло на 28769,55 тис. грн, зменшення середньооблікової чисельності призвело до зменшення виробництва продукції на 22908,69 тис. грн, що є негативним у діяльності підприємства.

Величина фонду оплати праці залежить від чисельності персоналу підприємства і середньої заробітної плати одного працівника та представлено у таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Вплив зміни чисельності персоналу і середньої заробітної плати одного працівника на зміну фонду оплати праці

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у тому числі за рахунок	
				числ	ЗП
1. Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	31872	26460	- 5412	- 8352	2940
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	332	245	-87	- 8352	-
3. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	96	108	12	-	2940

У звітному році фонд оплати праці працівників зменшився на 5412 тис. грн, за рахунок зменшення середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу на 87 осіб фонд оплати праці зменшився на 8352 тис. грн, а за рахунок збільшення середньорічної заробітної плати одного працівника на 12 тис. грн фонд оплати праці збільшився на 2940 тис. грн.

Аналіз структури витрат на виробництво продукції представимо у таблиці 2.20.

Питома вага матеріальних витрат в попередньому році зросла з 75,9 % до 76,51 %, витрати на оплату праці зросли з 7,02 % до 7,11 % за два роки, амортизація основних засобів 4,43 % у попередньому році, а у звітному 4,91 %, інші операційні витрати у попередньому році склали 11,07 %, а у звітному зменшилися на 1,2 %.

Таблиця 2.20

Структура витрат на виробництво

Елементи витрат	Абсолютне значення, тис. грн		Структура, %		Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік	абс.	структури
1. Матеріальні витрати	62371,86	82263,81	75,9	76,51	19891,95	0,61
2. Витрати на оплату праці	5768,78	7644,70	7,02	7,11	1875,92	0,09
3. Відрахування на соціальні заходи	1298,39	1720,33	1,58	1,6	421,94	0,02
4. Амортизація	3640,41	5279,25	4,43	4,91	1638,84	0,48
5. Інші операційні витрати	9096,92	10612,26	11,07	9,87	1515,33	-1,2
Усього	82176,37	107520,34	100	100	25343,97	-

Аналіз виміру витрат на одну гривню виробленої продукції представимо у таблиці 2.21.

Таблиця 2.21

Оцінка витрат на одну гривню виробленої продукції

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	відн.
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ та АП), тис. грн	87421,67	113179,31	25757,64	29,46
2. Витрати на виробництво продукції, тис. грн	82176,37	107520,34	25343,97	30,84
3. Витрати на 1 гривню виробленої продукції, грн	0,94	0,95	0,01	1,06

У звітному році обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства та витрати на виробництво продукції зросли на 29,46 % та 30,84 % відповідно. Витрати на 1 гривню виробленої продукції у звітному році зросли на 0,01 грн та склали 0,95 грн.

Аналіз рівня і динаміки фінансових результатів наведемо у таблиці 2.22.

Таблиця 2.22

Фінансові результати підприємства

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	відн.
Чистий дохід від реалізації продукції (2000)	162957	138175	24782	15,21
Собівартість реалізованої продукції (2050)	132583	134422	1839	1,39
Валовий прибуток (2090) (збиток (2095))	39374	3753	-35621	-90,47
Інші операційні доходи (2120)	2739	4064	1325	48,38
Адміністративні витрати (2130)	-5167	-4653	514	-9,95
Витрати на збут (2150)	-2892	-947	1945	-67,25
Інші операційні витрати (2180)	-3841	-4357	-516	13,43
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток (2190) або збиток (2195))	21213	21400	187	0,88
Інші доходи (2200+2220+2240)	1661	2426	765	46,06
Інші витрати (2250+2255+2270)	10701	14827	4126	38,56
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток (2290) або збиток (2295))	12173	14541	-26714	19,45
Чистий фінансовий результат (прибуток (2350) або збиток (2355))	12173	14541	2368	19,45

Діяльність підприємства є прибутковою, та прибуток збільшується у звітному році до 14541 тис. грн (19,45 %).

Розрахунок коефіцієнтів рентабельності представимо у таблиці 2.23.

Таблиця 2.23

Показники рентабельності

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абс
Рентабельність виробництва, %	5,25	5,84	0,59
Рентабельність продукції, %	17,58	17,19	-0,39
Рентабельність продажів, %	7,5	10,5	3

Рентабельність виробництва (R_V):

$$R_V = \text{Чистий прибуток} * 100 \% / (\text{ОЗсер} + \text{ОАсер}), \quad (2.1)$$

$$R_{V\Pi} = (12173 / (84795,5 + 145953)) * 100 \% = 5,28\%.$$

$$R_{V3} = (14541 / (95438 + 157081)) * 100 \% = 5,76 \%.$$

Рентабельність продукції (R_{Π}):

$$R_{\Pi} = \text{Фінансовий результат від операційної діяльності} * 100\% / (\text{Собівартість реалізованої продукції} + \text{Адміністративні витрати} + \text{Витрати на збут} + \text{Інші операційні витрати}) \quad (2.2)$$

$$P_{\Pi} = (21213 / (132583 + (-2892) + (-5167) + (-3841))) * 100 \% = 17,58 \%$$

$$P_{\Pi 3} = (21400 / (134422 + (-4653) + (-947) + (-4357))) * 100 \% = 17,19 \%$$

Рентабельність продажів (Рпрод):

$$R_{\text{прод}} = \text{Чистий прибуток} * 100\% / \text{Чистий дохід від реалізації}, \quad (2.3)$$

$$R_{\text{прод}\Pi} = (12173 / 162957) * 100\% = 75, \%$$

$$R_{\text{прод}3} = (14541 / 138175) * 100\% = 10,5 \%$$

Аналіз структури статей балансу і динаміки змін представимо у таблиці 2.24.

Таблиця 2.24

Структура балансу підприємства

Стаття балансу	Абсолютні показники, тис.грн		Структура, %		Відхилення		
	на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року	абсол	відн	у структурі
1	2	3	4	5	6	7	8
Попередній рік							
Актив							
1. Необоротні активи	45339	52036	25,72	24,43	6697	14,77	-1,28
2. Оборотні активи	130974	160932	74,28	75,57	29958	22,87	1,28
3. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	176313	212968	100	100	36655	20,79	-
Пасив							
1. Власний капітал	106139	118312	60,20	55,55	12173	11,47	-4,65
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	3213	60645	1,82	28,48	57432	1787,49	26,65
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	66961	34011	37,98	15,97	-32950	-49,21	-22,01
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утриманими для продажу, та групами вибуття	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	176313	212968	100	100	36655	20,79	-
Звітний рік							
Актив							
1. Необоротні активи	52036	47336	24,43	23,60	-4700	-9,03	-0,83
2. Оборотні активи	160932	153230	75,57	76,40	-7702	-4,79	0,83

Продовження табл. 2.24

1	2	3	4	5	6	7	8
3. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	212968	200566	100	100	-12402	-5,82	-
Пасив							
1. Власний капітал	118312	103771	55,55	51,74	-14541	-12,29	-3,81
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	60645	61177	28,48	30,50	532,00	0,88	2,03
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	34011	35618	15,97	17,76	1607	4,72	1,79
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утриманими для продажу, та групами вибуття	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	212968	200566	100	100	-12402	-5,82	-

Протягом попереднього року капітал підприємства збільшився на 36655 тис. грн або на 20,79 %. Це викликано насамперед збільшення необоротних активів на 6697 тис. грн або на 14,77 %. Протягом звітнього року капітал підприємства збільшився на 12173 тис. грн (11,47 %).

Аналіз джерел фінансових ресурсів представимо у таблиці 2.25.

Таблиця 2.25

Склад та структура джерел фінансових ресурсів

Стаття пасиву	Абсолютна величина		Структура		Відхилення		
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	Абсолютної величини		у структурі
					абсол	відн	
1	2	3	4	5	6	7	8
Попередній рік							
1. Власний капітал (1495)	106139	118312	60,20	55,55	12173	11,47	-4,65
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал (1400)	228	228	0,13	0,11	-	-	-0,02
1.2. Внески до незареєстрованого статутного капіталу (1401)	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Капітал в дооцінках (1405)	-	-	-	-	-	-	-
1.4. Додатковий капітал (1410)	18214	18214	10,33	8,55	-	-	-1,78
1.5. Резервний капітал (1415)	102	102	0,06	0,05	-	-	-0,01

Продовження табл. 2.24

1	2	3	4	5	6	7	8
1.6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) (1420)	87585	99768	49,68	46,85	12183	13,91	-2,83
1.7. Неоплачений капітал, вилучений капітал (1425+1430)	-	-	-	-	-	-	-
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	3213	60645	1,82	28,48	57432	1787,49	26,65
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	66961	34011	37,98	15,97	-32950	-49,21	-22,01
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	60771	17772	34,47	8,34	-42999	-70,76	-26,12
3.2. Поточна кредиторська заборгованість (1610+1615+1620+1625+1630+1635+...+1650)	2269	12281	1,29	5,77	10012	441,25	4,48
3.3. Поточні забезпечення (1660)	-	-	-	-	-	-	-
3.4. Доходи майбутніх періодів (1665)	-	-	-	-	-	-	-
3.5. Інші поточні зобов'язання (1690)	3921	3958	2,22	1,86	37	0,94	-0,37
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утриманими для продажу, та групами вибуття (1700)	-	-	-	-	-	-	-
Баланс (1900)	176313	212968	100	100	36655	20,79	-26,65
Звітний рік							
1. Власний капітал (1495)	118312	103771	55,55	51,74	-14541	-12,29	-3,81
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал (1400)	228	228	0,11	0,11	-	-	0,01
1.2. Внески до незареєстрованого статутного капіталу (1401)	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Капітал в дооцінках (1405)	-	-	-	-	-	-	-
1.4. Додатковий капітал (1410)	18214	18214	8,55	9,08	-	-	0,53
1.5. Резервний капітал (1415)	102	102	0,05	0,05	-	-	-
1.6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) (1420)	99768	85227	46,85	42,49	-14541	-14,57	-4,35
1.7. Неоплачений капітал, вилучений капітал (1425+1430)	-	-	-	-	-	-	-
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	60645	61177	28,48	30,50	532	0,88	2,03
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	34011	35618	15,97	17,76	1607	4,72	1,79
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	17772	14700	8,34	7,33	-3072	-17,29	-1,02

Продовження табл. 2.25

1	2	3	4	5	6	7	8
3.2. Поточна кредиторська заборгованість (1610+1615+1620+1625+1630+1635+...+1650)	12281	5629	5,77	2,81	-6652	-54,16	-2,96
3.3. Поточні забезпечення (1660)	-	-	-	-	-	-	-
3.4. Доходи майбутніх періодів (1665)	-	-	-	-	-	-	-
3.6. Інші поточні зобов'язання (1690)	3958	14413	1,86	7,19	10455	264,15	5,33
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утриманими для продажу, та групами вибуття (1700)	-	-	-	-	-	-	-
Баланс (1900)	212968	200566	100	100	-12402	-5,82	-2,46

Основним джерелом формування майна підприємства в попередньому році є поточні зобов'язання і забезпечення, їх частка становить на початок і кінець попереднього року відповідно 37,98 та 15,97%.

У звітному році основним джерелом формування майна підприємства є довгострокові зобов'язання і забезпечення, їх частка становить на початок і кінець попереднього року відповідно 15,97 та 17,76%.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства представимо у таблиці 2.26.

Таблиця 2.26

Значення коефіцієнтів фінансової стабільності підприємства

Показник	На початок року	На кінець року	Абсолютне відхилення
1	2	3	4
Попередній рік			
Коефіцієнт фінансової автономії	0,602	0,556	-0,046
Коефіцієнт фінансового ризику	0,661	0,800	0,139
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,573	0,560	-0,013
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	0,071	1,165	1,095
Звітний рік			
Коефіцієнт фінансової автономії	0,556	0,517	-0,038
Коефіцієнт фінансового ризику	0,800	0,933	0,133
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,560	0,544	-0,016
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень	1,165	1,292	0,127

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства за два роки представимо у таблиці 2.27.

Таблиця 2.27

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства

Показник	поперед- ній рік	звітний рік	Відхилення	
			абсол.	відн.
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	6500	6500	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	1913	2041,25	128,25	6,70
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,294	0,314	0,02	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку):				
в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	87421,67	113179,31	25757,64	29,46
в порівняних цінах, тис. грн	87421,67	93282,53	5860,86	6,7
5. Обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн	162957	138175	-24782	-15,21
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	84795,5	95438	10642,5	12,55
7. Фондовіддача, грн/грн	1,03	0,977	-0,053	-5,15
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	145953	157081	11128	7,62
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, об.	1,12	0,88	-0,24	-21,43
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	332	245	-87	-26,22
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	263,32	380,75	117,43	44,6
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	82176,37	107520,34	25343,97	31,9
- матеріальні витрати	62371,86	82263,81	19891,95	32,5
- витрати на оплату праці	5768,78	7644,7	1875,92	32,5
- відрахування на соціальні заходи	1298,39	1720,33	421,94	45
- амортизація	3640,41	5279,25	1638,84	16,7
- інші операційні витрати	9096,92	10612,26	1515,33	30,8
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,94	0,95	0,01	1,06
14. Матеріалоемність, грн/грн	0,713	0,727	0,014	1,96
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	162957	138175	-24782	-15,21
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	132583	134422	1839	1,39
17. Чистий прибуток, тис. грн	12713	14541	1828	14,38
18. Рентабельність виробництва, %	5,28	5,76	0,48	-
19. Рентабельність продажу, %	7,8	10,5	2,7	-

У звітному році в порівнянні з попереднім роком збільшилося фактичне виробництво продукції на 128,25 тонн (6,7 %) при незмінній величині виробничої потужності. Виробнича потужність використовується підприємством на 29,4 % та 31,4% відповідно у попередньому та звітному роках.

Обсяг виробленої продукції у діючих оптових цінах підприємства у звітному році збільшився на 25757,64 (29,46 %), що свідчить про збільшення попиту на продукцію підприємства.

Показник фондівдачі у звітному році в порівнянні з попереднім знизився на 0,053 грн (5,15 %), також зменшився коефіцієнт оборотності обігових активів на 0,24 обертів (21,43 %), що свідчить про неефективне використання основних засобів підприємства та уповільнення оборотності оборотних активів.

Операційні витрати підприємства збільшились на 31,9 %, так як зріс обсяг виробленої продукції, витрати на 1 гривню виробленої продукції у звітному році знизились на 0,01 грн та склали 0,95 грн.

Діяльність підприємства покращується у звітному році, сума чистого прибутку у звітному році склала 14541 тис. грн, що на 1828 тис. грн більше ніж у попередньому році.

Рентабельність виробництва зросла на 0,48 %, а рентабельність продажу на 2,7 %.

2.3. Характеристика та аналіз стану внутрішнього середовища ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»

ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» [26] є одним з лідерів виробництва консервної овочевої продукції в Одеській області. Підприємство використовує новітні технології виробництва харчової та жестянобаночної продукції з сировини високої якості та має кваліфікований персонал.

Підприємство розташоване в м. Одеса, вулиця Водопровідна, 22 та засновано в 1919 р. Територія заводу близько 5 га, коефіцієнт забудови території складає 75%.

Підприємство має наступні цехи:

1. Томатно-халвічний – максимальна потужність виробництва становить 80 тонн халви й 150 тонн томат-пасти в добу;
2. Бляшано-банковий – 3700 тис. од. у добу кришок СКО 1-82;
3. Овочедієтичний – 500 тис. од. умовних банок у сезон збирання сировини (перець солодкий у заливанні, томати в пульпі, томати із зеленню, ікра кабачкова, ікра баклажанна, різні каші й ін.) за добу;
4. Козиначний – до 10 тонн козинак у добу.

Додаткові виробничі потужності:

1. Цех асептичного розливу соків «Тетра-Пак»;
2. Цех по виробництву томатної пасти й фруктового повидла в асептичну тару.

Протягом усього періоду завод спеціалізувався на випуску овочевих, овочезакусочних, обідніх, дієтичних, томатних консервів, а також халви соняшникової, вироблюваної в зимовий період у томатному цеху – 6,5 тис. тонн.

До початку 1990 р. потужність заводу склала 90 муб, у тому числі томатних 60 муб, а овочевих, овочезакусочних й овочем'ясних 30 муб. З 1980р. по 1990р. обсяг виробництва на колишніх площах збільшився в 1,5 рази.

В 1995 р. у період перебудови й загальної приватизації завод був перетворений у ЗАТ «Одеський консервний завод», у лютому 1998 р. був оголошений банкрутом та з жовтня 1995 р. завод став відкритим акціонерним товариством з колективною формою власності.

Завод має в своєму розпорядженні декілька філіалів, на яких зберігається сировина і виготовляються напівфабрикати для переробки в зимовий період і пом'якшення сезонності.

Сировина для виготовлення продукції купується як у вітчизняних постачальників, так і у іноземних. Завод купує свіжі овочі і фрукти: томати, огірки, перець, морква, яблука, абрикоси і ін., а також гриби, квасоллю, кукурудзу, соняшник.

ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» виробляє наступну продукцію: овочезакусочні і натуральні консерви, соки, соуси, козинаки, халва та продає під торговою маркою «Господарочка».

Для аналізу обсягу виробництва продукції в натуральному і вартісному виразі складемо таблицю 2.28.

Таблиця 2.28

Виробництво продукції в натуральному і вартісному виразі

Показники	попередній рік	звітний рік	Відхилення	
			абс	відн
1. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та АП)				
-в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	300625,2	400082,2	99457	33,08
- в порівняних цінах, тис. грн	300625,2	360216	59590,8	19,82
2. Фактично вироблено продукції, тонн	4826	5782,6	956,6	19,82

За два роки обсяг виробленої продукції в діючих оптових цінах зріс на 99457 тис. грн (33,08%). Обсяг виробництва в натуральному виразі зріс на 956,6 тонн (19,82%) зростання відбулося за рахунок збільшення ціни на продукцію.

Аналіз використання виробничої потужності представлено у таблиці 2.29.

Таблиця 2.29

Використання виробничої потужності підприємства

Показники	попередній рік	звітний рік	Відхилення
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	42820	42820	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	4826	5782,6	956,6
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,11	0,14	0,03

Підприємство має достатню виробничою потужністю для забезпечення потреб регіону в продукції 42820 тонн, але неефективно її використовує,

коефіцієнт використання виробничої потужності у попередньому році складає 11 %, у звітному – 14 %.

Аналіз структури випуску продукції представимо у таблиці 2.30.

Таблиця 2.30

Структура випуску продукції

Продукція	Фактично вироблено продукції, (тонн)		Структура, %		Відхилення	
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	тонн	%
Соки фруктові та овочеві	1159	1525	24,02	26,38	366	2,36
Овочі і гриби заморожені	8	10	0,16	0,17	2	0,01
Овочі консервовані натуральні	2025	2277,2	41,96	39,38	251,2	-2,58
Овочі та фрукти консервовані з оцтом	171	313,4	3,55	5,42	142,4	1,87
Пюре і пасти фруктові	58	114	1,21	1,97	56	0,76
Фруктові джеми	1385	1483	28,69	25,64	98	-3,05
Соуси і приправи	20	60	0,41	1,04	40	0,63
Всього	4826	5782,6	100	100	956,6	-

За два роки найбільшу питому вагу в структурі виробництва займають овочі консервовані натуральні, фруктові джеми та соки фруктові та овочеві. В звітному році виробництва продукції зріс на 956,6 тонн.

Аналіз реалізації продукції представимо у таблиці 2.31.

Таблиця 2.31

Співвідношення обсягу реалізованої продукції і виробленої продукції

Показники	попередній рік	звітний рік	Відхилення	
			абс	відн
1.Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ та АП)	300625,2	400082,2	99457	33,08
2.Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та АП)	283082,8	320031,5	36948,7	13,05
3.Відхилення обсягу реалізації від обсягу виробництва, тис. грн	-17542,4	-80050,7	-62508,3	356,33

За два роки підприємству не вдалося реалізувати всю вироблену продукцію, все з-за погіршення економічного, політичного та соціального стану

в країні: ціни на продукцію зросли, а попит знизився.

Аналіз структури основних засобів (ОЗ) в представимо у таблиці 2.32.

Таблиця 2.32

Зміна структури основних засобів

Основні засоби	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Попередній рік						
Всього ОЗ	89531	100	109796,8	100	20265,8	-
ОЗ основного виду діяльності	89531	100	109796,8	100	20265,8	-
ОЗ інших галузей	-	-	-	-	-	-
Невиробничі ОЗ	-	-	-	-	-	-
Звітний рік						
Всього ОЗ	109796,8	100	97808,2	100	-11988,6	-
ОЗ основного виду діяльності	109796,8	100	97808,2	100	-11988,6	-
ОЗ інших галузей	-	-	-	-	-	-
Невиробничі ОЗ	-	-	-	-	-	-

У попередньому році вартість основних засобів зросла на 20265,8 тис. грн за рахунок оновлення обладнання на 20265,8 тис. грн, але в звітному році знизилась на 11988,6 тис. грн за рахунок вибуття основних засобів.

Аналіз технічного стану основних засобів представимо у таблиці 2.33.

Таблиця 2.33

Зміна технічного стану основних засобів

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення
Попередній рік			
1. Початкова вартість ОЗ, тис. грн	89531	109796,8	20265,8
2. Знос, тис. грн	16321	21820,8	5499,8
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	73210	87976	14766
4. Коефіцієнт придатності	0,82	0,8	-0,02
5. Коефіцієнт зносу	0,18	0,2	0,02
Звітний рік			
1. Початкова вартість ОЗ, тис. грн	109796,8	97808,2	-11988,6
2. Знос, тис. грн	21820,8	20802,2	-1018,6
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	87976	77006	-10970
4. Коефіцієнт придатності	0,8	0,79	-0,01
5. Коефіцієнт зносу	0,2	0,21	0,01

Аналіз показників ефективності використання основних засобів основного виду діяльності представимо у таблиці 2.34.

Таблиця 2.34

Показники ефективності використання основних засобів основного виду діяльності

Показник	попередній рік	звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ та АП), тис грн	300625,2	360216	59590,8
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності	99663,9	103802,5	4138,6
3. Фондовіддача, грн/грн	3,02	3,47	0,45
4. Фондоємність, грн/грн	0,33	0,29	-0,04

У звітному році ефективність використання основних засобів зросла: на кожну гривню вартості основних засобів виробництво продукції збільшився на 0,45 грн. Фондомісткість основних засобів основного виду діяльності зменшилася на 0,04 грн, що також свідчить про ефективне використання основних засобів основного виду діяльності.

Аналіз ефективності використання обігових активів представимо у таблиці 2.35.

Таблиця 2.35

Показники ефективності використання обігових активів

Показник	попередній рік	звітний рік	Абс. відх.
1. Обсяг реалізованої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ та АП), тис. грн.	283082,8	320031,5	36948,7
2. Середній залишок обігових активів, тис. грн	166282,8	205839,3	39556,5
3. Коефіцієнт оборотності обігових активів	1,7	1,55	-0,15
4. Швидкість одного обороту обігових активів, днів	211,76	232,26	20,5
5. Коефіцієнт закріплення обігових активів	0,59	0,64	0,05

В звітному році оборотність обігових активів знизилось на 0,15 обертів, тривалість одного обороту зросла на 20,5 днів, коефіцієнт закріплення обігових активів збільшився на 0,05. Все це негативно впливає на діяльність підприємства, так як стало необхідно більше обігових активів, а тобто і грошей на здійснення виробничої діяльності і реалізації продукції.

Оцінку використання матеріальних ресурсів представимо у таблиці 2.35.

Таблиця 2.35

Показники ефективності використання сировини і матеріалів

Показники	попередній рік	звітний рік	Відхилення		
			Всього	за рахунок	
				МВ	Мв
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ та АП), тис. грн	300625,2	400082,2	99457	94557	4900
2. Матеріальні витрати, тис. грн	233522,2	306822,2	73300	94557	-
3. Матеріаловіддача, грн/грн	1,29	1,3	0,01	-	4900
4. Матеріалоємність, грн/грн	0,7768	0,7669	-0,0099	-	-

Матеріальні витрати в звітному році збільшилися на 73300 тис. грн, матеріаловіддача зросла на 0,01 грн/грн, що призвело до зростання обсягу виробленої продукції в діючих оптових цінах на 4900 тис. грн, збільшення матеріальних витрат призвело до збільшення обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства на 94557 тис. грн.

Обсяг виробництва продукції залежить від забезпеченості підприємства кваліфікованими трудовими ресурсами і ефективності їх використання.

Аналіз впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції представимо у таблиці 2.36.

Таблиця 2.36

Вплив трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Показники	попередній рік	звітний рік	Відхилення		
			Всього	В т.ч. за рахунок	
				числ	вир
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ та АП), тис. грн	300625,2	360216	59590,8	16373	43217,8
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	210	220	10	16373	-
3. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	1431,55	1637,35	205,8	-	43217,8

В звітному році середньооблікова чисельність штатних працівників зросла на 10 осіб, середньорічний виробіток одного працівника збільшився в середньому на 205,8 тис. грн. Зростання чисельності робітників на 10 людей призвело до зростання обсягу виробництва на 16373 тис. грн, збільшення їх продуктивності праці на 205,8 тис. грн призвело до збільшення обсягу

виробництва на 43217,8 тис. грн.

Сума фонду оплати праці залежить від чисельності персоналу підприємства та середньої заробітної плати одного працівника. Аналіз зміни фонду оплати праці представимо в таблиці 2.37.

Таблиця 2.37

Вплив зміни чисельності персоналу і середньої заробітної плати одного працівника на зміну фонду оплати праці

Показники	попередній рік	звітний рік	Відхилення		
			всього	в т.ч. за рахунок	
				чисел	ЗП
1. Фонд оплати праці штатних робітників, тис. грн	23184	24552	1368	1116	252
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	210	220	10	1116	-
3. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	110,4	111,6	1,2	-	252

В звітному році, у порівнянні з попереднім, фонд оплати праці штатних робітників збільшився на 1368 тис. грн. За рахунок зростання чисельності робітників на 10 людей фонд оплати праці збільшився на 1116 тис. грн, за рахунок зростання середньорічної заробітної плати одного працівника на 1,2 тис. грн фонд оплати праці збільшився на 252 тис. грн.

Аналіз витрат на виробництво проведемо методом порівняння фактичної питомої ваги кожного структурного елементу витрат на виробництво с питомою вагою в попередньому році та представимо у таблиці 2.38.

Таблиця 2.38

Структура витрат на виробництво

Показник	Абсолютне значення тис. грн		Структура, %		Відхилення	
	попередній рік	звітний рік	попередній рік	звітний рік	абс	структура
1. Матеріальні витрати	233522,2	306822,2	86,81	88,72	73300	1,91
2. Витрати на оплату праці	15102,8	20278,2	5,61	5,86	5175,4	0,25
3. Відрахування на соціальні заходи	5615,22	6539,43	2,09	1,89	924,21	-0,2
4. Амортизація	10750,2	9520,2	4,0	2,75	-1230	-1,25
5. Інші операційні витрати	4001,78	2662,87	1,49	0,78	-1338,91	-0,71
Всього	268992,2	345822,9	100	100	76830,7	-

Виробництво продукції на підприємстві є матеріалоємним: питома вага матеріальних витрат в попередньому році складала 86,81 %, а в звітному році зросла до 88,72 %, це пов'язано зі змінами в структурі виробництва, а саме, зі зростанням питомої ваги більш дорогої продукції. Витрати на оплату праці складають 5,61 % в попередньому році і зростають до 5,86 % в звітному. На амортизацію приходиться 4 % в попередньому році та 2,75 % в звітному, в натуральному виразі витрати на амортизацію зменшились. Загальна сума витрат збільшилася на 76830,7 тис. грн, що пов'язано в основному із збільшенням обсягу виробництва.

Аналіз зміни витрат на одну гривню виробленої продукції представимо у таблиці 2.39.

Таблиця 2.39

Оцінка витрат на одну гривню продукції

Показник	попередній рік	звітний рік	Відхилення	
			абс	відн
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ та АП), тис. грн	300625,2	400082,2	99457	33,08
2. Витрати на виробництво продукції, тис. грн	268992,2	345822,9	76830,7	28,56
3. Витрати на одну гривню виробленої промислової продукції, грн/грн	0,895	0,864	-0,031	-3,46

В звітному році обсяг виробленої промислової продукції в діючих промислових цінах та витрати на виробництво продукції зросли, але витрати збільшились менше, ніж обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства, тому витрати на 1 гривню виробленої продукції в звітному році знизилися на 0,031 грн.

Аналіз рівня і динаміки фінансових результатів представимо у таблиці 2.40.

Чистий прибуток підприємства в звітному році збільшився на 2488 тис. грн (33,16%), що відбулось за рахунок збільшення валового прибутку на 10929 тис. грн (27,25 %) та інших операційних доходів на 1023 тис. грн (10,02%).

Таблиця 2.40

Фінансові результати підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення		Відхилення	
	попередній рік	звітний рік	абс	відн
1	2	3	4	5
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	290002,2	380802,7	90800,5	31,31
Собівартість реалізованої продукції	243218,2	321028,1	77809,9	31,99
Валовий прибуток(збиток)	40102	51031	10929	27,25
Інші операційна доходи	10208	11231	1023	10,02
Інші операційні витрати	41413,64	50228,8	8815,16	21,29
Фінансові результати від операційної діяльності (прибуток чи збиток)	8896,36	12033,2	3136,84	35,26
Інші доходи	382,5	402,8	20,3	5,31
Інші витрати	129,1	252,1	123	95,27
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування (прибуток чи збиток)	9149,76	12183,9	3034,14	33,16
Податок на прибуток від звичайної діяльності	1646,96	2193,1	546,14	33,16
Фінансові результати від звичайної діяльності (прибуток чи збиток)	7502,8	9990,1	2488	33,16
Чистий прибуток (збиток)	7502,8	9990,1	2488	33,16

Аналіз показників рентабельності представимо у таблиці 2.41.

Таблиця 2.41

Коефіцієнти рентабельності

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
Рентабельність виробництва, %	2,82	3,23	0,41
Рентабельність продукції, %	15,8	16,9	1,1
Рентабельність продажу, %	2,59	2,62	0,03

Показники рентабельності знаходяться на низькому рівні, але зростання у динаміці свідчить про зростання інвестиційної привабливості підприємства і зростання ефективності вкладень.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства представимо у таблиці 2.42.

Таблиця 2.42

Значення коефіцієнтів фінансової стабільності підприємства

Показник	На початок року	На кінець року	Абсолютне відхилення
1	2	3	4
Попередній рік			
Коефіцієнт фінансової автономії	0,7	0,6	-0,1
Коефіцієнт фінансового ризику	0,75	0,85	0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,6	0,6	-
Звітний рік			
Коефіцієнт фінансової автономії	0,6	0,65	0,05
Коефіцієнт фінансового ризику	0,85	0,75	-0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,6	0,65	0,05

Аналіз показників ліквідності представимо у таблиці 2.43.

Таблиця 2.43

Значення коефіцієнтів ліквідності

Показник	На початок року	На кінець року	Абсолютне відхилення
Попередній рік			
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,8	3,5	1,7
Коефіцієнт проміжної ліквідності	1,6	2,1	0,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1	0,15	0,05
Звітний рік			
Коефіцієнт загальної ліквідності	3,5	4,1	0,6
Коефіцієнт проміжної ліквідності	2,1	2,0	-0,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,15	0,2	0,05

Аналіз основних техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності підприємства за два роки представимо у таблиці 2.44.

Таблиця 2.44

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства за два роки

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	відн.
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	42820	42820	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	4826	5782,6	956,6	19,82
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,11	0,135	0,025	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та АП):				

Продовження табл. 2.44

1	2	3	4	5
в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	300625,2	400082,2	99457	33,08
в порівняних цінах, тис. грн	300625,2	360216	59590,8	19,82
5. Обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та АП), тис. грн	283082,8	320031,5	36948,7	13,05
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	99663,9	103802,5	4138,6	4,15
7. Фондовіддача, грн/грн	3,02	3,47	0,45	14,9
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	166282,8	205839,3	39556,5	23,79
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, оберти	1,7	1,55	-0,15	-8,82
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	210	220	10	4,76
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	1431,55	1637,35	205,8	14,38
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	268992,2	345822,9	76830,7	28,56
- матеріальні витрати	233522,2	306822,2	73300	31,39
- витрати на оплату праці	15102,8	20278,2	5175,4	34,27
- відрахування на соціальні заходи	5615,22	6539,43	924,21	16,46
- амортизація	10750,2	9520,2	-1230	-11,44
- інші операційні витрати	4001,78	2662,87	-1338,91	-33,46
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,895	0,864	-0,031	-3,46
14. Матеріалоємність, грн/грн	0,7768	0,7669	-0,0099	1,27
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	290002,2	380802,7	90800,5	31,31
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	243218,2	321028,1	77809,9	31,99
17. Чистий прибуток, тис. грн	7502,8	9990,8	2488	33,16
18. Рентабельність виробництва, %	2,82	3,23	0,41	-
19. Рентабельність продажу, %	2,59	2,62	0,03	-

Підприємство має достатню виробничою потужністю, але неефективно її використовує, коефіцієнт використання виробничої потужності дуже низький, у попередньому році 11 %, але зростає до 14 % у звітному році, тобто свідчить о підвищенні попиту на продукцію підприємства та зростанню обсягів виробництва на 956,6 тонн (19,82 %).

Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства підвищився на 99457 тис. грн (33,08 %), але підприємству не вдається реалізувати всю вироблену продукцію.

В звітному році ефективність використання основних засобів зросла: на кожну гривню вартості основних засобів випуск продукції збільшився на 45 копійок.

Оборотність обігових активів в звітному році зменшилася на 0,15 обертів, швидкість одного оберту зросла на 20,5 днів, коефіцієнт закріплення обігових активів зріс на 0,05.

В звітному році середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу зросла на 10 людей, середньорічний виробіток кожного працівника збільшився на 205,8 тис. грн.

Витрати на виробництво продукції в звітному році зросли на 76830,7 тис. грн, витрати на 1 гривню виробленої продукції в звітному році склали 0,864 грн, та знизилися на 0,031 грн.

Виробництво продукції на підприємстві є матеріалоємним: питома вага матеріальних витрат в попередньому році складала 86,81 %, а в звітному році зросла до 88,72%.

Чистий прибуток підприємства в звітному році збільшився на 2488 тис. грн, або на 33,16 % у порівнянні з попереднім роком. Це відбулось, перш за все за рахунок збільшення валового прибутку на 10929 тис. грн та інших операційних доходів на 1023 тис. грн.

Рентабельність продажу зросла з 2,59 % до 2,62 %, рентабельність капіталу зросла з 2,01 до 2,12 %.

Висновки до розділу 2

В наш час здорове харчування людини є однією з найважливіших проблем, оскільки за останні роки спостерігається різке зниження калорійності продуктів споживання, зменшення в них білків, жирів, вітамінів, вуглеводів та інших поживних речовин, а продукція консервної промисловості забезпечує високо вітамінізованим, оздоровчим харчуванням і може тривалий час зберігати свої поживні якості.

Виробництво плодоовочеконсервної галузі безпосередньо пов'язане із забезпеченням сировиною переробних підприємств, що в свою чергу, залежить від рівня розвитку сільського господарства, особливо рослинництва, стан якого є досить не стійким на сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні.

Але, як і будь-яка галузь в Україні, консервна, в цілому має ряд проблем, основною з яких є війна в країні, подорожчання енергоносіїв, сировини, зниження населення та його доходу, за рахунок чого тільки 15% населення України можуть дозволити собі споживати продукцію консервної галузі середньої та високої цінової категорії.

Погіршення якості раціону харчування населення України у разі значного підвищення цін на продукти харчування, можливого зменшення їх асортименту, а також втрати споживачами стабільних доходів, що призведе до зміщення балансу споживання на користь хлібобулочної продукції і напівфабрикатів, зменшення споживання тваринницької продукції, риби й сезонних продуктів.

Одеська область є потужним виробником промислової продукції, проте переважно здійснюється експорт сировини та напівфабрикатів, а не готового продукту, внаслідок чого не використовується весь можливий економічний потенціал.

Одеська область має значний аграрний потенціал, сприятливі умови для розвитку тваринництва, рослинництва та виноградарства, зручне географічне розташування, розвинену портова інфраструктура для експорту продукції, але в силу вказаних обставин сьогодні не все це можна використати на користь.

Темп зростання валової продукції сільського господарства Одеської області у 2021 р. становив 100,5%, в т.ч.: рослинництва – 102,1%, тваринництва – 92,2%. Фруктову сировину для кращого зберігання і малої наявності фруктосховищ необхідно переробляти на консервовані продукти.

В роботі було проведено техніко-економічний аналіз виробничо-господарської діяльності Агрофірми «Еврика» ТОВ, продукція якої має чудовий смак так як самостійно вирощує і переробляє овочі, повністю контролюючи всі процеси, вибираючи сорти з найкращими смаковими якостями і слідуючи традиційним рецептурам. Близькість полів і налагоджена організація збирання і доставки забезпечують використання максимально свіжих овочів. В перспективі є закладання садів. Під контролем лабораторії на підприємстві консервують продукцію традиційним способом за допомогою термічної обробки в абсолютно безпечних і екологічних скляних баночках, принципово не використовуючи штучні харчові добавки. Ексклюзивний дизайн баночок і кришок від кращих світових виробників забезпечують додатковий захист від підробок.

Але деякі лінії та обладнання підприємства мають великий фізичний знос, морально застарілі та потребують модернізації. Також основні показники ефективності та прибутковості підприємства погіршилися, тому потрібні заходи з підвищення прибутку, ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

Техніко-економічний аналіз ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» показав, що підприємство має достатню виробничою потужністю, але неефективно її використовує. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства підвищився на 99457 тис. грн (33,08 %), але підприємству не вдається реалізувати всю вироблену продукцію.

Виробництво продукції на підприємстві є матеріалоємним: питома вага матеріальних витрат в попередньому році складала 86,81 %, а в звітному році зросла до 88,72%.

Чистий прибуток підприємства в звітному році збільшився на 2488 тис. грн, або на 33,16 % у порівнянні з попереднім роком. Рентабельність продажу зросла з 2,59 % до 2,62 %, рентабельність капіталу зросла з 2,01 до 2,12 %.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ З ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Розрахунок економічної ефективності заміни обладнання на Агрофірма «Еврика» ТОВ

Аналіз техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності підприємства, що було проведено у другому розділі, показав, що на підприємстві багато застарілого обладнання та такого, яке має 100 % знос.

Пропонуємо захід з заміни трьох застарілих машин для закатки банок з вакуумуванням, на одну нову, що є менш енерговитратною та більш продуктивною (рисунок 3.1) [10].

Рис. 3.1. Машина для закатки банок з вакуумуванням
Джерело: [10]

Машина для закатки банок, яку запропоновано до впровадження, використовується для закатки банок та інших ємностей кришками twist-off з паралельним вакуумуванням та має наступні функціональні особливості:

1. Зручний зовнішній вигляд, просте налаштування.

2. Використовується високотехнологічний електронний чіп із високим точністю, чітким читанням тощо.

3. Режим керування мікрокомп'ютером та функція електронної пам'яті; У поєднанні з електричним пристроєм контролю герметичність можна регулювати в залежності від кришок банок.

4. Простота у використанні, безпека та надійність, широкий спектр застосування, особливо підходить для гвинтових кришок для скляних банок.

Чотирьох позиційна вакуумна машина з покриттям, що обертається, має інтегровану конструкцію машини, електрики і газу, конструкція компактна і розумна, а експлуатація та обслуговування зручні. Машина інтегрована з автоматичною вакуумною кришкою, що обертається, а обертальний зворотно-поступальний рух є швидким, ефективним і надійним.

Застосовна форма ємностей – кругла, квадратна і ін. Це автоматичне вакуумне обладнання з кришкою для скляних банок, що обертається, широко використовується в продуктах харчування і напоях, соусах, приправах, медицині, продуктах охорони здоров'я та інших областях.

Особливості устаткування:

- робочі характеристики електричних компонентів цієї марки щодо стабільні порівняно з характеристиками вакуумної камери перемикачання;
- цикл із чотирма станціями простіше в експлуатації, ніж перемикачання вакуумної камери, що дозволяє заощадити час та підвищити ефективність роботи;
- не повертає кришку, коли тиск вакууму не відповідає стандарту і працює точно;
- у порівнянні з наявними на ринку обертовими кришками перемикаючої вакуумної камери, він має кращі герметизуючі властивості і не схильний до витоків;
- використання компонентів обертового руху та вбудованих пневматичних торсійних компонентів для покращення якості та продуктивності торсійного покриття;

– машина виготовлена з нержавіючої сталі відповідно до гігієнічних стандартів і забезпечує високу чистоту.

Техніко-економічна характеристика старого та нового обладнання представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Техніко-економічна характеристика обладнання

Показники	обладнання	
	старе	нове
1	2	3
Продуктивність, од/годину	800	1000-1200
Встановлена потужність, кВт (max) (без парогенератора)	5	7
Напруга живлення, В	220	220
Накопичувальний бункер на завантаженні, дм ³	65	70
Діаметр кришки	30-75 мм	30-75 мм
Наявність термоізоляції, мм	20...28	35...50
Тиск пневмосистеми	0,4 - 0,6 МПа	0,4 - 0,6 МПа
Габаритні розміри, см (max) (ДхШхВ)	320*140*260	280*120*180
Маса, тонн	1,9	0,82
Чисельність обслуговуючого персоналу, люд.		
3-го розряду	1	1
Вартість придбання обладнання, тис. грн	170	196

Нормативно-довідкову інформацію для виконання розрахунків представимо у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Нормативно-довідкова інформація

Показники	Значення
Норматив відрахувань у соціальні фонди, %	22
Норма амортизації обладнання (4 група), %	20
Норма витрат на ремонтні роботи по обладнанню, %	4,8
Норма витрат на утримання і експлуатацію обладнання, %	1,6
Річний фонд робочого часу, год	1200
Собівартість 1 кВт/год електроенергії, грн	3,79
Коефіцієнт використання інженерного ресурсу	0,8
Годинна тарифна ставка робочого 3-го розряду, грн	47,74
Вартість брухту, грн / тонна	8000
Період окупності інвестицій, роки	5

Розрахуємо розмір інвестицій у впровадження заходу з заміни обладнання за формулою:

$$I = B + B_T + B_M + B_D - B_L + B_i, \quad (3.1)$$

де I – інвестиції у проєкт;

B – вартість придбання нового обладнання, тис. грн;

B_T – транспортно-складські витрати – 5% від ціни придбання;

B_M – вартість монтажних робіт – 10% від ціни придбання;

B_D – витрати по демонтажу замінного обладнання – 5 % від ціни первинної вартості обладнання;

B_L – ліквідаційна вартість (дохід від продажу демонтованого обладнання, в роботі обладнання підприємство продало за ціною вартості брухту);

B_i – інші витрати, пов'язані з здійсненням заходу, 2% від ціни придбання.

Обладнання, що впроваджується:

$$I = 196 + 196 * 0,05 + 196 * 0,1 + 196 * 0,02 + 170 * 0,05 * 3 - 3 * 1,9 * 8 * 0,82 = 229,32 + 25,5 - 37,39 = 217,43 \text{ тис. грн.}$$

Інвестиції, що потрібні у впровадження заходу з заміни машин для закатки банок складають 217,43 тис. грн.

Розрахуємо амортизацію нового обладнання за формулою:

$$A_{об} = I * N_a, \quad (3.2)$$

де N_a – норма амортизації обладнання (4-та група) – 20%.

Обладнання, що впроваджується:

$$A_{об} = 217,43 * 0,2 = 43,49 \text{ тис грн.}$$

Розрахуємо витрати на ремонтні роботи по обладнанню:

$$B_p = I * N_p, \quad (3.3)$$

де N_p – норма витрат на ремонтні роботи по обладнанню.

Обладнання, що впроваджується:

$$B_p = 217,43 * 0,048 = 10,44 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо витрати по утриманню та експлуатації обладнання:

$$B_y = I * N_y, \quad (3.4)$$

де N_y – норма витрат по утриманню та експлуатації обладнання.

Обладнання, що впроваджується:

$$\text{Вев} = 217,43 * 0,016 = 3,48 \text{ тис. грн.}$$

Розрахунок витрат електроенергії представимо в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Витрати з електроенергії

Найменування	Одиниці вимірювання	Річне використання	Вартість одиниці	Річні витрати, тис. грн
Обладнання, що замінюється				
Електроенергія	кВт. год.	$1200 * 5 * 0,8 * 3 = 14400$	3,79	54,58
Обладнання, що впроваджується				
Електроенергія	кВт. год.	$1200 * 3 * 0,8 * 1 = 2880$	3,79	10,92

Розрахуємо основну та додаткову заробітну плату робітникам, які обслуговують обладнання за формулою:

$$\text{Зод} = \text{Тсгод} * (1 + \text{Кп}) * \text{Фр} * (1 + \text{Кд}) * \text{Ко} * \text{Ч}, \quad (3.5)$$

де Тсгод – годинна тарифна ставка, грн;

Кп – коефіцієнт для визначення премій та доплат – 0,1;

Кд – коефіцієнт для визначення додаткової заробітної плати – 0,15.

Фр – річний фонд робочого часу, годин;

Ко – кількість обладнання;

Ч – чисельність робітників, що обслуговують обладнання.

Обладнання, що замінюється:

$$\text{Зодз} = 47,74 * 1,1 * 1200 * 1,15 * 3 * 1 = 217,41 \text{ тис. грн.}$$

Обладнання, що впроваджується:

$$\text{Зодв} = 47,74 * 1,1 * 1200 * 1,15 * 1 * 1 = 72,47 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо відрахування в фонд соціального призначення (22 %) за формулою:

$$\text{Всф} = \text{Зод} * 0,22, \quad (3.6)$$

Обладнання, що замінюється:

$$\text{Всф} = 217,41 * 0,22 = 47,83 \text{ тис. грн.}$$

Обладнання, що впроваджується:

$$\text{Всфв} = 72,47 * 0,22 = 15,94 \text{ тис. грн.}$$

Всі розрахунки по обладнанню яке замінюється та впроваджується занесемо у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Кошторис річних витрат по обладнанню, що замінюється та впроваджується

Найменування витрат	Обладнання		Економія
	старе	нове	
Амортизація обладнання, тис. грн	-	43,49	43,49
Витрати на ремонтні роботи обладнання, тис. грн	-	10,44	10,44
Витрати з утримання та експлуатації обладнання, тис. грн	-	3,48	3,48
Витрати з електроенергії, тис. грн	54,58	10,92	-43,66
Основна та додаткова заробітна плата робітників, що обслуговують обладнання, тис. грн	217,41	72,47	-144,94
Відрахування в фонд соціального призначення, тис. грн	47,83	15,94	-31,89
Всього, тис. грн	319,82	156,74	-163,08

Розрахуємо економію від заміни обладнання, який визначається зниженням сукупних витрат на величину економії:

$$E = СВз - СВв, \quad (3.7)$$

де СВз – сукупні витрати при використанні обладнання, яке замінюється, тис. грн;

СВв – сукупні витрати при використанні обладнання, яке впроваджується, тис. грн.

$$E = 319,82 - 156,74 = -163,08 \text{ тис. грн.}$$

Економія від впровадження заходу і є оподаткованим прибутком підприємства.

Розрахуємо чистий прибуток підприємства (ЧП) за формулою:

$$\text{ЧП} = \text{П} * 0,82, \quad (3.8)$$

де 0,82 – коефіцієнт чистого прибутку, після виплати податку на прибуток у розмірі 18 % (на 01.01.2023 року).

$$\text{ЧП} = 163,08 * 0,82 = 133,73 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо період окупності (Пок) інвестицій вкладень за формулою:

$$\text{Пок} = I / \text{ЧП}, \quad (3.9)$$

$$\text{Пок} = 217,43 / 133,73 = 1,63 \text{ року.}$$

Впровадження нової машини для закатки банок замість трьох застарілих та зношених на 100 %, яка є менш енергоємною та має більшу продуктивність і займає меншу площу на технологічній лінії з виробництва консервів дозволить підприємству:

- зменшити використання електроенергії на 43,66 тис. грн;
- зменшити кількість робітників, які обслуговують обладнання на дві людини;
- зменшити витрати на заробітну плату на 144,94 тис. грн та у фонд соціального призначення на 31,89 тис. грн;
- знизити експлуатаційні витрати на 163,08 тис. грн та отримати прибуток в такому ж обсязі, з якого чистий прибуток, після відрахування податку на прибуток, складе 133,73 тис. грн.

Отримані розрахунки дозволять зробити висновок, що інвестиції у розмірі 217,43 тис. грн у купівлю нового обладнання – машин для закатки банок, окупляться у ефективній строк 1,63 року, тобто запропонований захід є доцільним та економічно ефективним.

3.2. Розрахунок економічної ефективності проєкту розширення асортименту овочезакусочних консервів на ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»

Раціональне харчування є найважливішою умовою збереження здоров'я населення. Повноцінне харчування протягом року можна забезпечити, використовуючи, поряд з іншими продуктами харчування, консервну продукцію. Овочеві натуральні консерви користуються великим попитом серед населення завдяки збереженню в них природного смаку та запаху, які властиві для свіжої сировини, відносно високій харчовій цінності.

Аналіз ринку показав, що виробники овочевих консервів вже багато років серед конкурентів мають імпортних виробників з дешевою продукцією, але дуже низької якості. Попит на овочеві консерви достатньо великий у нашої країни та сировинна база дозволяє виробляти більше овочевих консервів.

К впровадженню пропонуємо розрахунок інноваційного проєкту на ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» з метою розширення асортименту овочезакусочних консервів.

Відповідно аналізу техніко-економічних показників та стану ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» було виявлено, що на підприємстві є порожній цех, який на даний час не використовується. Додатково потрібно купувати чотири виробничі лінії та деяке обладнання.

Обрані технологічні схеми виробництва овочевих консервів [31] забезпечать високу якість готової продукції при мінімальних витратах сировини, енергоресурсів, води та пари. Найбільш ефективним є використання безперервної схеми роботи лінії, так як при безперервному циклі підвищується продуктивність в результаті ліквідації зупинок апаратів й машин, зникає затримка продукту, покращується санітарний стан процесу, знижуються витрати, що мають місце при періодичному розвантаженні апаратів.

У проєкті використовується сучасна мало відхідна ресурсозберігаюча технологія переробки овочевої сировини. Запроєктовані технологічні лінії повністю механізовані, а окремі ділянки автоматизовані і тим самим забезпечується висока якість та харчова цінність готового продукту.

Для виробництва консервів було підібрано достатньо економічне обладнання з низькими енерговитратами. Фасується готовий продукт у конкурентоспроможний, сучасний вид тари Twist off, вітчизняного виробництва.

Консерви, які запропоновано до виробництва в даному проєкті, завдяки високій харчовій та біологічній цінності, а також добрими смаковими якостями, користуються великим попитом у населення та спроможні створити конкуренцію іншим консервам. Тара, яка використовується при виробництві

консервів з третім типом укупрування, найбільш зручна для споживача, тому що не потребує при відкупорюванні допоміжного влаштування, та споживач бачить, скрізь скло, який зовнішній вигляд має продукт.

Реконструкція передбачає виробництво наступних видів продукції:

1. «Ікра із кабачків» – 54,4 тонн;
2. «Ікра із баклажанів» – 33,6 тонн;
3. «Ікра з гарбузу» – 80,4 тонн; 80,4
4. «Баклажани нарізані кружками у томатному соусі» – 33,6 тонн;
5. «Кабачки нарізані кружками у томатному соусі» – 53,6 тонн;
6. «Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії» – 174,8 тонн.

Всього 430,4 тонн.

Даний асортимент консервів має високу харчову цінність. Овочеві натуральні консерви користуються великим попитом серед населення завдяки збереженню в них природного смаку та запаху, які властиві для свіжої сировини, відносно високій харчовій цінності. Висока харчова цінність обумовлена наявністю вуглеводів, білку, мінеральних речовин, вітамінів та каратіноїдів.

Розрахуємо економічну ефективність впровадження заходу з виробництва нових видів овочевої продукції.

Для впровадження заходу підприємству необхідні інвестиційні витрати.

Необхідні кошти на купівлю нового устаткування та інших основних засобів та необхідні кошти у додаткову сировину та інші обігові активи.

Розрахуємо загальний обсяг інвестицій (I) у впровадження заходу підприємства за наступною формулою:

$$I = \Delta I_{овз} + \Delta I_{оа}, \quad (3.10)$$

де $I_{овз}$ – інвестиції в основні виробничі засоби;

$I_{оа}$ – інвестиції в додаткові обігові активи, які необхідні для розширення виробництва продукції.

Підприємству необхідно купувати чотири нові технологічні лінії та допоміжне обладнання:

I лінія – Ікра овочева,

II лінія – Консерви: «Баклажани нарізані кружками у томатному соусі» і «Кабачки нарізані кружками у томатному соусі»,

III лінія – Консерви «Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії»,

IV лінія – Обладнання для підготовки зелені та додаткове обладнання.

Інвестиції у придбання основних засобів для виробництва овочевих консервів складають 1000 тис. грн.

Розрахунок інвестицій в зростання обігових активів, пов'язано із збільшенням обсягів виробництва продукції. Витрати на сировину та матеріали складають 70 % від собівартості продукції, але деяка сировина є постійно, тому у обсяг додаткових обігових активів плануємо 15 % від собівартості продукції.

$$I_{oa} = \text{Собівартість продукції} * 0,15 = 18191,3 * 0,15 = 2728,7 \text{ тис грн.}$$

Розрахуємо суму інвестицій в реконструкцію підприємства:

$$I = I_{ovz} + I_{oa} = 1000 + 2728,7 = 3728,7 \text{ тис грн.}$$

Наведений розрахунок показав, що підприємству необхідно 3728,7 тис грн інвестицій для здійснення проекту, з яких 1000 тис грн у основні виробничі засоби та 2728,7 тис грн у додаткові обігові активи.

Для впровадження нових технологічних ліній та виробництва нової продукції необхідно розрахувати виробничу програму підприємства.

Виробнича програма підприємства розраховується в натуральному та вартісному виразі, при цьому добове виробництво лінії і уточнена продуктивність підприємства після реконструкції з врахуванням додаткового асортименту виробленої продукції планується у технологічних цехах.

За технологічними даними діяльності заводу та необхідної розміщувальної чисельності працівників на кожній лінії кількість основних та допоміжних робітників нового цеху складає 10 (основні 8 та допоміжні 2) людей.

Кількість додаткових керівників та спеціалістів, згідно методики

розрахунку, складає 10 % від кількості основних та допоміжних робітників, тобто $10 * 0,1 = 1$ людина.

Загальна кількість додаткових працівників складає $10 + 1 = 11$ людин.

Таким чином, чисельність виробничого персоналу після реалізації проєкту реконструкції підприємства, в зв'язку із розширенням обсягу виробництва продукції зросте на 11 людин, з яких 10 людин – робітники (основні та додаткові) та 1 людина керівники і фахівці.

Фонд оплати праці додаткових працівників складає 1038,96 тис грн.

Витрати до фонду соціального призначення складають 22 % від фонду оплати праці, та дорівнює: $1038,96 * 0,22 = 228,57$ тис. грн.

Основна заробітна плата основних виробничих робітників дорівнює 585 тис. грн у рік на весь обсяг виробництва.

На одну тонну продукції вона складає: $585 / 430,4 = 1359,2$ грн.

Додаткова заробітна плата основних робітників на весь обсяг виробництва продукції складає 117 тис. грн.

На одну тонну продукції вона складає: $117 / 430,4 = 271,84$ грн.

Витрати до фонду соціального призначення на одну тонну продукції складають: $(1359,2 + 271,84) * 0,22 = 358,83$ грн.

В результаті реконструкції підприємства, передбачається збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок виробництва овочевих консервів, тобто і зростуть витрати на сировину і основні матеріали.

Витрати по статті «Сировина і основні матеріали» визначаємо на основі даних продуктових розрахунків, виконаних в технологічній частині комплексного дипломного проєкту для проєктування реконструкції підприємства. Розрахунок робиться на річний обсяг випуску кожного найменування продукції, вартість одиниці необхідного виду сировини і основних матеріалів встановлюється за договірними цінами.

Знаючи загальну потребу в сировині на річний обсяг випуску планованої продукції і ціну одиниці споживаного виду ресурсу, визначимо вартість витрат по статті «Сировина і основні матеріали», розрахунки, наведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Вартість витрат по статті «Сировина і основні матеріали»

Назва продукції	Сировина і основні матеріали	Норми витрат сировини і матеріалів на 1 тонну, кг	Оптова ціна за 1 од. матеріалів, грн	Вартість, тис. грн
1	2	3	4	5
«Ікра із кабачків»	Кабачки	472,9	35	16,55
	Цибуля	35,55	18	0,64
	Морква	27	20	0,54
	Зелень	4,4	60	0,26
	Томатна паста 30 %	71,2	50	3,56
	Сіль	5	12	0,06
	Борошно	9,1	14	0,13
	Олія рослинна	80,2	60	4,81
	Перець чорний мелений	0,505	260	0,13
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)				1,33
Всього				33,0
«Ікра із баклажанів»	Баклажани	398,57	35	13,95
	Цибуля	22,78	18	0,41
	Морква	41	20	0,82
	Біле коріння	27	30	0,81
	Зелень свіжа	4,4	60	0,26
	Сіль	5	12	0,06
	Цукор пісок	7,6	22	0,11
	Перець чорний мелений	0,505	260	0,13
	Перець запашний мелений	0,505	260	0,13
	Томатне пюре 12%	186,6	40	7,46
	Олія рослинна	112,4	60	6,74
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)				1,55
Всього				32,45
«Ікра з гарбузу»	Гарбуз вітамінний	780,5	20	15,61
	Морква	44,5	20	0,89
	Білий корінь	31,5	30	0,95
	Цибуля	28,33	18	0,51
	Зелень свіжа	4,4	60	0,26
	Сіль поварена	5	12	0,06
	Цукор	5,9	22	0,13
	Томатна паста 30 %	81,8	50	4,09
Перець чорний мелений	0,443	260	0,12	

Продовження табл. 3.5

1	2	3	4	5
	Перець запашний мелений	0,0723	260	0,02
	Масло соняшникове	74,5	60	4,47
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)				1,36
Всього				28,46
«Баклажани нарізані кружками у томатному соусі»	Баклажани	301,14	35	10,54
	Цибуля	16,11	18	0,29
	Цукор	14,09	22	0,31
	Зелень свіжа	5,25	60	0,32
	Сіль	5	12	0,06
	Перець чорний мелений	0,7	260	0,18
	Томатна пульпа 8%	306,75	35	10,74
	Олія рослинна	133	60	7,98
	Борошно	3,25	14	0,05
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)				1,52
Всього				31,98
«Кабачки нарізані кружками у томатному соусі»	Кабачки	410,86	35	14,38
	Цибуля	4,44	18	0,08
	Цукор	6,37	22	0,14
	Зелень	1,4	60	0,08
	Томатне пюре 12%	168,5	40	6,74
	Сіль	4,17	12	0,05
«Кабачки нарізані кружками у томатному соусі»	Борошно	3,25	14	0,05
	Олія	70	60	4,20
	Перець чорний мелений	0,025	260	0,01
	Перець запашний мелений	0,05	260	0,01
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)				1,29
Всього				27,03
«Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії»	Морква	465	20	9,30
	Олія соняшникова	112,2	60	6,73
	Томатне пюре 12%	244,8	40	9,79
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)				1,29
Всього				27,12

Транспортно-заготівельні витрати на сировину та основні матеріали плануємо у розмірі 5 % від витрат по статті «Сировина і основні матеріали».

Допоміжні матеріали – це матеріали, що не входять до складу продукту,

а використовуються для нормального проведення технологічного процесу, упаковки або оформлення готової продукції. Розрахунок їх вартості на одну тонну представимо в таблиці 3.6. Транспортно-заготівельні витрати на допоміжні матеріали плануємо у розмірі 5 % від витрат по статті «Допоміжні матеріали».

Таблиця 3.6

Вартість витрат по статті «Допоміжні матеріали»

Матеріал	Кількість, од.	Оптова ціна за 1 од. матеріалів, грн	Вартість, тис. грн
«Ікра із кабачків», «Ікра із баклажанів», «Ікра з гарбузу»			
Скляна банка Ш- 82-350	2985	0,3	0,90
Кришки	2985	0,1	0,30
Етикетки самоклеючі	2985	0,05	0,15
Ящики з гофрокартона	150	2	0,30
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)			0,08
Всього			1,73
«Баклажани нарізані кружками у томатному соусі», «Кабачки нарізані кружками у томатному соусі»			
Скляна банка Ш- 82-500	1960	0,45	0,88
Кришки	1960	0,1	0,20
Етикетки самоклеючі	1960	0,05	0,10
Ящики з гофрокартона	98	2	0,20
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)			0,07
Всього			1,44
«Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії»			
Скляна банка Ш- 82-1000	1000	0,6	0,6
Кришки	1000	0,1	0,1
Етикетки самоклеючі	1000	0,05	0,05
Ящики з гофрокартона	50	2	0,1
Транспортно-заготівельні витрати (5 %)			0,04
Всього			0,89

Розрахуємо витрати на паливо на технологічні цілі.

На завод електроенергія подається від високовольтної мережі. Завод залучений до місцевої електростанції. Розрахунок витрат на електроенергію на підприємстві визначають добутком його потреби на ціну електроенергії (3,79 грн за 1 кВт/г).

Консервні заводи споживають воду для технологічних потреб, технічних цілей, миття устаткування, а також на питні і господарські потреби. Крім того, вода необхідна для забезпечення пожежної безпеки. Водопостачання

підприємства забезпечується від міського водопроводу, від якого зроблені два відведення для підключення до заводської магістралі. Розрахунок витрат на воду на підприємстві визначаємо із розрахунку потреби та ціну на воду (35,16 грн за м³).

Пар на заводі витрачається головним чином у виробничих цехах для технологічних потреб: сатурації, приготування пюре і ін. Для цих цілей використовується сухий насичений пар. На завод постачається пар від власної котельні, тобто витрати вже є у розрахунку вартості електроенергії.

Суму витрат на енергоресурси, на всі види продукції, представимо в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Вартість енергоресурсів

Матеріал	Потреба в ресурсі	Ціна за 1 од. ресурсу, грн	Вартість, грн
«Ікра із кабачків», «Ікра із баклажанів», «Ікра з гарбузу»			
Електроенергія, кВт-г.	205,01	3,79	777
Вода, м ³	44	35,16	1561,04
Всього			2338,04
«Баклажани нарізані кружками у томатному соусі», «Кабачки нарізані кружками у томатному соусі»			
Електроенергія, кВт-г.	146,44	3,79	555
Вода, м ³	39	35,16	1380,92
Всього			1935,92
«Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії»			
Електроенергія, кВт-г.	156,2	3,79	592
Вода, м ³	35,8	35,16	1260,84
Всього			1852,84

За даними заводу витрати на утримання і експлуатацію устаткування складають 100 % від основної заробітної плати основних виробничих робітників, тобто $1359,2 * 1,0 = 1359,2$ грн.

Загальновиробничі витрати за даними заводу складають 100 % від основної заробітної плати основних виробничих робітників, тобто $1359,2 * 1,0 = 1359,2$ грн.

Втрати від браку складають 2 % від суми вище перелічених витрат.

Сума витрат по статтям: сировина і основні матеріали, допоміжні

матеріали, вартість енергоресурсів, основна та додаткова заробітна плата, відрахування в фонд соціального призначення, витрати на вміст і експлуатацію устаткування, загальновиробничі витрати та втрати від браку складає виробничу собівартість продукції.

Адміністративні витрати складають 5 % від виробничої собівартості.

Витрати на збут складають 3 % від виробничої собівартості.

Сума інших операційних витрат нараховується пропорційно виробничій собівартості і складає 4 % від виробничої собівартості.

Розрахунок повної собівартості продукції представимо в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Повна собівартість продукції за видами

Калькуляційна стаття	«Ікра із кабачків»	«Ікра із баклажанів»	«Ікра з гарбузу»	«Баклажани нарізані кружками у томатному соусі»	«Кабачки нарізані кружками у томатному соусі»	«Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії»
1	2	3	4	5	6	7
Сировина і основні матеріали	33,01	32,45	28,46	31,98	27,03	27,12
Допоміжні матеріали	1,73	1,73	1,73	1,44	1,44	0,89
Вартість енергоресурсів	2,34	2,34	2,34	1,94	1,94	1,85
Основна заробітна плата	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36
Додаткова заробітна плата	0,27	0,27	0,27	0,27	0,27	0,27
Відрахування в фонд соціального призначення	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36	0,36
Витрати на вміст і експлуатацію устаткування	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36
Загальновиробничі витрати	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36	1,36
Втрати від браку	0,84	0,82	0,74	0,80	0,70	0,69
Виробнича собівартість	42,63	42,05	37,99	40,87	35,82	35,26
Адміністративні витрати	2,13	2,10	1,90	2,04	1,79	1,76

Продовження табл. 3.8

1	2	3	4	5	6	7
Витрати на збут	1,71	1,68	1,52	1,63	1,43	1,41
Інші операційні витрати	1,28	1,26	1,14	1,23	1,07	1,06
Повна собівартість	47,74	47,10	42,54	45,78	40,12	39,49

Повна собівартість визначається як сума виробничої собівартості, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Повна собівартість всієї продукції (Сп) розраховується за формулою:

$$C_{\text{П}} = C_{1\text{T}} * \text{OB}, \quad (3.11)$$

де $C_{1\text{T}}$ – собівартість однієї тонни продукції, тис. грн;

OB – обсяг виробленої продукції, тонн.

Розрахунок собівартості за видами продукції представимо у таблиці 3.9.

Чистий дохід (ЧД) від виробництва продукції розраховується за формулою:

$$\text{ЧД} = \text{Ц}_{1\text{T}} * \text{OB}, \quad (3.12)$$

де $\text{Ц}_{1\text{T}}$ – ціна однієї тонни продукції, тис. грн.

Ціна однієї тонни продукції розраховується на базі планування прибутку продукції, тобто встановлення рівня рентабельності, та розраховується за формулою:

$$\text{Ц}_{1\text{T}} = C_{1\text{T}} * \text{P}, \quad (3.13)$$

де P – рентабельність продукції. Рентабельність на нову продукцію плануємо на рівні 15 %.

Розрахунок ціни за видами продукції у таблиці 3.9.

Оподаткований прибуток (П) розраховується за формулою:

$$\text{П} = \text{ЧД} - C_{\text{П}}, \quad (3.14)$$

Чистий прибуток (ЧП) розраховується за формулою:

$$\text{ЧП} = \text{П} * 0,82, \quad (3.15)$$

де 0,82 – це коефіцієнт чистого прибутку, тобто за відрахуванням податку на прибуток у розмірі 18 %, на 01.01.2023 року.

Розрахунок чистого доходу за видами продукції, оподаткованого прибутку та чистого прибутку представимо у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Розрахунок чистого прибутку

Продукція	Обсяг виробництва, тонн	Собівартість 1 тонни, тис. грн	Ціна 1 тонни, тис. грн	Повна собівартість продукції, тис. грн	Чистий дохід, тис. грн	Оподаткований прибуток, тис. грн	Чистий прибуток, тис. грн
1. «Ікра із кабачків»	54,4	47,74	54,90	2597,06	2986,61	389,56	319,44
2. «Ікра із баклажанів»	33,6	47,1	54,17	1582,56	1819,94	237,38	194,65
3. «Ікра з гарбузу»	80,4	42,54	48,92	3420,22	3933,25	513,03	420,69
4. «Баклажани нарізані кружками у томатному соусі»	33,6	45,78	52,65	1538,21	1768,94	230,73	189,20
5. «Кабачки нарізані кружками у томатному соусі»	53,6	40,12	46,14	2150,43	2473	322,56	264,50
6. «Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії»	174,8	39,49	45,41	6902,85	7938,28	1035,43	849,05
Всього	430,4	-	-	18191,33	20920,02	2728,69	2237,53

Інвестиції у проект складають 3728,7 тис грн. Розрахуємо термін окупності інвестицій.

$$\text{Термін окупності} = \text{Інвестиції} / \text{Чистий прибуток}, \quad (3.16)$$

$$\text{Термін окупності} = 3728,7 / 2237,53 = 1,67 \text{ року.}$$

3.3. Аналіз впливу комплексу заходів на показники діяльності досліджуваних підприємств Агрофірма «Евріка» ТОВ та ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»

Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності Агрофірма «Евріка» ТОВ приведені в таблиці 3.10 та 3.11.

Як видно з отриманих даних проектний захід з заміни трьох старих заочувальних машин на одну нову дозволить підвищити прибутковість, ефективність та конкурентоспроможність підприємства.

Це обумовлено в першу чергу зростанням чистого прибутку підприємства на 133,73 тис. грн (0,92%), рентабельність виробництва зросте на 0,05 % (з 5,76 до 5,81 %), рентабельність продажу зросте на 0,12 %, з 10,5% до 10,62 %.

Для впровадження заходу баланс підприємства буде розширений на 217,438 тис. грн основних засобів, але за рахунок того, що захід не передбачає підвищення обсягу виробництва, фондівіддача трохи знизиться на 0,002 грн.

Після здійснення заходу чисельність робітників знизиться на дві людини, а середньорічний виробіток кожного працівника збільшиться на 3,13 тис. грн (0,82 %).

Впровадження запропонованого заходу призведе до зниження витрат виробництва на 163,08 тис. грн, а саме з них: матеріальні витрати знизяться на 43,66 тис. грн, витрати на оплату праці знизяться на 144,94 тис. грн, відрахування на соціальні заходи знизяться на 31,89 тис. грн, витрати на амортизацію збільшаться на 57,41 тис. грн.

Таблиця 3.10

Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники діяльності Агрофірма «Еврика» ТОВ

Найменування заходу	Інвестиції, тис. грн.			Зміни показників діяльності підприємства (±)								
	Всього	у тому числі у		Реалізована продукція, тис. грн.	Собівартість, тис. грн.				Чистий прибуток, тис. грн.	Чисельність зайнятих, люд	Строк окупності інвестицій, років	
		основні засоби	обігові активи		Всього	у тому числі:						
						матеріальні витрати	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи				амортизація основних засобів та інші витрати
Впровадження нової машини для закатки замість трьох	217,43	217,43	-	-	-163,08	-43,66	-144,94	-31,89	57,41	133,73	2	1,63

Таблиця 3.11

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності Агрофірма «Евріка» ТОВ до та після впровадження заходу

Показник	звітний рік	плановий рік	Відхилення	
			абсол.	відн.
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	6500	6500	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	2041,25	2041,25	-	-
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,314	0,314	-	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку):				
в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	113179,31	113179,31	-	-
в порівняних цінах, тис. грн	93282,53	93282,53	-	-
5. Обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн	138175	138175	-	-
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	95438	95655,43	217,43	0,23
7. Фондовіддача, грн/грн	0,977	0,975	-0,002	-0,2
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	157081	157081	-	-
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, об.	0,88	0,88	-	-
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	245	243	-2	-0,82
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	380,75	383,88	3,13	0,82
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	107520,34	107357,26	-163,08	-0,15
- матеріальні витрати	82263,81	82220,15	-43,66	-0,05
- витрати на оплату праці	7644,7	7499,76	-144,94	-1,9
- відрахування на соціальні заходи	1720,33	1688,44	-31,89	-1,85
- амортизація	5279,25	5336,66	57,41	1,09
- інші операційні витрати	10612,26	10612,26	-	-
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,95	0,949	-0,001	-0,11
14. Матеріалоемність, грн/грн	0,727	0,726	-0,001	-0,14
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	138175	138175	-	-
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	134422	134422	-	-
17. Чистий прибуток, тис. грн	14541	14674,73	133,73	0,92
18. Рентабельність виробництва, %	5,76	5,81	0,05	-
19. Рентабельність продажу, %	10,5	10,62	0,12	-

Зниження операційних витрат на виробництво продукції призвело к зниженню витрат на 1 грн виробленої продукції знизяться на 0,001 грн на кожен гривню виробленої продукції та матеріалоемність продукції також знизиться на 0,001 грн на кожен гривню виробленої продукції, що є позитивним.

Підприємству для впровадження заходу необхідно 217,43 тис. грн інвестицій, строк окупності яких складе 1,63 року. Впровадження заходу дозволить підприємству знизити експлуатаційні витрати на 163,08 тис. грн та отримати прибуток в такому ж обсязі, з якого чистий прибуток, після відрахування податку на прибуток, складе 133,73 тис. грн.

Можна зробити висновок, що впровадження заходу ефективно вплине на діяльність підприємства, буде економічно вигідним та дозволить підприємству підвищити свою конкурентоспроможність на ринку.

Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» приведені в таблиці 3.12 та 3.13.

Як видно з таблиці 3.13 проектний захід з розширення асортименту овочезакусочних консервів на підприємстві дозволить підвищити прибутковість, ефективність та конкурентоспроможність підприємства.

Це обумовлено зростанням чистого прибутку підприємства на 2237,53 тис. грн (22,4%), рентабельність виробництва зросте на 0,67 % (з 3,23 до 3,9%), рентабельність продажу зросте на 0,42 %, з 2,62% до 3,04%.

Підприємство додатково буде виробляти 430,4 тонн овочевих консервів, що збільшить обсяг виробленої продукції в діючих цінах на 20920,02 тис. грн (5,23%), обсяг реалізації також підвищиться на 20920,02 тис. грн (6,54%), обсяг виробленої промислової продукції у порівнянних цінах зросте на 26810,94 тис. грн (7,44%), можна казати, що підприємство пропонує нову, потрібну продукцію на ринку, але не дуже дорого, враховуючи зниження доходу населення у останні роки.

Для впровадження заходу підприємству потрібно 3728,7 тис. грн інвестицій, з яких 1000 тис. грн у основні засоби та 2728,7 тис. грн у обігові активи.

Таблиця 3.12

Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»

Найменування заходу	Інвестиції, тис. грн.			Зміни показників діяльності підприємства (±)								
	Всього	у тому числі у		Реалізована продукція, тис. грн.	Собівартість, тис. грн.				Чистий прибуток, тис. грн.	Чисельність зайнятих, люд	Строк окупності інвестицій, років	
		основні засоби	обігові активи		Всього	у тому числі:						
						матеріальні витрати	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи				амортизація основних засобів та інші витрати
Розширення асортименту овочезакусочних консервів	3728,7	1000	2728,7	20920,02	18191,33	13897,24	1366,57	301,25	2626,27	2237,53	11	1,67

Таблиця 3.13

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» до та після впровадження заходу

Показник	Звітний рік	Плановий рік	Відхилення	
			абс.	відн.
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	42820	42820	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	5782,6	6213	430,4	7,44
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,135	0,145	0,010	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та АП):				
в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	400082,2	421002,22	20920,02	5,23
в порівняних цінах, тис. грн	360216	387026,94	26810,94	7,44
5. Обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та АП), тис. грн	320031,5	340951,52	20920,02	6,54
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	103802,5	104802,5	1000	0,96
7. Фондовіддача, грн/грн	3,47	3,69	0,22	6,42
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	205839,3	208568	2728,7	1,33
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, оберти	1,55	1,63	0,08	5,47
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	220	231	11	5,00
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	1637,35	1675,44	38,09	2,33
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	345822,9	364014,23	18191,33	5,26
- матеріальні витрати	306822,2	320719,44	13897,24	4,53
- витрати на оплату праці	20278,2	21644,77	1366,57	6,74
- відрахування на соціальні заходи	6539,43	6840,68	301,25	4,61
- амортизація	9520,2	10105,54	585,34	6,15
- інші операційні витрати	2662,87	4703,80	2040,93	76,64
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,864	0,864	-	-
14. Матеріалоємність, грн/грн	0,7669	0,7618	-0,005	-0,66
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	380802,7	401722,72	20920,02	5,49
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	321028,1	339219,43	18191,33	5,67
17. Чистий прибуток, тис. грн	9990,8	12228,33	2237,53	22,40
18. Рентабельність виробництва, %	3,23	3,90	0,67	-
19. Рентабельність продажу, %	2,62	3,04	0,42	-

Фондовіддача підвищиться на 0,22 грн, коефіцієнт оборотності обігових активів зросте на 0,08 обертів.

Для здійснення заходу підприємству додатково потрібно 11 робітників на нові лінії виробництва, середньорічний виробіток кожного працівника збільшиться на 38,09 тис. грн (2,33 %).

Впровадження запропонованого заходу призведе до підвищення витрат виробництва, за рахунок збільшення обсягу виробленої продукції, на 18191,33 тис. грн, а саме з них: матеріальні витрати зростуть на 13897,24 тис. грн, витрати на оплату праці – на 1366,57 тис. грн, відрахування на соціальні заходи зростуть на 301,25 тис. грн, витрати на амортизацію збільшаться на 585,34 тис. грн та інші операційні витрати збільшаться на 2040,93 тис. грн.

Витрати на 1 грн виробленої продукції практично не зміняться, матеріалоемність продукції знизиться на 0,005 грн на кожну гривню виробленої продукції.

Інвестиції у розмірі 3728,7 тис. грн окупляться в дуже привабливий строк 1,63 року.

Можна зробити висновок, що впровадження заходу ефективно вплине на діяльність підприємства, буде економічно вигідним та дозволить підприємству підвищити свою конкурентоспроможність на ринку.

Висновки до розділу 3

На підприємстві Агрофірма «Евріка» ТОВ було запропоновано захід з заміни трьох застарілих машин для закатки банок з вакуумуванням, що вже зносилися на 100 %, на одну нову, яка є менш енерговитратною та більш продуктивною, що дозволить підвищити прибутковість, ефективність та конкурентоспроможність підприємства.

Для реалізації заходу підприємству потрібно 217,43 тис. грн інвестицій у основні засоби, строк окупності яких складе 1,63 року.

Впровадження заходу дозволить підприємству знизити експлуатаційні витрати на 163,08 тис. грн та отримати прибуток в такому ж обсязі, з якого чистий прибуток, після відрахування податку на прибуток, складе 133,73 тис. грн.

Рентабельність виробництва зросте, та складе 5,81 % у плановому році, рентабельність продажу зросте до 10,62 %.

Здійснення заходу знизить чисельність підприємства на дві людини, а середньорічний виробіток кожного працівника збільшиться на 3,13 тис. грн.

Впровадження запропонованого заходу знизить операційні витрати виробництва на 163,08 тис. грн, що призведе к зниженню витрат на 1 грн виробленої продукції на 0,001 грн та матеріалоємність продукції також знизиться на 0,001 грн.

Можна зробити висновок, що впровадження заходу ефективно вплине на діяльність підприємства, буде економічно вигідним та дозволить підприємству підвищити свою конкурентоспроможність на ринку.

Для ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» було запропоновано захід з розширення асортименту овочезакусочних консервів.

Консерви, що запропоновано до виробництва, завдяки високій харчовій та біологічній цінності, а також добрими смаковими якостями, користуються великим попитом у населення та спроможні створити конкуренцію іншим консервам, а рахунок чого підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Реконструкція передбачає виробництво шести видів продукції: «Ікра із кабачків» – 54,4 тонн; «Ікра із баклажанів» – 33,6 тонн; «Ікра з гарбузу» – 80,4 тонн; «Баклажани нарізані кружками у томатному соусі» – 33,6 тонн; «Кабачки нарізані кружками у томатному соусі» – 53,6 тонн; «Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії» – 174,8 тонн, всього 430,4 тонн.

В впровадження заходу підприємству потрібно 3728,7 тис. грн інвестицій, з яких 1000 тис. грн у основні засоби та 2728,7 тис. грн у обігові активи, строк окупності яких складе 1,63 року.

Захід дозволить підприємству збільшити обсяг виробленої продукції в діючих цінах на 20920,02 тис. грн, обсяг реалізації також підвищиться на 20920,02 тис. грн, обсяг виробленої промислової продукції у порівнянних цінах зросте на 26810,94 тис. грн.

Чистий прибуток підприємства зросте на 2237,53 тис. грн, рентабельність виробництва зросте на 0,67 %, рентабельність продажу зросте на 0,42 %.

Впровадження запропонованого заходу призведе до підвищення витрат виробництва, за рахунок збільшення обсягу виробленої продукції, на 18191,33 тис. грн, витрати на 1 грн виробленої продукції практично не зміняться, матеріалоємність продукції знизиться на 0,005 грн на кожну гривню виробленої продукції.

Всі отримані данні кажуть, що впровадження заходу ефективно вплине на діяльність підприємства, буде економічно вигідним та дозволить підприємству підвищити свою конкурентоспроможність на ринку.

Можна зробити висновок, що впровадження заходів на підприємствах ефективно вплине на їх діяльність, дозволить підвищити прибутковість, рентабельність та конкурентоспроможність на ринку.

ВИСНОВКИ

Конкуентоспроможність – це складна економічна категорія, в основу якої покладено поняття конкуренції.

Під конкурентоспроможністю необхідно розуміти володіння ознаками, властивостями чи певними особливостями, наявність яких сприяє створенню конкурентних переваг для суб'єкта економічного змагання, вона не тільки відображає вимоги ринку, але і орієнтує суб'єкти конкуренції на активні дії щодо завоювання ринкових позицій, їх утримання, зміцнення та розширення.

Сьогодні, в умовах ринку, кожне підприємство повинно бути конкурентоспроможним, щоб гідно існувати і займати більшу частку в галузі. Для чого необхідно досліджувати внутрішні та зовнішні фактори та постійно шукати шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства, які його розвинуть, підвищать якість продукції, закріплять бренд на ринку та ін.

Висока конкурентоспроможності підприємства каже про те, що всі його ресурси використовуються продуктивно, воно стає більш прибутковим в порівнянні з конкурентами, та займає стабільне місце на ринку товарів і послуг, а його продукція користується постійним попитом.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства необхідна для: розроблення заходів, спрямованих на її підвищення; визначення контрагентів для здійснення спільної діяльності; розроблення програм виходу підприємства на нові ринки збуту та ін.

Можна зробити висновок, що для підвищення конкурентоспроможності підприємства, важливе значення мають процеси виявлення, обґрунтування і класифікація факторів і резервів, що обумовлюють її рівень. Підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно розглядати як довгостроковий послідовний процес пошуку й реалізації управлінських рішень у всіх сферах його діяльності, здійснюваний планомірно, відповідно до обраної стратегії довгострокового розвитку.

В наш час здорове харчування людини є однією з найважливіших проблем, оскільки за останні роки спостерігається різке зниження калорійності продуктів споживання, зменшення в них білків, жирів, вітамінів, вуглеводів та інших поживних речовин, а продукція консервної промисловості забезпечує високо вітамінізованим, оздоровчим харчуванням і може тривалий час зберігати свої поживні якості.

Виробництво плодоовочеконсервної галузі безпосередньо пов'язане із забезпеченням сировиною переробних підприємств, що в свою чергу, залежить від рівня розвитку сільського господарства, особливо рослинництва, стан якого є досить не стійким на сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні.

Але, як і будь-яка галузь в Україні, консервна, в цілому має ряд проблем, основною з яких є війна в країні, подорожчання енергоносіїв, сировини, зниження населення та його доходу, за рахунок чого тільки 15% населення України можуть дозволити собі споживати продукцію консервної галузі середньої та високої цінової категорії.

Погіршення якості раціону харчування населення України у разі значного підвищення цін на продукти харчування, можливого зменшення їх асортименту, а також втрати споживачами стабільних доходів, що призведе до зміщення балансу споживання на користь хлібобулочної продукції і напівфабрикатів, зменшення споживання тваринницької продукції, риби й сезонних продуктів.

Одеська область є потужним виробником промислової продукції, проте переважно здійснюється експорт сировини та напівфабрикатів, а не готового продукту, внаслідок чого не використовується весь можливий економічний потенціал.

Одеська область має значний аграрний потенціал, сприятливі умови для розвитку тваринництва, рослинництва та виноградарства, зручне географічне розташування, розвинену портова інфраструктура для експорту продукції, але в силу вказаних обставин сьогодні не все це можна використати на користь.

В роботі було проведено техніко-економічний аналіз виробничо-господарської діяльності Агрофірми «Еврика» ТОВ, продукція якої має чудовий смак так як самостійно вирощує і переробляє овочі, повністю контролюючи всі процеси, вибираючи сорти з найкращими смаковими якостями і слідуючи традиційним рецептурам. Близькість полів і налагоджена організація збирання і доставки забезпечують використання максимально свіжих овочів. В перспективі є закладання садів. Під контролем лабораторії на підприємстві консервують продукцію традиційним способом за допомогою термічної обробки в абсолютно безпечних і екологічних скляних баночках, принципово не використовуючи штучні харчові добавки. Ексклюзивний дизайн баночок і кришок від кращих світових виробників забезпечують додатковий захист від підробок.

Але деякі лінії та обладнання підприємства мають великий фізичний знос, морально застарілі та потребують модернізації. Також основні показники ефективності та прибутковості підприємства погіршилися, тому потрібні заходи з підвищення прибутку, ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

Техніко-економічний аналіз ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» показав, що підприємство має достатню виробничою потужністю, але неефективно її використовує. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства підвищився на 99457 тис. грн (33,08 %), але підприємству не вдається реалізувати всю вироблену продукцію.

Виробництво продукції на підприємстві є матеріалоємним: питома вага матеріальних витрат в попередньому році складала 86,81 %, а в звітному році зросла до 88,72%.

Чистий прибуток підприємства в звітному році збільшився на 2488 тис. грн, або на 33,16 % у порівнянні з попереднім роком. Рентабельність продажу зросла з 2,59 % до 2,62 %, рентабельність капіталу зросла з 2,01 до 2,12 %.

На підприємстві Агрофірма «Еврика» ТОВ було запропоновано захід з заміни трьох застарілих машин для закатки банок з вакуумуванням, що вже

зносилися на 100 %, на одну нову, яка є менш енерговитратною та більш продуктивною, що дозволить підвищити прибутковість, ефективність та конкурентоспроможність підприємства.

Для реалізації заходу підприємству потрібно 217,43 тис. грн інвестицій у основні засоби, строк окупності яких складе 1,63 року.

Впровадження заходу дозволить підприємству знизити експлуатаційні витрати на 163,08 тис. грн та отримати прибуток в такому ж обсязі, з якого чистий прибуток, після відрахування податку на прибуток, складе 133,73 тис. грн.

Рентабельність виробництва зросте, та складе 5,81 % у плановому році, рентабельність продажу зросте до 10,62 %.

Здійснення заходу знизить чисельність підприємства на дві людини, а середньорічний виробіток кожного працівника збільшиться на 3,13 тис. грн.

Впровадження запропонованого заходу знизить операційні витрати виробництва на 163,08 тис. грн, що призведе к зниженню витрат на 1 грн виробленої продукції на 0,001 грн та матеріалоемність продукції також знизиться на 0,001 грн.

Для ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» було запропоновано захід з розширення асортименту овочезакусочних консервів.

Консерви, що запропоновано до виробництва, завдяки високій харчовій та біологічній цінності, а також добрими смаковими якостями, користуються великим попитом у населення та спроможні створити конкуренцію іншим консервам, а рахунок чого підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Реконструкція передбачає виробництво шести видів продукції: «Ікра із кабачків» – 54,4 тонн; «Ікра із баклажанів» – 33,6 тонн; «Ікра з гарбузу» – 80,4 тонн; «Баклажани нарізані кружками у томатному соусі» – 33,6 тонн; «Кабачки нарізані кружками у томатному соусі» – 53,6 тонн; «Морква пасерована з томатом на соняшниковій олії» – 174,8 тонн, всього 430,4 тонн.

В впровадження заходу підприємству потрібно 3728,7 тис. грн інвестицій, з яких 1000 тис. грн у основні засоби та 2728,7 тис. грн у обігові активи, строк окупності яких складе 1,63 року.

Захід дозволить підприємству збільшити обсяг виробленої продукції в діючих цінах на 20920,02 тис. грн, обсяг реалізації також підвищиться на 20920,02 тис. грн, обсяг виробленої промислової продукції у порівнянних цінах зросте на 26810,94 тис. грн.

Чистий прибуток підприємства зросте на 2237,53 тис. грн, рентабельність виробництва зросте на 0,67 %, рентабельність продажу зросте на 0,42 %.

Впровадження запропонованого заходу призведе до підвищення витрат виробництва, за рахунок збільшення обсягу виробленої продукції, на 18191,33 тис. грн, витрати на 1 грн виробленої продукції практично не зміняться, матеріалоемність продукції знизиться на 0,005 грн на кожну гривню виробленої продукції.

Всі отримані данні кажуть, що впровадження заходу ефективно вплине на діяльність підприємства, буде економічно вигідним та дозволить підприємству підвищити свою конкурентоспроможність на ринку.

Можна зробити висновок, що впровадження заходів на підприємствах ефективно вплине на їх діяльність, дозволить підвищити прибутковість, рентабельність та конкурентоспроможність на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії: навч. посіб. К.: Знання, 2018. 368 с.
2. Вініченко І.І. Еволюція підходів у дослідженні конкурентоспроможності. *Агросвіт*, 2020. № 8. С. 3-6.
3. Грицишин Н. Конкурентоспроможність виробничого підприємства. *Галицький економічний вісник*, 2019. №1. С. 29-34.
4. Д. Гордійчук Український агросектор в комі. Що показав аналіз останніх даних Держстату. *Економічна правда*, 2023. URL:<https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/06/27/701605/> (дата звернення: 21.10.2023).
5. Дементьева А. Конкурентоспроможність міжнародних компаній. *Маркетинг*, 2020. №3. С. 64-67.
6. Денисенко М.П., Гречан, К.О., Шилова А.П. Методика кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та держава*, 2019. № 8. С. 36-38.
7. Єрмак А.В. Конкурентоздатність підприємства: сутність поняття (проблематика питання). *Вісник "Економічної науки України"*, 2019. №1. С. 41-44.
8. Злидень І.М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Економіка: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць*. Дніпропетровськ: ДНУ, 2020. Вип. 213: Т. I. С. 75-81.
9. Карасьов О.П. Формування конкурентоспроможності АПК України. *Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернетконференції 29-30 жовтня 2020 р.* Дніпропетровськ: Типографія "Стандарт" (ПП Бойко В.В.), 2020. С. 13-15.
10. Каталог обладнання. URL:<https://prom.ua>. (дата звернення: 15.11.2023).

11. Кузьмін О.Є., Горбаль Н.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: підручник. Львів: Компакт ЛВ, 2019. 304 с.

12. Методичні вказівки до виконання аналітичної частини кваліфікаційної роботи для здобувачів ступенів вищої освіти «Бакалавр» та «Магістр» спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» денної та заочної форм навчання // Укладачі Т.А. Кулаковська, С.О. Магденко. Одеса: ОНТУ, 2022. 38 с.

13. Методичні вказівки до виконання кваліфікаційної роботи магістра спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання / Укладачі: О.І. Павлов, Т.А. Кулаковська, В.А. Самофатова. Одеса: ОНТУ, 2022. 40 с.

14. Методичні вказівки до оформлення курсових та кваліфікаційних робіт для здобувачів спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» ступенів вищої освіти «Бакалавр» та «Магістр» денної та заочної форм навчання / Укладачі О.І. Павлов, Т.А. Кулаковська. Одеса: ОНАХТ, 2022. 16 с.

15. Методичні вказівки до розрахунку економічної ефективності інвестиційних проєктів для здобувачів спеціальності 051 «Економіка» всіх форм навчання / Укладач: О.Л. Фрум. Одеса: ОНТУ, 2022. 43 с.

16. Офіційний сайт Аграрне інформаційне агентство Agravery URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/rinok-solin-aki-marinovani-ovoci-obiraut-ukrainci> (дата звернення: 06.10.2023).

17. Офіційний сайт Агрофірма «Еврика» ТОВ. URL: <http://hleb.ks.ua/ru/o-kompanii> (дата звернення: 10.10.2023).

18. Офіційний сайт державної підтримки українського експорту. URL: <http://www.ukrexport.gov.ua> (дата звернення: 19.10.2023).

19. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2023).

20. Офіційний сайт Державної фіскальної служби. URL: <http://sfs.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2023).

21. Офіційний сайт журналу Технології та інновації. URL:<https://techhorticulture.com> (дата звернення: 15.10.2023).
22. Офіційний сайт журналу Ягідник. URL:<http://www.jagodnik.info/eksport-zamorozhenyh-yagid-i-plodiv-2022-roku-syagnuv-maksimumu/> (дата звернення: 18.10.2023).
23. Офіційний сайт Інформаційного агентства УНІАН. URL:<https://www.unian.net> (дата звернення: 21.10.2023).
24. Офіційний сайт Мультимедійна платформа іномовлення України УКРІНФОРМ. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3677807-ukrainatorik-zbilsila-vitrati-na-import-ovociv-na-41-ukab.html> (дата звернення: 21.10.2023).
25. Офіційний сайт Платформа EastFruit. URL:<https://eastfruit.com/uk/novyny/ukrayina-onovyla-u-2022-rotsi-rekord-eksportu-lokhyny-porpy-viynu/> (дата звернення: 18.10.2023).
26. Офіційний сайт ПрАТ ВО «Одеський консервний завод». URL:<https://okz.od.ua/uk>. (дата звернення: 20.10.2023).
27. Покропивний С. Ф. Економіка підприємств. К.: Хвиля-Прес, 2021. 554 с.
28. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський. К.: Основи, 2018. 390 с.
29. С.М. Клименко, О.С. Дуброва, Д.О. Барабась, Т.В. Омеляненко Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2019. 527 с.
30. Савінова Ю.М. Конкурентоспроможність підприємств та чинники, що її обумовлюють. *Вісник Української академії банківської справи*. 2020. № 1 (14). С. 94-97.
31. Технологія овочевих закусочних консервів. URL:<https://foodtechnology.pro/> (дата звернення: 15.11.2023).
32. Яновський А. М. Вплив на споживача за допомогою реклами. *Маркетинг*. 2018. № 6. С.50–60.

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра економіки промисловості

ДОДАТКИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

**на тему: «Економічне обґрунтування комплексу заходів з
підвищення конкурентоспроможності підприємств
плодоовочеконсервної галузі»**

на здобуття ступеню вищої освіти «магістр»

Здобувачки _____ Косолап П.М.

Керівник _____ проф. Самофатова В.А.

Одеса – 2023 рік

ЛИСТ 1

Таблиця 1

Визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства»

Автор	Визначення
С. Покропівний	Конкурентоспроможність підприємства – це його здатність до ефективної господарської діяльності і забезпечення прибутковості в умовах конкурентного ринку, тобто, це здатність забезпечити випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції яка має будь-які переваги в порівнянні з продукцією інших товаровиробників.
М. Портер	Конкурентоспроможність підприємства є проявом системи конкурентних переваг залежно від зміни конкурентного середовища та від їх ефективного використання
Н. Грицишин	Конкурентоспроможність підприємства – це рівень компетентності підприємства у певній галузі, порівняльна перевага підприємства стосовно інших конкурентів, які діють у регіоні, країні та за її межами.
М. Денисенко, А. Гречан, К. Шилова	Конкурентоспроможність підприємства – це комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображає ступінь переваги сукупності оцінюваних показників діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, по відношенню до сукупності показників конкурентів.
А. Єрмак	Конкурентоспроможність підприємства – це синтетична категорія, що характеризує здатність підприємства функціонувати та розвиватись відповідно до намічених стратегічних цілей, конкуруючи своїми товарами з іншими учасниками відповідного ринку обігу подібних за основним призначенням товарів у певному інтервалі часу, за існуючого рівня та характеру впливу факторів зовнішнього середовища, задовольняючи запити конкретної групи споживачів.
І. Злидень	Конкурентоспроможність підприємства – це спроможність підприємства до отримання синергетичного ефекту від раціонального використання конкурентних переваг.
О. Кузьмін, Н. Горбаль	Конкурентоспроможність підприємства – це здатність досягати конкурентних переваг над іншими підприємствами на конкурентному ринку.
С. Клименко, О. Дуброва	Конкурентоспроможним – є те підприємство, яке тривалий час може залишатися прибутковим в умовах ринкової економіки.
А. Яновський	Конкурентоспроможність підприємства – це конкурентостійкість і можливість адаптації до умов конкуренції, що змінюються.
Інститут менеджменту і розвитку	Реальна і потенційна можливості підприємств за існуючих умов проектувати, виготовляти, збувати товари, які за ціновими й неціновими характеристиками привабливіші для споживачів, ніж товари їх конкурентів [9]

ЛИСТ 2

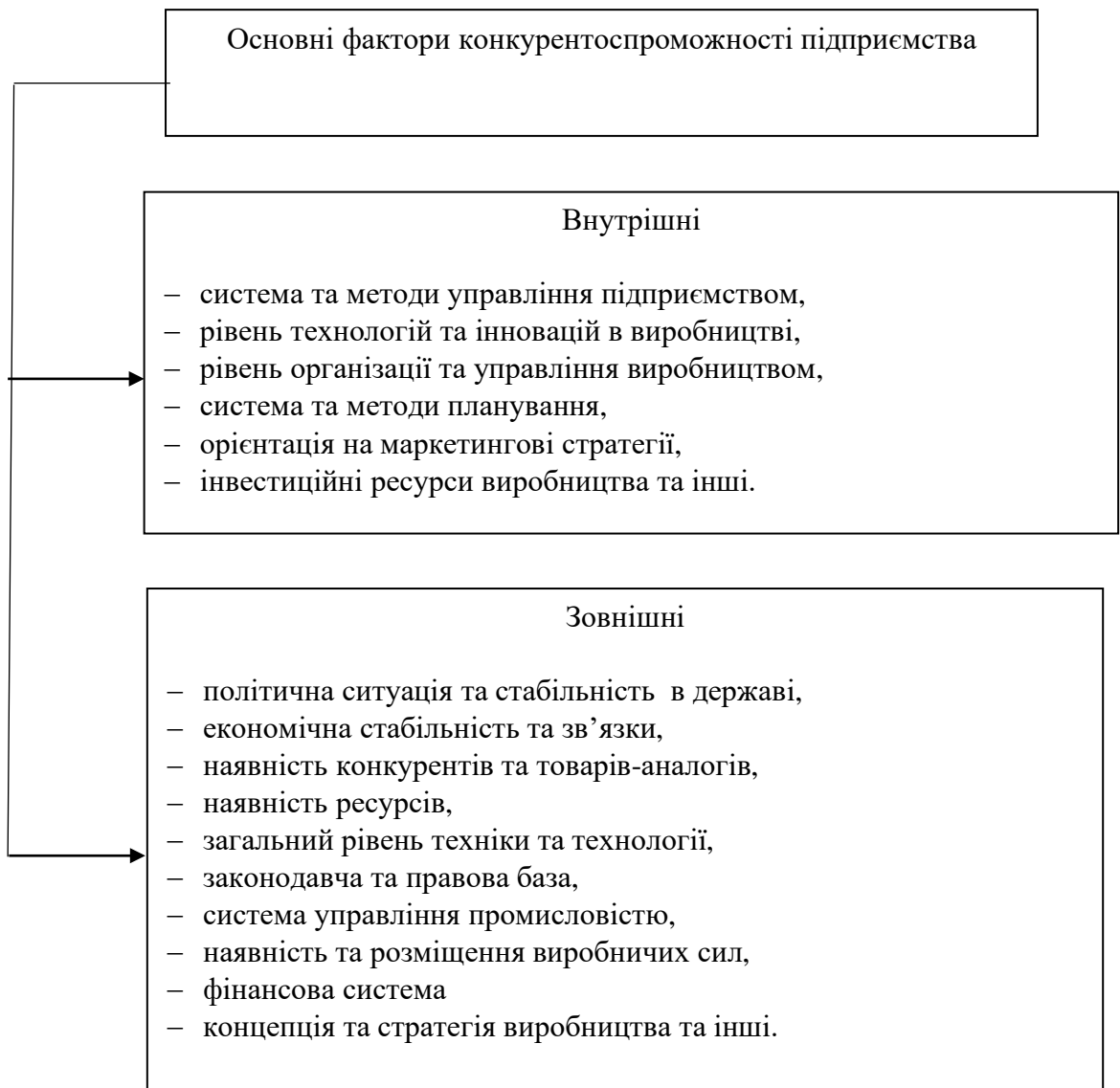

Рис. 1. Основні фактори конкурентоспроможності підприємства

ЛИСТ 3

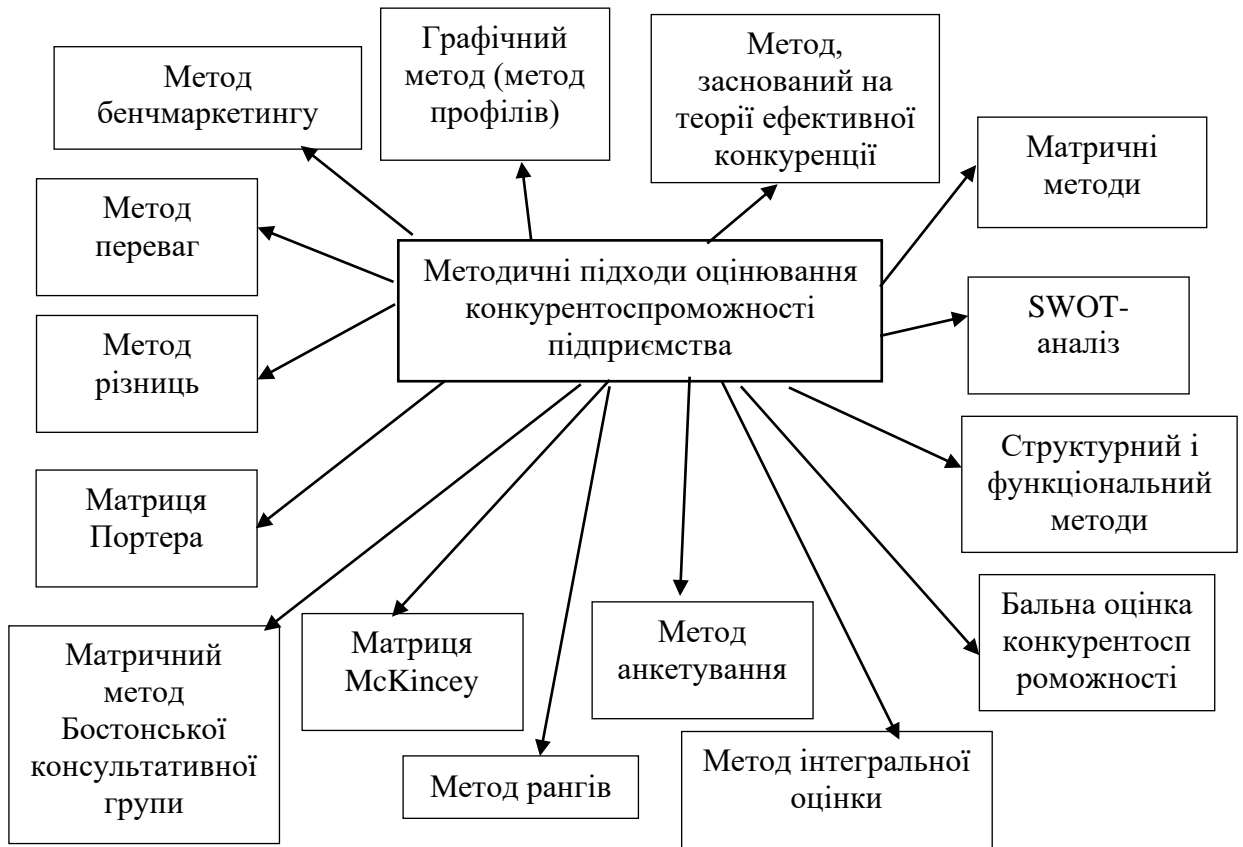

Рис. 2. Методичні підходи оцінювання конкурентоспроможності підприємств

ЛИСТ 4

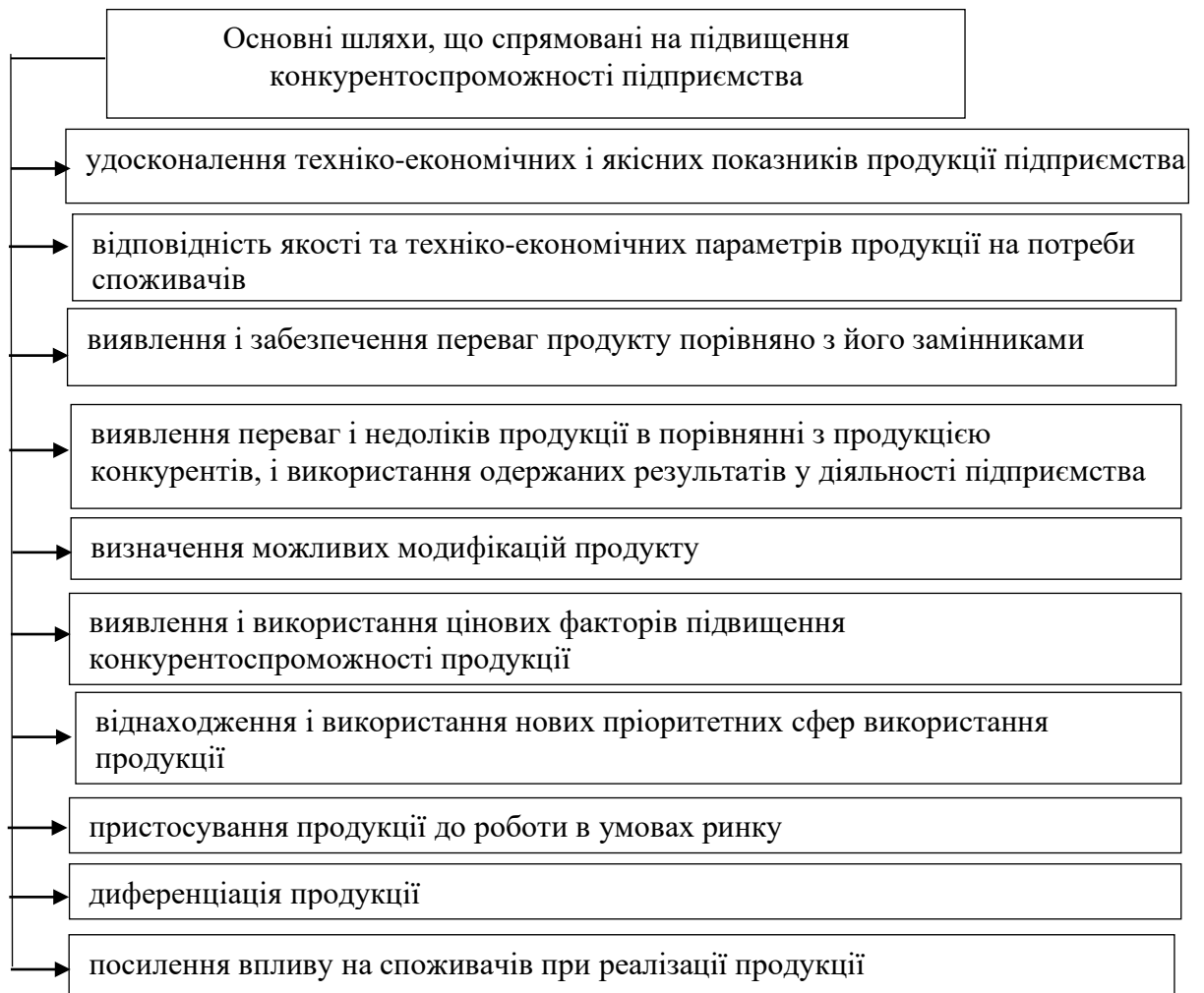

Рис. 3. Основні шляхи, що спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємства

ЛИСТ 5

Таблиця 2

**Кількість виробленої промислової продукції в Україні за
2011 – 2021 роки**

	2011	2013	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Сік томатний, млн л	72,4	66,5	44,1	44,2	47,3	45,4	41,8	37,3
Сік яблучний, млн л	108	175	86,1	74,0	106	101	53,6	97,6
Сік якогось одного фрукта або овочу, незброджений та без додавання спирту (крім апельсинового, грейпфрутового, ананасо-вого, томатного, виноград-ного та яблучного соків) неконцентрований, млн л	102	156	67,2	69,9	75,8	70,8	66,1	76,3
Суміші соків фруктових та овочевих, млн л	315	272	189	187	184	189	170,8	198,4
Горох консервований без додавання оцту чи оцтової кислоти (крім страв готових овочевих), тис. тонн	16,9	16,1	15,9	11,8	11,9	12,5	13,2	14,8
Пюре та паста томатні концентровані, тис. тонн	74,3	56,1	94,2	113	112	108	128,2	129,5
Кукурудза цукрова консервована або оброблена (крім страв готових овочевих та цукрової кукурудзи сушеної, замороженої або консервованої з додаванням оцту чи оцтової кислоти), тис. тонн	13,8	11,6	14,0	14,2	16,6	14,6	11,8	16,8
Овочі (крім картоплі), фрукти, горіхи, гриби та частини рослин їстівні інші, приготовлені чи консервовані з додаванням оцту чи оцтової кислоти, тис. тонн	53,4	42,7	25,3	29,3	29,7	31,2	27,3	33,7
Джем, мармелад, пюре, желе, конфітюри, повидло, варення, з інших плодів і горіхів, піддані тепловому обробленню (крім продуктів гомогенізо-ваних), тис. тонн	59,4	65,6	46,1	44,4	63,2	57,1	49,4	56,3

ЛИСТ 6

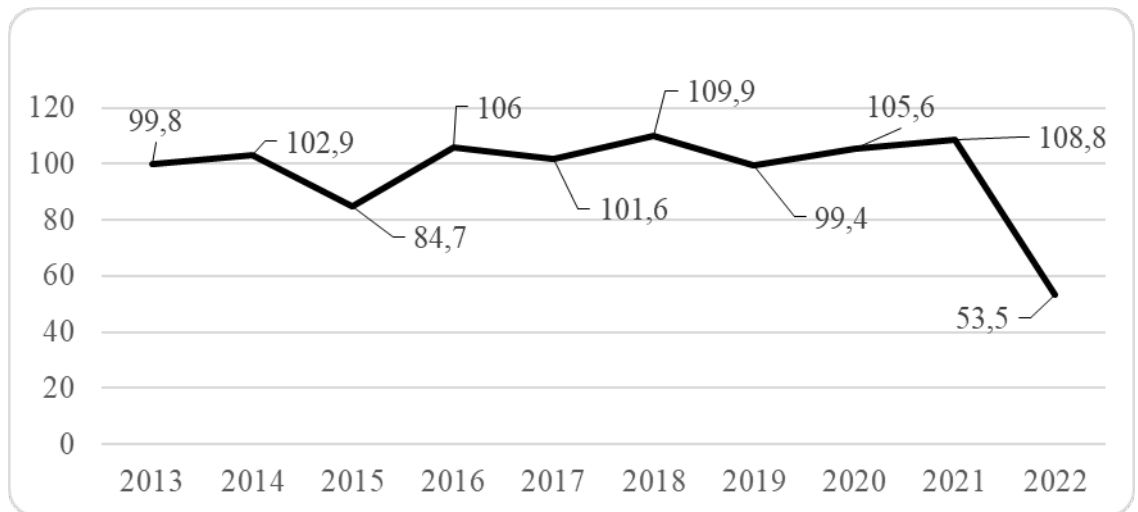

Рис. 4. Індеси перероблення та консервування фруктів і овочів за 2013-2022

Таблиця 3

Валовий збір, посівна площа та урожайність овочів за 2010 – 2022 роки

Рік	Валовий збір, тис. тонн	Посівна площа, тис. га	Урожайність з 1 га, ц
2010	8122	465	174
2012	10017	498	199
2013	9873	488	200
2014	9638	467	208
2015	9214	446	206
2016	9415	447	211
2017	9286	445	208
2018	9440	439	214
2019	9688	452	214
2020	9652,8	464,9	207,4
2021	9935,2	460,8	215,4
2022	7511,6	374,9	200,3

ЛИСТ 7

Таблиця 4

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності Агрофірма «Еврика» ТОВ

Показник	попередній рік	звітний рік	Відхилення	
			абсол.	відн.
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	6500	6500	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	1913	2041,25	128,25	6,70
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,294	0,314	0,02	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку):				
в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	87421,67	113179,31	25757,64	29,46
в порівняних цінах, тис. грн	87421,67	93282,53	5860,86	6,7
5. Обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн	162957	138175	-24782	-15,21
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	84795,5	95438	10642,5	12,55
7. Фондовіддача, грн/грн	1,03	0,977	-0,053	-5,15
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	145953	157081	11128	7,62
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, об.	1,12	0,88	-0,24	-21,43
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	332	245	-87	-26,22
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	263,32	380,75	117,43	44,6
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	82176,37	107520,34	25343,97	31,9
- матеріальні витрати	62371,86	82263,81	19891,95	32,5
- витрати на оплату праці	5768,78	7644,7	1875,92	32,5
- відрахування на соціальні заходи	1298,39	1720,33	421,94	45
- амортизація	3640,41	5279,25	1638,84	16,7
- інші операційні витрати	9096,92	10612,26	1515,33	30,8
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,94	0,95	0,01	1,06
14. Матеріалоємність, грн/грн	0,713	0,727	0,014	1,96
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	162957	138175	-24782	-15,21
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	132583	134422	1839	1,39
17. Чистий прибуток, тис. грн	12713	14541	1828	14,38
18. Рентабельність виробництва, %	5,28	5,76	0,48	-
19. Рентабельність продажу, %	7,8	10,5	2,7	-

ЛИСТ 8

Таблиця 5

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	відн.
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	42820	42820	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	4826	5782,6	956,6	19,82
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,11	0,135	0,025	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та АП):				
в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	300625,2	400082,2	99457	33,08
в порівняних цінах, тис. грн	300625,2	360216	59590,8	19,82
5. Обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та АП), тис. грн	283082,8	320031,5	36948,7	13,05
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	99663,9	103802,5	4138,6	4,15
7. Фондовіддача, грн/грн	3,02	3,47	0,45	14,9
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	166282,8	205839,3	39556,5	23,79
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, оберти	1,7	1,55	-0,15	-8,82
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	210	220	10	4,76
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	1431,55	1637,35	205,8	14,38
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	268992,2	345822,9	76830,7	28,56
- матеріальні витрати	233522,2	306822,2	73300	31,39
- витрати на оплату праці	15102,8	20278,2	5175,4	34,27
- відрахування на соціальні заходи	5615,22	6539,43	924,21	16,46
- амортизація	10750,2	9520,2	-1230	-11,44
- інші операційні витрати	4001,78	2662,87	-1338,91	-33,46
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,895	0,864	-0,031	-3,46
14. Матеріалоемність, грн/грн	0,7768	0,7669	-0,0099	1,27
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	290002,2	380802,7	90800,5	31,31
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	243218,2	321028,1	77809,9	31,99
17. Чистий прибуток, тис. грн	7502,8	9990,8	2488	33,16
18. Рентабельність виробництва, %	2,82	3,23	0,41	-
19. Рентабельність продажу, %	2,59	2,62	0,03	-

ЛИСТ 9

Таблиця 6

Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники діяльності Агрофірма «Еврика» ТОВ

Найменування заходу	Інвестиції, тис. грн.			Зміни показників діяльності підприємства (±)								
	Всього	у тому числі у		Реалізована продукція, тис. грн.	Собівартість, тис. грн.				Чистий прибуток, тис. грн.	Чисельність зайнятих, люд	Строк окупності інвестицій, років	
		основні засоби	обігові активи		Всього	у тому числі:						
						матеріальні витрати	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи				амортизація основних засобів та інші витрати
Впровадження нової машини для закатки замість трьох	217,43	217,43	-	-	-163,08	-43,66	-144,94	-31,89	57,41	133,73	2	1,63

ЛИСТ 10

Таблиця 7

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності Агрофірма «Евріка» ТОВ до та після впровадження заходу

Показник	звітний рік	плановий рік	Відхилення	
			абсол.	відн.
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	6500	6500	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	2041,25	2041,25	-	-
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,314	0,314	-	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку):				
в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	113179,31	113179,31	-	-
в порівняних цінах, тис. грн	93282,53	93282,53	-	-
5. Обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн	138175	138175	-	-
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	95438	95655,43	217,43	0,23
7. Фондовіддача, грн/грн	0,977	0,975	-0,002	-0,2
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	157081	157081	-	-
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, об.	0,88	0,88	-	-
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	245	243	-2	-0,82
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	380,75	383,88	3,13	0,82
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:	107520,34	107357,26	-163,08	-0,15
- матеріальні витрати	82263,81	82220,15	-43,66	-0,05
- витрати на оплату праці	7644,7	7499,76	-144,94	-1,9
- відрахування на соціальні заходи	1720,33	1688,44	-31,89	-1,85
- амортизація	5279,25	5336,66	57,41	1,09
- інші операційні витрати	10612,26	10612,26	-	-
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,95	0,949	-0,001	-0,11
14. Матеріалоемність, грн/грн	0,727	0,726	-0,001	-0,14
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	138175	138175	-	-
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	134422	134422	-	-
17. Чистий прибуток, тис. грн	14541	14674,73	133,73	0,92
18. Рентабельність виробництва, %	5,76	5,81	0,05	-
19. Рентабельність продажу, %	10,5	10,62	0,12	-

ЛИСТ 11

Таблиця 8

Вплив запропонованих заходів на основні техніко-економічні показники діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»

Найменування заходу	Інвестиції, тис. грн.			Зміни показників діяльності підприємства (±)								
	Всього	у тому числі у		Реалізована продукція, тис. грн.	Собівартість, тис. грн.				Чистий прибуток, тис. грн.	Чисельність зайнятих, люд	Строк окупності інвестицій, років	
		основні засоби	обігові активи		Всього	у тому числі:						
						матеріальні витрати	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи				амортизація основних засобів та інші витрати
Розширення асортименту овочезакусочних консервів	3728,7	1000	2728,7	20920,02	18191,33	13897,24	1366,57	301,25	2626,27	2237,53	11	1,67

ЛИСТ 12

Таблиця 9

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» до та після впровадження заходу

Показник	Звітний рік	Плановий рік	Відхилення	
			абс.	відн.
1. Середньорічна виробнича потужність, тонн	42820	42820	-	-
2. Фактично вироблено продукції, тонн	5782,6	6213	430,4	7,44
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частки	0,135	0,145	0,010	-
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та АП):				
в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	400082,2	421002,22	20920,02	5,23
в порівняних цінах, тис. грн	360216	387026,94	26810,94	7,44
5. Обсяг реалізованої продукції у діючих цінах (без ПДВ та АП), тис. грн	320031,5	340951,52	20920,02	6,54
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн	103802,5	104802,5	1000	0,96
7. Фондовіддача, грн/грн	3,47	3,69	0,22	6,42
8. Середній залишок обігових активів, тис. грн	205839,3	208568	2728,7	1,33
9. Коефіцієнт оборотності обігових активів, оберти	1,55	1,63	0,08	5,47
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, люд.	220	231	11	5,00
11. Середньорічний виробіток одного працівника, тис. грн/люд.	1637,35	1675,44	38,09	2,33
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі:				
- матеріальні витрати	345822,9	364014,23	18191,33	5,26
- витрати на оплату праці	306822,2	320719,44	13897,24	4,53
- відрахування на соціальні заходи	20278,2	21644,77	1366,57	6,74
- амортизація	6539,43	6840,68	301,25	4,61
- інші операційні витрати	9520,2	10105,54	585,34	6,15
	2662,87	4703,80	2040,93	76,64
13. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн/грн	0,864	0,864	-	-
14. Матеріалоемність, грн/грн	0,7669	0,7618	-0,005	-0,66
15. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	380802,7	401722,72	20920,02	5,49
16. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	321028,1	339219,43	18191,33	5,67
17. Чистий прибуток, тис. грн	9990,8	12228,33	2237,53	22,40
18. Рентабельність виробництва, %	3,23	3,90	0,67	-
19. Рентабельність продажу, %	2,62	3,04	0,42	-

26 травня 2023 р.

ХІІ МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ

Присвячується пам'яті професора Продіуса Івана Прокоповича

1936-2012 рр.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ХІІ міжнародна науково-практична
конференція

«Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту»

26 травня 2023 р.

Продіусу Івану Прокоповичу присвячується

Головний редактор: д.е.н, проф. В.Ю. Філіппов

Рекомендовано до публікації на засіданні кафедри менеджменту Інституту економіки та менеджменту Національного університету «Одеська політехніка» протокол № 11 від 05.06.2023 р.

Умовн.-друк. арк. 15,8.

Друкується на замовлення в авторській редакції

Електронний варіант доступний на Економічному Науковому Порталі
Національного університету «Одеська політехніка» за адресою:

<https://economics.net.ua/conf-m>

ЕКОНОМІЧНИЙ НАУКОВИЙ ПОРТАЛ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ РИНКУ І ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.МЕЧНИКОВА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА
СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАН УКРАЇНИ (КИЇВ)
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЮБЛІНСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» (ПОЛЬЩА)
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ INTAMT
(ДЮССЕЛЬДОРФ, НІМЕЧЧИНА)
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМЕНІ І.П. ПРОДІУСА
ЕКОНОМІЧНИЙ НАУКОВИЙ ПОРТАЛ

МАТЕРІАЛИ XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ»

26 травня 2023 р.

Продіусу Івану Прокоповичу присвячується

ОДЕСА, УКРАЇНА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
2023 р.

Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту : Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції. 26 травня 2023, Національний університет «Одеська політехніка». м. Одеса, Україна. 212 с.

У збірнику наведені матеріали, які докладалися на XII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, 26 травня 2023) висвітлюються результати науково-методичної роботи Національного університету «Одеська політехніка» та інших закладів вищої освіти України та зарубіжжя з питань сучасних тенденцій розвитку теорії та практики менеджменту, управління персоналом в сучасних умовах, інноваційних методів управління виробництвом та кластерної форми організації підприємств як головного напрямку регіонального розвитку

ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТ

Редакційна колегія:

Голова	– Оборський Г.О., д.е.н., проф.
Співголови	– Філіппова С.В., д.е.н., проф. – Продіус О.І., д.е.н., проф.
Головний редактор	– Філіппов В.Ю., д.е.н., проф.
Учений секретар	– Бровкова О.Г., к.е.н., доц.
Технічний секретар	– Лук'янчук О.М., ст. викладач

Члени програмного комітету:

- Буркинський Б.В., д.е.н., проф.
- Балан О.С., д.е.н., проф.
- Ковтуненко Ю.В., д.е.н., проф.
- Кузьмін О.Є., д.е.н., проф.
- Кузнецова І.О., д.е.н., проф.
- Парсяк В.Н., д.е.н., проф.
- Патрік Едуард, д.т.н., проф.
- Садченко О.В., д.е.н., проф.
- Слонієц Іоланта, д.е.н., проф.
- Масленников Є.І., д.е.н., проф.
- Сарой Кумар Саху, проф.

Інформаційно-технічне забезпечення: – Янгулов Е.П., здобувач PhD

XII Міжнародна
науково-практична
конференція
«Актуальні проблеми теорії та
практики менеджменту»

З М І С Т

TABLE OF CONTENTS

26 травня 2023 р.
Національний університет
«Одеська політехніка»
Одеса, Україна

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ В ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ РІЗНОГО ІЄРАРХІЧНОГО РІВНЯ

<i>Д.С. Бутенко, С.О. Стовба</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	45
<i>О.О. Буковський, А.А. Гончарук</i> ВІДДАЛЕНІ КОМАНДИ, ІННОВАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНОМУ БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩІ	47
<i>О.М. Міхно, С.М. Морозов</i> ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	49
<i>Л.І. Чернишова, Є.А. Славенко</i> ПІДВИЩЕННЯ ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	51
<i>Yagyanath Rimal</i> MACHINE LEARNING NEEDS DATA PREPROCESSING (AN EXPERIENCE SHEARING: MULTICLASS ACADEMIC GRADE CLASSIFICATION).....	54
<i>О.М. Міхно</i> ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ КОНТРОЛІНГУ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	56
<i>С.В. Крупіна, В.С. Ткаченко</i> УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	59
<i>С.В. Крупіна, П.М. Косолап</i> ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОМПЛЕКСУ ЗАХОДІВ З УПРАВЛІННЯ ТА ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	61
<i>О.М. Kovalova, V.O. Kalabina</i> INTERACTIVE PROGRAM «FINA» AS A TOOL FOR RAISING FINANCIAL LITERACY ...	64
<i>Л.І. Чернишова, В.М. Піхота</i> ПРОСУВАННЯ ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ DIGITAL ТЕХНОЛОГІЙ	67

СЕКЦІЯ 3

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ МЕНЕДЖМЕНТУ В РЕАЛЬНОМУ, ФІНАНСОВОМУ, ІНФРАСТРУКТУРНОМУ ТА ІНШИХ СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ

<i>Ю.В. Ковтуненко, К.Р. Бондар, Д.Ю. Ковтуненко</i> РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ	70
<i>Ю.І.Продіус, В.М. Кравченко, Є.О. Швидя</i> ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ БРЕНДУ	72
<i>О.О. Буковський, Д.О. Шепелюк</i> ПРОБЛЕМАТИКА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ	74
<i>І.І. Соколи, І.М. Полторак</i> ТИПОВИЙ ПРИКЛАД УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОПАРКУ ЗГІДНО РЕКОМЕНДАЦІЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	76

XII Міжнародна
науково-практична
конференція
«Актуальні проблеми теорії та
практики менеджменту»

С Е К Ц І Я 2

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ В ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ
РІЗНОГО ІЄРАРХІЧНОГО РІВНЯ

26 травня 2023 р.
Національний університет
«Одеська політехніка»
Одеса, Україна

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОМПЛЕКСУ ЗАХОДІВ З УПРАВЛІННЯ ТА ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

С.В. Крупіна, кандидат економічних наук, доцент
П.М. Косолап, магістрант
*Одеський національний технологічний університет
(м. Одеса, Україна)*

Сучасна ринкова економіка України функціонує в умовах жорсткої конкурентної світової боротьби, що з кожним роком набуває більш глобальних масштабів, тому можливості стабільного економічного зростання економіки України та її окремого підприємства багато в чому залежать від ефективного вирішення питання щодо підвищення рівня конкурентоспроможності кожного із суб'єктів господарювання.

В останні роки все більше значення має проблема вибору напрямів управління та оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства.

Проблема управління конкурентоспроможністю, як основа формування і забезпечення економічного зростання, займає важливе місце у стратегії розвитку економіки країни. Сфера конкурентних відношень в Україні повинна працювати на споживача та бути позитивною.

Питання оцінки та забезпечення конкурентоспроможності є надзвичайно важливим для підтримання ефективної діяльності підприємств. Конкуренція дає змогу досягнення балансу між потребами споживача та бажанням виробників отримувати максимальний прибуток при якому свобода та поведінка одного підприємця на ринку обмежується свободою іншого. Для підвищення рівня конкурентоспроможності та утримання конкурентних переваг, підприємства повинні розробляти заходи з розробки стратегічних напрямів підвищення рівня конкурентоспроможності шляхом ефективного управління.

В залежності від того, який різновид конкуренції використовується, існують різні критерії, складові та методи оцінки конкурентоспроможності.

Економічну складову конкурентоспроможності використовують якщо це цінова конкуренція, якщо нецінова – маркетингову і комерційну.

На рівень конкурентоспроможності впливають різні чинники та умови, що обумовлюють наявність різних підходів до визначення сутності самого поняття.

Конкурентоспроможність це багаторівнева категорія, що в ринкових умовах стає інтегральною характеристикою підприємства щодо відповідності сучасній економіці. Можна казати, що конкурентоспроможність у загальному розумінні – це здатність певного суб'єкта конкурувати, тобто змагатися і вигравати за рахунок властивостей, притаманних саме цьому суб'єкту.

Залежно від об'єкту, конкурентоспроможність можна розділити на чотири категорії: конкурентоспроможність продукції, підприємства, регіону та національної економіки. Кожна з цих категорій має свої особливості і характерні риси, тому є доцільність їх диференціації [1].

З нашої точки зору, конкурентоспроможність підприємства – це комплексна інтегральна характеристика оцінки підприємства, що показує ступінь переваги показників його діяльності, які визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, в порівнянні з сукупністю показників оцінки підприємств конкурентів.

Конкурентоспроможність продукції – це ступінь її привабливості для споживача.

Необхідно розрізняти напрями та методи управління конкурентоспроможністю в процесі функціонування суб'єкту господарювання [2]. В умовах ринкової економіки конкуренція є формою економічної боротьби між окремими суб'єктами ринку за кращі умови задоволення свого попиту, кращі умови та результати господарювання.

При виборі методів управління конкурентоспроможністю необхідно враховувати, що багато підприємств виробляють та реалізують продукцію та послуги, тому вони є учасниками конкурентної боротьби за споживача, та одним з важливих етапів роботи з розробки стратегії діяльності є визначення стану конкуренції та оцінка стану підприємства на ринку.

Можливість виживання підприємства та його ефективне функціонування в умовах конкурентної боротьби залежить як від оцінки стану конкурентоспроможності підприємства, так і від процесу управління ним та його конкурентоспроможністю. В умовах сучасного ринку конкурентоспроможність є одним з вирішальних факторів комерційного успіху.

Проблеми, що пов'язані із забезпеченням конкурентоспроможності як чинника ефективного функціонування ринкової економіки, потребують подальшого вивчення та розробки економічного механізму їхнього вирішення. У зв'язку з цим, важливим є визначення системи показників та методів оцінки конкурентоспроможності підприємства.

В умовах діяльності підприємства на ринку існує багато проблем управління та оцінки конкурентоспроможності підприємств, тому і потрібні шляхи їх вирішення.

Перша проблема – стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства. Для вирішення цієї проблеми потрібно формулювати завдання, що дають можливість виявити ключові характеристики конкурентоспроможності підприємства. Одне з таких завдань – підприємство має бути платоспроможним.

Друга актуальна проблема сучасного підприємства – забезпечення фінансової та управлінської прозорості (наявність у підприємства фінансової структури та політики, що відповідають міжнародному законодавству та стандартам обліку). Для їх забезпечення потрібно своєчасне та вірне використання таких економічних інструментів, як фінансовий аналіз, фінансове планування, антикризове управління та ін.

Третьою важливою проблемою господарюючих суб'єктів є встановлення обґрунтованих ставок непрямих податків, таких як: податок на додану вартість, акцизний збір, мито та ін.

Приділення уваги управління процесом виробництва та ефективної його організації також сприяє підвищенню конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Так як конкурентоспроможність підприємства визначається наявністю у нього конкурентних переваг, потрібно розглядати оперативні та стратегічні шляхи підвищення конкурентоспроможності.

Ефективність підприємницької діяльності сьогодні визначається вірно розробленою стратегією управління підприємством. Вибір стратегії ведення діяльності підприємства повинен залежати від наступних основних факторів (рис. 1).

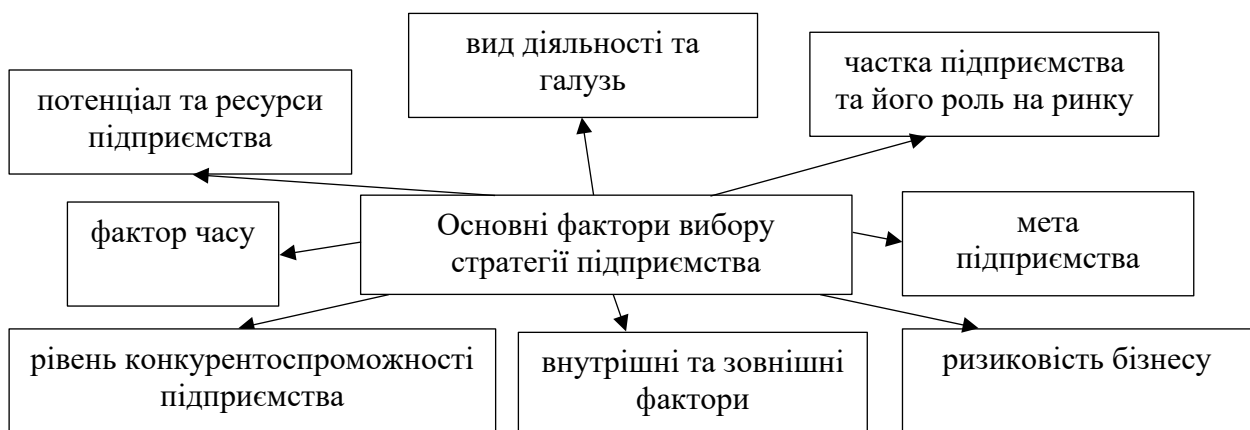

Рисунок 1 – Основні фактори вибору стратегії підприємства

Залежно від мети, що ставить перед собою підприємство, воно обирає стратегію поведінки на ринку. Стратегічна система управління підприємством повинна мати наступні основні етапи (рисунок 2).

Управління підприємством в умовах ринку зводиться до керування його конкурентоспроможністю, оцінки і аналізу факторів, що впливають на неї, вибору і реалізації відповідної стратегії та тактики поведінки для досягнення поставленої мети.

Рисунок 2 – Етапи системи управління підприємством

Основним напрямком формування і вдосконалення системи управління конкурентоспроможністю сучасного підприємства є забезпечення розробки і реалізації перспективних конкурентних переваг.

У процесі стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства можна виявити такі організаційні етапи: стратегічний моніторинг, врахування дії зовнішнього середовища, мета ситуаційного аналізу та інші.

Стратегічна система управління конкурентоспроможністю впливає на ефективність діяльності підприємства лише тоді, коли вона достатньо адаптована до ринкових умов господарювання. Чинники, що забезпечують конкурентоспроможність підприємства та впливають на її формування слід розглядати в залежності від суб'єкту та об'єкту дослідження. Управління конкурентоспроможністю підприємства повинно мати наступні дії: орієнтуватися на підвищення ефективності і якості роботи підприємства, на досягнення високих результатів, виробництво високоякісної продукції з мінімальними витратами, що відповідає потребі споживача та стандартам; виявляти резерви підвищення конкурентоспроможності та розробляти шляхи її підвищення. Розробка заходів з управління конкурентоспроможністю підприємства повинна враховувати принципи системного підходу, орієнтуючись на умови функціонування та особливості суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1) Дмитрієв І.А., Кирчата І.М., Шершенюк О.М. Конкурентоспроможність підприємства : Навчальний посібник. Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с.

2) Управління конкурентоспроможністю підприємства : Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2006. 527 с.